

58

Anuare universitare

A5208

ACADEMIA TEOLOGICĂ
ORTODOXĂ ROMÂNĂ, CLUJ

ANUAR

PE ANUL ȘCOLAR

1937—1938



Academia Teologică ortodoxă română, Cluj

ANUAR

PE ANUL ȘCOLAR

1937—1938

BCU Cluj / Central University Library Cluj





BCU Cluj - Central University Library Cluj

INVĂȚĂMÂNTUL RELIGIOS DE AZI ȘI NOI

de Dr. ANDREI BUZDUG

Necesitatea religiunii.

Făcând o reprivire istorică asupra popoarelor lumii vechi, vedem că religiunea a jucat un rol principal, stând în strânsă legătură cu viața statelor și a popoarelor. Așa de pildă, mergând la Egipteni, aflăm că totul și-a avut temelia în religiune; întreagă viața politică, morală, economică și științifică era redusă la elemente religioase. Și așa a fost și la alte popoare.

Plutarh, filosoful păgân zice: „De vei străbate tot pământul, ușor vei putea afla cetăți fără ziduri, fără domnitori, fără palate, fără științe și fără arte, însă nicăiri și nici când nu vei afla un popor, carele să n'aibă cunoștință despre o zeitate și despre un cult corespunzător,¹⁾ adică fără de religiune.

Cuvântul religiune vine dela latinescul „religo“ și însemnează a lega, a uni, a împreuna. Așa că religiunea ar însemna o legătură morală între Dumnezeu și om, prin care se realizează unirea omului cu Dumnezeu. Dumnezeu este izvorul fericirii noastre și scopul tuturor aspirațiunilor noastre; noi prin iubire tindem către el, ca găsindu-l să ne liniștim.

Un mare poet zice despre Dumnezeu :

„Colo sus, peste stele 'n sus
Unde numai îngerii au ajuns,
Trebue în mărirea cerească,
Un tată prea bun să locuiască.“

Marele Ovidiu zice: „Dumnezeu trăiește în noi, noi avem comunicațiune cu cerul, din sferele eterice se pogoară peste noi inspirațiunea.“

Dacă răsfoim istoria trecutului nostru, constatăm că toată viața noastră sufletească manifestată pe orice tărâm al activității publice a fost creștină și numai creștină. Religia creștină a fost aluatul, care ne-a plămădit, ne-a consolidat și ne-a întărit sufle-

¹⁾ Juvenal Stefanelli. Catehetica. Cernăuți. p. 6.

tește. Ea este de-a-lungul veacurilor împletită cu istoria poporului nostru. Mai mult, vieța politică și culturală este vieța religioasă. Căci mă întreb: ce alte forțe ne-au călăuzit în decursul veacurilor și ne-au dus acolo, unde suntem astăzi, să ne vedem visul nostru realizat? Nu credința în ajutorul lui Dumnezeu a fost aceea ce a alimentat veacuri de-a-rândul și a făcut să crească ca un uragan propriile noastre forțe, prin care am realizat, ce am realizat? Nu credința în Dumnezeu a fost aceea, care a dat tăria morală acelor sute de mii de fii ai neamului, care s'au jertfit pe altarul țării noastre? Dar unde mai găsim un popor la care în toate năzuințele lui să aflăm o mai perfectă armonie între credința de neam și credința în Dumnezeu? Armonia cea mai frumoasă între aceste două credințe este sintetizată în sufletul neamului nostru. Cât de frumos și-o exprimă aceasta țaranul nostru, când îl întrebi, de ce lege ești? Iar el cu atâta mândrie îți răspunde: „*de legea românească.*“

Din toate aceste noi vedem, că religiunea e necesară; omul fără religiune ar deveni asemenea animalelor sălbatice. Fără religiune n'ar prospera binele familiilor, s'ar desconsidera legile statului, s'ar periclita existența puterilor domnitoare, siguritatea vieții, avuției și onoarei indivizilor și a societății omenești. Și dacă religiunea pentru întemeierea și susținerea vieții sociale ar fi chiar mai puțin necesară, totuși nici când nu se va putea stărpi simțul atârării sale dela o putere mai înaltă, dela care depinde totul, dela Dumnezeu.¹⁾

Omul are nevoie de religiune, tot așa cum are nevoie de un acoperiș, care să-l adăpostească împotriva furtunei și a vânturilor.²⁾

Importanța învățământului religios.

Dacă aruncăm o privire asupra așezării vieții noastre sociale și dacă o raportăm la trecutul, în care găsim Crucea biruitoare, totdeauna, în ceasurile grele, și la viitorul în care ne așezăm idealurile noastre, cu chipuri de oameni tot mai buni și mai învingători ai tuturor greutăților vieții, un sentiment de desnădejde ne cuprinde sufletele.

Intradevăr:

În lumea cea mare a Cerescului nostru Părinte, vedem cum generație după generație, de vreme îndelungată s'a lepădat de cele

¹⁾ J. Stefanelli. Opul citat. pag. 6.

²⁾ R. Kabisch. Wie lehren wir Religion? S. 2.

duhovnicești; unii după alții, oamenii vremii noastre au pierdut contactul cu Dumnezeu, încât nu-i de mirare că orice echilibru în viață se pare utopie și noaptea sălbăticității noastre totale este aproape.

Astăzi minciuna își are atâția slujitori, astăzi egoismul se îmbracă în podobe tot mai strălucitoare și găsește drum deschis ori și unde; cuvântul nu mai are alt preț, decât acela al sunetului în care e investmântat, fără să se mai caute izvorul din care e pornit: inima. Crima și păcatul caracterizează întreaga viață omească. Astăzi — în multe locuri — bisericile sunt goale, tribunalele și pușcăriile pline; astăzi în multe locuri — pe pragul bisericilor crește buruiana, iar scările judecătoriilor sunt tocite de călcăiele creștinilor, sufletele trag să moară, pe măsură ce pungile se umplu.

Religiunea și observarea poruncilor ei, au ajuns a se considera ca un lucru ce este numai pentru bătrâni, care nu se țin de ideile moderne și nu corespund civilizației. Bine se exprimă în privința aceasta nemuritorul Eminescu:

*„Iară noi? noi epigoni?... Simțiri reci, harfe zdrobite,
Mici de zile, mari de patimi; inimi bătrâne urite,
Măști râzânde puse bine pe un caracter inimic;
Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază,
In noi totul e spoială, tot e lustru fără bază;
Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic.“*

În fața acestei stări de lucruri și a acestei perspective, lumea conștientă trebuie să reacționeze. Biserica se crede îndreptățită cea dintâi pentru a ridica steagul. Ea a spus și spune mereu: „Căutați mai întâiu împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și toate celelalte se vor adăuga vouă.“ Deci împărăția lui Dumnezeu, iată idealul, iată țelul spre care trebuie să tindem noi astăzi.

Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n'ar fi murit,“ așa a grăit Maria către Iisus.

Da, dacă Iisus n'ar fi astăzi uitat, dacă Iisus n'ar fi scos din obiceiurile noastre, dacă Iisus n'ar lipsi din legile noastre, din credința multora dintre noi, noi n'am fi unde suntem.

O resurrecție ne trebuie și soarta lumii ca și a noastră, numai în creștinism, numai în ortodoxie o poate găsi: iar poporul nostru numai în Biserica lui își va găsi mântuirea.

Să ne întoarcem privirea către tindele sfintelor noastre bi-

serici, unde se păstră limba și se născu cultura noastră națională și să ascultăm glasul conducătorilor bisericii, care de atâta amar de vreme cheamă la vieață neamul românesc.

Și astăzi, păstorii bisericii cheamă la vieață pe toți fiii săi, mic și mare, tânăr și bătrân, pe toți deopotrivă. Și astăzi ei prin împărțășirea învățământului religios împlinesc cuvântul Mântuitorului, care zice: „*Lăsați pruncii să vie la mine.*“ (Mc. 10, 14.)

Copilul prin însăși natura sa, ne cere să-l conducem la Dumnezeu. Sf. Vasile Cel Mare socotește că purtarea de grijă pentru copii, trebuie să fie mai mare ca grija agricultorului pentru plante. De aici rezultă însemnătatea învățământului religios.

Învățământul religios și noi.

Poporul nostru românesc a fost ortodox dela nașterea sa ca popor român, iar școala noastră românească a crescut în atmosfera pedagogiei creștine ortodoxe; dela însăși nașterea ei în pridvorul Bisericii noastre strămoșești și până în ultimul timp.

„Educații tinerimii“ erau „parohii“, monahii, sau alte persoane sfințite.“

Acest adevăr ni-l confirmă istoricul A. D. Xenopol într'un memoriu publicat asupra învățământului, când spune că, dela constituirea statului până la Vasile Lupu, nu existau în țara Moldovei decât școli bisericești. „Aceste școli erau alipite pe lângă biserici, cu deosebire pe acolo pe unde se afla câte un dascăl cărturar, care împărțea puțina lui învățătură pentru o mică răsplată.“¹⁾

Preoții, diecii, monahii și chiar cântăreții Bisericii erau instructorii și educatorii copiilor noștri români în acele vremuri. În obiectele de învățământ ale programei nu lipseau, catehismul și istoria vivlicească, Testamentul Vechiu și cel Nou.²⁾

În baza legii din 1932 învățământul religios-moral în școala primară se predă de preotul parohiei. Predarea învățământului religios și moral în mod gratuit de către ecleziastici, constituie o parte esențială a misiunii lor pastorale.

Cum spune d-l profesor I. Nisipeanu, o privire în trecutul neamului, dă de tinda Sfintei noastre Biserici, unde ni se păstra limba și unde se năștea cultura noastră și dă de lucru sfânt și românesc noțiunii indisolubil legate ale galerii părinților: Dosoftei, Varlaam, Veniamin Costache, Antim și alți buciumași, care chemară

¹⁾ A. D. Xenopol. Memorii asupra inv. p. 95.

²⁾ Gh. Bogdan-Duică. Gh. Lazăr, p. 65 și 84.

la viață neamul. Și avem atunci întreg argumentul istoric, care „cheamă și azi biserica la asigurarea acelei educații religioase creștine și românești — ce în trecut punea crucea în mână și în gura celor ce se avântau în luptă cu nădejdea în Doamne ajută!¹⁾

Dacă vom citi operele Sf. Părinți și scriitorilor bisericești, vom vedea că ei vorbesc și recomandă cu multă căldură predarea învățământului religios. Așa de exemplu Sf. Ioan Gură de Aur zice: „O artă mai mare ca aceasta (educarea religioasă) nu există. Căci ce este mai important și mai greu decât să formezi sufletul copilului și să-i dai directive adevărate? Cine o pricepe aceasta, acela întradevăr este mai mare decât sculptorul cel mai iscusit și decât pictorul cel mai bun.“²⁾

Preotul este trimis ca să mijlocească mântuirea tuturor, prin urmare și a copiilor. (2 Cor. 5, 20). Aceasta o va face el, când le va împărtăși învățăturile religiunii, îi va iubi pe copii, așa ca dzeescul prieten al copiilor, când îi va considera de-ai lui Dumnezeu, răscumpărați cu scump sângele Fiului său, scăldați în baia sf. Botez, încredințați conducerii proteguitoare a ceresului Duh, de a trăi pentru Dumnezeu și în sfârșit de a moșteni vieața de veci. Pentru ca întradevăr copiii să ajungă acest scop înalt și pentru ca opera plină de jertfă a Mântuitorului să nu fie zadarnică, depinde în cea mai mare măsură de catehet. În unele privințe încă mai mult decât de părinții, căci el se transpune peste puterile și mijloacele educației, pe care părinții nu le posedă în așa măsură, cum este de pildă autoritatea nespus de mare a preotului, puterea cuvântului primită dela Hristos, a binecuvântării, a jertfei, a rugăciunii și exemplului.

O altă considerațiune pentru care îi incumbă preotului datoria de a catehiza este că, copiii din frageda vârstă se dedau la o viață religioasă și vrednică de creștini, apoi la ceea ce se obișnuesc copiii de mici, de regulă rămâne și în anii următori. Este cunoscut fiecăruia câtă oboseală nu reclamă ca să poți câștiga pe unul mai în vârstă pentru mântuire. Cine crește pe copii pentru Dumnezeu și împărăția lui, acela dobândește poporul pentru venirea Domnului. Cine are influență binefăcătoare asupra inimii copilului și se pricepe a-i forma sufletul, cine are tinerimea, acela are viitorul, acela dă generației următoare pecetea spirituală morală. „*Invață pruncul pe calea sa, că și după ce va îmbătrâni nu se va depărta dela această*“. (Pild. 22, 6).

¹⁾ I. Nisipeanu. Chemarea preotului la educarea relig. a tinerimii. 1932.

²⁾ Chrisost. Mat. Omil. 60.

Iată deci folosul mare al învățământului religios. De aceea: „Faceți această faptă cu sârguință, voi preoților, voi servitori credincioși ai lui Iisus Hristos și distrugeți răul cu sabia cea cu două tășuri, care vi s'a încredințat vouă, — cu sabia cuvântului. Căci pentru aceasta sunteți puși, ca să stârpiți și să sfărâmați răul, să-l distrugeți și să-l înlăturați, iar binele să-l plantați și să-l zidiți. (Ier. 1, 10; Romani 13, 4).

Condițiunile unui bun învățământ religios.

Toate obiectele de învățământ, prin urmare și religiunea, trebuie să se adreseze întâiu inimii copiilor, fiindcă învățăturile pe drumul inimii pot pătrunde mai ușor, mai sigur și mai durabil în mințile lor.

Mântuitorul, fără îndoială că a învățat religia și a voit să se învețe: însă întrucât *ceea ce se învață se uită*, de sigur că religia nu trebuie învățată. Religiunii i se cuvine o astfel de învățătură, care să nu se mai uite niciodată și ca să ajungem la acest țel, trebuie să înțelegem că este o adevărată erezie memorizarea religiei, ea dimpotrivă trebuie legată de toate puterile noastre sufletești. Iisus Hristos a urmărit prin învățătura sa, să se curețe simțurile religioase, iar ideile a vrut nu numai să le imprime în priceperea ascultătorilor săi, dar să le și amestece și să le închege în simțirea lor adâncă.

El învață cu *putere mare*, chemând la lucru toate puterile noastre interioare, iar nu numai rațiunea și memoria. Orice împărtășire de cunoștințe, adică orice instrucție e în același timp și o educație, fiindcă odată cu cunoștințele se trezesc în copii și sentimente. De aceea:

1. Învățământul religios va trebui să fie în primul loc afectiv, să stârnească interesul, să trezească în sufletul copiilor sentimente vii și intense de iubire, de milă, de compătimire, față de lume; de contemplație și pietate față de Dumnezeu.

2. Învățământul religios, ca întregul învățământ trebuie să fie învățământ dinamic: *să dea impresii multe, variate, detaliate și complicate*.

3. Copiii sunt foarte curioși și de aceea învățământul religios trebuie să satisfacă și această pornire sufletească a curiozității copilărești, să explice, să motiveze înlănțuirea faptelor religioase împărtășite, spre a mulțumi setea copiilor de a-și explica pricinile lucrurilor.

4. Invățământul religios să evite predicile morale, adică raționalismul excesiv, să caute a forma deprinderi bune în copii prin crearea unui mediu moral, în care copiii să primească mereu sugestii morale și determinări spre conduită morală.

5. Invățământul religios să fie *intuitiv*. Cine a învățat lucruri mai înalte, într'o formă mai concretă, mai plastică și mai intuitivă ca Mântuitorul? Nimeni, pentru că nimeni nu a fost cunoscător mai perfect al sufletului omenesc și al legilor lui ca Domnul Iisus.

Parabolele sale exprimă adevăruri eterne și totuși prin frumusețea și prin simplitatea lor servesc ca cele mai alese exemple de intuiție și pot fi înțelese de mințile cele mai fragede.

Mântuitorul nu-și începe învățătura sa cu definiții raționale. Pretutindeni El alege întâmplările și stările cele mai simple și mai cunoscute din viață, pentru a învăța prin ele adevăruri spirituale. De aceea învățătura sa trăiește în veci, pentru că e fondată pe elemente smulse din viață și pregătește pentru viață. De aceea învățătura sa cucerește masele, pentru că e înțeleasă cu aceeași ușurință de țăranul simplu ca și de cărturarul savant.

Pentru a face învățământul religios intuitiv, catehetul se poate servi de material din lumea din afară ca și din lumea din lăuntru sufletesc al copilului. În interiorul sufletesc al elevului catehetul poate găsi: idei, imagini, reprezentări, tot așa de clare și intuitive, ca și realitatea concretă a faptelor externe. Materialul intuitiv în lumea exterioară e cu mult mai bogat. Aici izvoarele intuiției țâșnesc pretutindenea: la școală, acasă, în satul copilăriei, pe coline și câmpii, în poiană, păduri, sau pe malul râului etc.

Ținând seamă de natura subiectelor și de vârsta copiilor, vom servi pe rând ca mijloace de intuiție: descrierea, comparațiile, asemănările, proverbele poporului și figurile ușor de înțeles. — Ca materialul brut vom folosi hărți, icoane, picturi și tablouri cu scenele biblice cele mai sugestive. Pictura unei biserici cu toate icoanele încadrate în catapeteazmă, reprezintă cel mai concret și mai intuitiv tablou care ne reprezintă întreaga revelație creștină.¹⁾

6. Invățământul religios trebuie să fie *psihologic*, pornind totdeauna dela cunoscut la necunoscut. Domnul nostru Iisus Hristos propovăduind aduce vorba și despre cele pământești și trecătoare, la care noi să nu ne gândim peste măsură, ci să ne punem toată încrederea în Părintele Cel Cerească, care are grijă de noi. În timpul

¹⁾ Pr. D. Roman. Invățământul religios și principiile „școlii active” pag. 13.

în care predica se afla în câmp deschis, unde deasupra sburau tot felul de păsări, iar Iisus dintrodată le pune înainte cuvintele: Nu vreți să-mi credeți, dar ridicăți-vă ochii și priviți pasărilor, care zboară deasupra și în jurul capului vostru! Va să zică, nu le priviți numai pe dinafară, ci căutați să le cunoașteți și lăuntru lor, însușirile lor și aceste apoi le urmați. În acest înțeles rostește Mântuitorul cuvintele: „*Priviți pasărilor cerului...*“ (Mat. 6, 26.)

După pescuirea minunată Mântuitorul zise Sfinților Apostoli: „*Vă voi face pescari de oameni.*“ (Mat. 18.)

7. Catehetul va da un colorit bisericesc învățământului religios, ținând seama totdeauna de anul bisericesc cu diferitele sărbători de peste an. Așa de ex.: când vom fi în apropierea sărbătorii Nașterii Domnului se va ocupa de evenimentul, de importanța acestei sărbători, de datinele etc.

8. Catehetul nu va uita niciodată că orice cunoștințe ar preda, centrul în jurul căruia trebuie să graviteze totul, este Iisus Hristos — învățământul religios trebuie să fie concentric.¹⁾

9. Altă condițiune a învățământului religios este să fie *practic*, căci învățătura creștină nu este numai teorie, ci viață și faptă.

Orice cunoștință trebuie pusă în legătură cu viața copiilor. Ceea ce am învățat trebuie pus în aplicare. Și în această privință, ce frumos ne învață Mântuitorul, când zice: „*Mergi de fă și tu asemenea.*“ Religia nu este un obiect mort și fără de nici un rost în viața tineretului, ci este viață. Punerea în practică a celor învățate, sunt admirabil sintetizate într-o schiță de d-l prof. C. Mușeșanu, care își exprimă dorința de ceea ce vrea să vadă cu tineretul școlii românești în biserica ortodoxă:

„Dumineca și sărbătoarea vine școala la biserică. În biserică fiecare elev are slujba lui; aceia care trec mai bunișori la cântări, sunt în cafas la cor; doi mai mărișori dau ajutor dascălului. Iar alții ajută când e vorba de tras clopotele. Altul are în seamă stinsul lumânărilor, iar cei mai micșori stau împărțiți la strana mare și la acea mică și țin isonul. Sătenii s'au bucurat din toată inima de toată rânduiala asta. Cum să nu se bucure omul, când vede că copilul lui, cât îi de mititel, dă o leacă de ajutor în biserică. Și Doamne, ce bucurie mare era pe acela, căruia îi venea rândul să zică Tatăl nostru în mijlocul bisericii. Cu fața la răsărit, sub acoperământul cerului, stă părintele înconjurat de suflarea satului. Mai întâiu îi fac roată micuții; după ei școlarii, apoi un rând de

¹⁾ Dr. I. Baier. *Methodic* p. 19. după Dr. Marin C. Ionescu.

de absolvenți; cei dintâi absolvenți ai școlii sătești. Adieri ușoare aduc o minunată ploaie de petale de cireși, asupra credincioșilor. Ninge în ziua de Sf. Gheorghe, ninge cu flori. E frumos ca 'n povești. Sfința Sa începe predica.“¹⁾

Prin această aplicare pregătim o lume nouă creștină, pe care o așteaptă și biserica și neamul, revenind la chipul de suflete cucernice și cinstite, din trecutul neamului nostru.

10. Copiilor le vom vorbi totdeauna într'o limbă ușoară pe care ei să o înțeleagă. Vom fi cu băgare de seamă la cuvintele grele și compuse, care neapărat trebuie să le explicăm. Substantivele abstracte le vom înlocui cu verbe și adjective corespunzătoare. De pildă în loc de a zice: milostivirea este deprinderea sau virtutea sufletească de a veni în ajutorul semenului în orice clipă, să zică: „a fi milostiv înseamnă a ajuta neîncetat pe cei nevoiași“ — idee care se prinde mult mai ușor de mintea fragedă a copiilor.

Pe elevi mai departe îi vom familiariza cu limba Sf. Scripturi, căci aceasta se întrebuițează la cultul divin, în rugăciuni și peste tot în cărțile liturgice și de cuprins religios.

11. Întrebările se vor adresa întregii clase și numai după ce am lăsat copiilor timpul necesar de gândire, chemăm pe cel care trebuie să dea răspunsul. Vom căuta a întreba pe toți elevii și nu numai pe unii; nu-i vom întreba după cum sunt așezați în bănci și nici în ordine alfabetică, ceace constituie o greșală foarte mare. Întrebările trebuie să fie corecte și precise.

Pe elevi îi va deprinde catehetul să răspundă totdeauna prin fraze bine încheiate.

Este o mare greșală de a dobândi dela elevi *un anumit* răspuns. La caz că nu poate primi răspunsul dorit, prin metoda euristică va încerca să dobândească ceace a căutat. Dacă nici așa nu a reușit, pe elev nu-l vom lăsa să șadă, ci vom întreba pe altul și după ce acesta a răspuns, vom pune pe cel dintâi — care dară n'a știut — să repete.

Sunt cazuri când catehetul știe anumite greșeli de vorbe rele sau de fapte urite ale copiilor, ca să vadă, dacă ei sunt în stare să spună adevărul pune întrebări într'un mod greșit de pildă: Ai făcut lucrul acesta? Ai zis vorba aceea urită? Cine a spart geamul acesta? Asemenea întrebări trebuiesc înlocuite și puse în felul următor: „De ce ai făcut fapta aceasta rea? De ce ai zis aceea

¹⁾ C. Mureșeanu. Mie, Prea Sfințite, imi trebuie sat nou. 1927. Constanța p. 15.

vorbă urită? De ce-ați spart geamul?“ Cu mult mai bine, în cazul acesta, este ca să-i facem pe copii să tacă, decât să spună minciuni.

12. Catehetul mai departe va pronunța fiecare cuvânt corect, va vorbi cât de sonor, dar fără a sbiera și va pune accentul acolo, unde se cere. Nu va vorbi repede, ci rar și răspicat, pentruca să-l înțeleagă toți.

Catehetul este dator să-și armonizeze limbajul cu atitudinea și cu fizionomia, să împrumute lecțiunilor lui de religie tonul mângăios, cald, plin de devoțiune, fără ipocrizie, convins, ca unul, care vorbește în numele bisericii.¹⁾

În special tonul se îndreaptă după materie, așa când e vorba de sf. taine și adevăruri mai înalte, ori virtuți mai ales dispozițiunea catehetului poate fi mai emoționată, de altă dată liniștită; apoi după etatea și sexul elevilor, față de fetițe, ca mai simțitoare, catehetul va fi mai blând și mai prevenitor, față de băieți mai riguros, față cu pruncii mai mici indulgent, față cu cei mai înaintați în vârstă va fi mai strict.²⁾

Planul de lecție.

Religia s'a predat până acum în chip cu totul intelectualist, s'a învățat, s'a memorat, s'a înzistat prea mult și în mod direct asupra noțiunilor abstracte, lipsite de viață și interes; *religia creștină a fost tratată în școlile noastre numai ca materie de învățământ, nu și ca principiu educativ.*

Pentruca prin învățământul religios să ajungem la scopul dorit, trebuie schimbată metoda de predare de până acum și să adoptăm următoarele momente cărora le-am zis *trepte psihologice*. Aceste sunt:

Introducerea (rugăciunea, pregătirea cu anunțarea), *tratarea* (asocierea, generalizarea) și *încheerea*.

Acest plan, mai simplu este mai potrivit cu psihologia copilului.

a) Rugăciunea.

Pentru ca o lecție de religie să reușească, în primul rând trebuie să creăm atmosfera creștină. Ca și orice lucrare creștinească în genere, trebuie să se înceapă și să se termine cu rugă-

¹⁾ Dr. Marin C. Ionescu. Inima e cârmaciul minții. Pag. 133.

²⁾ Ohler: Lehrbuch der Erziehung und des Unterrichts, 1878, pag. 203.

ciunea, întocmai așa și ora de religie se va începe și se va sfârși cu rugăciunea.

Rugăciunea este primul mijloc de educație religioasă, cu care copilul începe a fi obișnuit din casa părintească și trece mai departe în biserică și școală. Rugăciunea împlinește în acelaș timp trebuința religioasă a sufletului tânărului creștin și tot odată o îndatorire creștinească: „*Neîncetat vă rugați, întru toate mulțumiți, că aceasta este voia lui Dumnezeu pentru Iisus Hristos*“ (1 Tes. 5, 17).¹⁾

b) Pregătirea.

Pregătirea nu este altceva decât o deschidere a porților inimii copilului. Noi trebuie să realizăm *interes viu* pentru lecție. Spre a ajunge la acest scop, plecăm dela cunoscut la necunoscut, adică dela cunoștințele pe care le posedă școlarii, către chestiunile pe care vrem să le predăm. Interesul este după cum susține și Fer. Augustin dorința și dragostea după ceea ce nu cunoaștem, dar vrem să cunoaștem.²⁾

Acestui moment din lecție unii pedagogi îi zic: *pregătire, preparare, analiză*, iar în general *introducere*.

Introducerea de multe ori poate să fie scurtă:

„Așa dar v'a plăcut povestea...“

— Da! Da! au răspuns copiii.

— Vreți mai departe?

— Da! Da! și se întră apoi în tratare.

Niciodată nu vom pierde din vedere elementul afectiv, interesul, căutând totdeauna să pornim dela simțiri vii ale copiilor, dela întâmplări, din viața lor, dela fapte care trezesc plăcere și interes pentru lecție.

Introducerile sunt niște undițe cu cari momim inimile școlarilor, niște punți frumoase aruncate dela sufletul nostru la al copiilor.³⁾

La pregătirea lecției de religie întrebuițăm de obicei forma dialogică, sau interogativă. Domnul Iisus Hristos pe lângă expunerea pildelor sale procedează a învăța prin întrebări și răspunsuri.

Sf. Grigorie Taumaturgul amintește de întrebuițarea forme dialogice de către Origen: El mă apuca și întocmai în chipul lui Socrate, mă atrăgea adesea print'o conducere înțeleaptă, ca într'o

¹⁾ Pr. M. Bulacu: *Pedag. creșt. ort.*, p. 388.

²⁾ Augustin: *De Trinitate*, X. 1.

³⁾ T. Geantă: *Pentru educ. rel. a copiilor*, p. 25.

cursă. Când vedea că eu întocmai ca și un cal sălbatec rupeam frânele complet și mergeam fără rost, imediat sărea și prin argumente scoase din gura mea proprie, mă purta în frâu cu puterea readucătoare iarăși în liniștea dela început. De aceea Sf. Grigorie îi aduce lui Origen și la mormânt mulțumiri pline de recunoștință, pentru metoda ce a întrebuițat-o în desvoltarea puterii sale de judecată.¹⁾

De aceea și noi la introducerea lecției vom întrebuița, de obicei, forma dialogică, euristică, sau aflătoare.

c) Anunțarea subiectului.

După ce prin introducere ne-am introdus în inima copiilor, *anunțăm subiectul*. Această anunțare până acum s'a făcut într'o formă seacă, scurtă, totdeauna la fel. „Azi vom învăța despre“ și așa se făcea la toate lecțiile, încât uneori copiii o luau înainte: azi vom învăța despre...

Această anunțare calapodică nu este potrivită cu curiozitatea copiilor. De multe ori anunțarea e găsită de elevi. V'ar plăcea să vă povestesc azi mai departe? Da! Da! ... răspund copiii.

Nu totdeauna trebuie să anunțăm subiectul, căci de multe ori îl găsește elevul. O rețetă absolută nu se poate da. Depinde totul de tactul psihologic al catehetului.

Tratarea.

Al doilea moment important este tratarea. În tratare noi desvoltăm subiectul lecției pe care ni l-am propus să-l facem cunoscut elevilor.

Catehetul poate să istorisească o lecție în tratare, fără să întrebe sau să fie întrebat de școlari și are latitudinea să întrebuițeze întrebări, sau să dialogheze cu școlarii săi. Această formă însă nu este arbitrară, ci este hotărîtă de tema lecției și de categoria clasei, căreia se adresează. Istoria biblică spre exemplu, nu poate fi predată ca o lecție de dogmatică sau morală.

Forma învățământului religios poate fi *monologică*, *expozitivă*, mai poartă numele și de *acroamatică*, atunci când este numai narativă, sau istorisitoare. Poate fi apoi *dialogică*, sau *interogativă*, numită *euristică* sau aflătoare, când catehetul conduce prin întrebări pe elevi la găsirea adevărului; forma dialogică se zice exa-

¹⁾ Origen: Contra Cels, VI, 10.

minătoare sau catehetică, când catehetul vrea să se convingă dacă elevii posedă anumite cunoștințe. Forma dialogică poate fi și socratică, sau conversativă, când poate întreba și catehetul pe elev și elevul pe catehet.¹⁾

În tratare, materia o istorisim, apoi o reproduc elevii liber. Povestirile religioase să căutăm ca să fie cât mai pline de amănunte și să fie străbătute de duh copilăresc, adică să se apropie de viața copiilor. Să se istorisească într'o limbă ușoară pe care să o înțeleagă copiii și să nu se întrerupă. După aceasta se reproduce liber de către elevi.

Sunt cazuri în cari trebuie să facem *asociere*.

Asocierea este legătura ce se face între cunoștințele noi predate și cunoștințele vechi. Nu este nevoie să facem uz totdeauna de ea. Când copiii au însă imagini similare mai multe, când sunt cazuri asemănătoare, care cer o asociere putem să o facem:

„Mai știți vreo întâmplare la fel? Ce a pățit cutare atunci? Dar în povestea noastră de azi?“ sau:

„Pentru ce se iubeau fluturașii atât de mult? (Erau frați). Ce ziceți despre fapta lor? (Este frumoasă). Cine trebuie să facă întocmai? (Toți frații). Da copii, căci:

Generalizare: Nici un lucru nu e mai plăcut lui Dumnezeu, ca iubirea dintre frați.

Nu este nevoie ca să ne folosim totdeauna de generalizare.

Incheierea.

Partea ultimă a lecției este încheierea, unii îi zic aplicare. Ceea ce i-am învățat pe elevi, urmează acum ca să pună în practică. Sf. Vasile Cel Mare dădea ascultătorilor săi următorul sfat: „Mergeți acasă și împodobiți mesele voastre... împreună cu aducerea aminte a celor ce v'am vorbit“.

Incheieri frumoase, plăcute, rodnice sunt *reproducerile* în scris și *reproducerile* prin desen și imaginație.

În ceea ce privește aplicarea morală, roadele nu se pot culege imediat. Catehetul trebuie să urmărească conduita elevului în viitor, s'o controleze și să o compare neconținut cu cea din povestirea învățată. Fructul religiei constă în fapte. Pe aceste le vom urmări, le vom căuta, le vom determina.

După aceasta urmează *rugăciunea* ca și la începutul orei.

¹⁾ Pr. M. Bulacu: Pedag. creșt. ort. p. 394.

Incheerea orei de religie în aceeași atmosferă creștină, întărește mai mult ideile religioase, sentimentele creștine și în special hotărârile bune pe care elevii și le-au format în ora de religie.

Personalitatea catehetului.

Succesul învățământului religios depinde în foarte mare măsură de sufletul celui care-l predă, de sufletul catehetului. Poate catehetul să aibă oricâte cunoștințe și tact, să vorbească în limbi omenеști și îngerești: Fără dragoste însă, zice sf. apostol Pavel, cuvântul învățătorului creștin va fi sunet de aramă și de chimval, un ecou care se pierde fără rost și fără urmă. Sufletul propovăduitorului să fie plin și de dragostea cerută de apostol, dragoste către Dumnezeu și către oameni, către obiect și către școlar, către misiune și către tot lucrul ei.

Catehetul nu predă altora o știință oarecare, ce ar însemna cunoștințe și metodă. El este misionar: Vesteste altora credința, iubirea, speranța sa creștină. El le propune și lor ceea ce a cuprins și a mișcat sufletul său; ceea ce-l stăpânește, îl luminează, îl încălzește, îl mângăie, îl ferește. El răspândește vestea cea bună a mântuirii.¹⁾ El nu împărtășește altora numai simple cunoștințe, ci trebuie să dea dovada că este convins, că simte, trăește ceea ce el transmite, că e credincios adevărat.

Catehetul este un preot a lui Hristos, a cărui autoritate nu trebuie să lase nimic de dorit. Catehetul instruește cu cuvântul și cu fapta. După cum trebuie să aibe toate cunoștințele și deplină lumină pentru a lumina pe ceilalți, asemenea și vieața sa trebuie să fie un tablou exemplar al virtuții creștine, așa cum afirmă Sf. Grigorie de Nisa într'una din omiliile sale.²⁾

Sf. Vasile face chiar regulă asupra conduitei celor ce instruesc. Acel ce propune învățământul, trebuie să fie cu multă grijă spre a fi bine plăcut lui Dumnezeu, în vorbire și în fapte, căci el însuși trebuie să fie găsit experimentat de toți acei ce-i sunt încredințați și trebuie să aibă o bună purtare.

Catehetul trebuie să fie un bun credincios. El nu instruește numai cu vorba, ci și cu exemplu: prin exemplul credinței și faptei sale. El trebuie să lucreze așa cum vorbește și cum învață pe alții.

¹⁾ Teodor M. Popescu: Din cerințele învățământului religios. Biserica ortodoxă 1934.

²⁾ Sf. Grigorie de Nisa: Omilia I. Ecclesiast.

Fără vieajă religioasă-morală, învățământul religios moral este credință moartă, este eroare, înșelăciune.

După cum lumina nu se poate aprinde decât din lumină, în-tocmai așa și credința nu se poate aprinde decât tot dela suflețele pline de credință: „*mai întâiu trebuie să fie cineva curat*“, spune Sf. Grigorie de Nazians „*pentru ca să facă și pe altul curat.*“¹⁾

Catehetul trebuie să arate cu exemplul său propriu cele ce învață, pentru a nu cădea în greșala de *a clădi cu o mână și a surpa cu cealaltă*, după cum spune Sf. Grigorie de Nazians în una din poeziile sale.²⁾

Dacă peste tot, exemplul are mai mult efect decât cuvântul, atunci se potrivește aceasta îndeosebi la copii, care așa zicând, aud mai mult cu ochii, decât cu urechile. Cuvintele așează noțiuni în capul copilului; exemplul sapă în sufletul lui plăpând întipăriri statornice. Încă și prezența liniștită a unui catehet intradevăr religios face mai mult înaintea copiilor, decât toată gălăgia și vorbăria a unui catehet care este considerat nevrednic. Oamenii mari pot afla mai curând, dacă vieaja preotului nu e în conformitate cu învățătura sa. Copiii însă iau totul așa, cum primesc. Sfaturile, care în gura catehetului sunt vorbe goale, și în urechile copiilor nu sunt altceva decât vorbe goale, care lor mai mult le strică, decât le folosesc.³⁾ De aceea nu este numai o credință a înțelepciunii, ci o datorie sfântă a conștiinței catehetului, ca sentimentele sale, întreagă viața și conduita să fie în armonie cu ceea ce învață el pe copii.

Pentru a câștiga încrederea și dragostea copiilor se cere dar evlavie și duh adevărat creștinesc. Catehetul este un preot și e considerat de copii de atare; el în toate acțiunile sale trebuie să fie pătruns de duhul credinței, cu alte cuvinte, el trebuie să fie intradevăr religios.

Catehetul să fie vesel și amical în școală și afară de școală. Să nu fie nici odată trist. În fața copiilor ca și în fața lumii întregi, el trebuie să fie într-una cu zâmbetul nevinovat pe buze, Mântuitorul ori de câte ori era trist se retrăgea și se ruga singur, ba și plângea. Seninătatea și atmosfera veselă a catehetului în școală și afară de școală sunt mijloace excelente pentru a câștiga

¹⁾ I. Gr. Enăceanu: Raporturile Sf. Trei Ierarhi cu filosofia antică. București, 1871.

²⁾ Sf. Grigorie de Nazians, tom. 25.

³⁾ Iais: Bemerkungen über die Seelsorge, 99.

inimile copiilor și a le face învățământul plăcut; pe atunci tristețea și atitudinea posomorită a catehetului îi indispuie pe copii și le strică așa de mult, ca și frigul plantelor gingașe.

Catehetul trebuie să privească pe catehumeni, ca niște frați ai săi, după cuvintele celui mai blând catehet, Domnul nostru Iisus Hristos. Catehetul să-și iubească această misiune de a catehiza, din toată inima, fiind în serviciul aproapelui.¹⁾ Această iubire trebuie s'o arate deopotrivă față de catehumenii săi, ca și o mamă bună, chiar când catehetul ar fi nevoit să fie mai sever cu unii însă cu nimenea dușman. Ca și cloșca care-și adăpostește cu drag sub pene puișorii ei cei mici și le vorbește fiecăruia cu glasul ei transformat, asemenea trebuie și catehetul să poată primi cu iubirea sufletului său pe toți cei ce-l înconjoară.²⁾

Dacă dragostea și râvna pentru suflete în inima sa este mare, catehetul va întrebuința toate ocaziunile pastorale pentru educația religioasă a copiilor săi în și afară de școală. El nu va uita niciodată că lui nu i s'a încredințat numai predarea învățământului religios, ci și conducerea sufletelor copiilor. Un catehet, care este pătruns de importanța pastorației copiilor, află sute de ocaziuni de a lucra pentru sufletele iubite a copiilor săi: De pe amvon el poate să vorbească despre însemnătatea creșterii copiilor; pe stradă nu salută numai pe copii, ci le spune lor și părinților lor un cuvânt plin de dragoste izvorât din inima păstorului de suflete; în scaunul mărturisirii el adresează mamei și tatălui un cuvânt de îndemn pentru buna creștere. Și el va căuta să țină strânse legături cu alți educatori, învățători și părinți din toată împrejurimea copiilor, ca așa să-i conducă la Hristos, împlinind prin aceasta porunca Mântuitorului: „Lăsați copiii să vie la mine...”



¹⁾ Augustin: De catechisandis, rudibus, p. 326.

²⁾ Pr. M. Bulacu: Pedagogie creștină ortodoxă, pag. 305.

ATMOSFERA IN CARE S'A DESĂVÂRȘIT DESBINAREA BISERICESCĂ DELA 1054

de Dr. IOAN PAȘCA

Fapte și documente.

Situația morală religioasă în Roma.

Cu multe decenii înainte de anul 1054, data desbinării bisericești, relațiile dintre apuseni și răsăriteni deveniseră foarte încordate. Cauzele sunt felurite, iar simptomele încordărei, se arătau pe teren social, politic și religios aproape cu aceiași intensitate. De ambele părți se manifesta o mândrie exagerată, care nu putea să nu contribuie la ațâțarea și învârtosirea dușmăniei reciproce, atât de păgubitoare bunelor relațiuni.

Situația morală religioasă în biserica romană era deadreptul îngrijorătoare, din toate punctele de vedere. Reprezentanții bisericești erau cutropiți de valul tuturor păcatelor. Papa Ioan al XII, († 966) a refuzat pe patul de moarte, ca să fie îngrijit cu sf. taine.¹⁾ Demnitățile și slujbele bisericești se vindeau pe bani. Mitropolitul Wilhelm de Mainz se plânge la 955, într'o scrisoare adresată papei Agapet al II-lea, de multele simonii, ce se săvârșesc în Roma. „Ori și cine merge la Roma, îmbrăcat în piele de oaie, cu toate că 'n sufletul său este lup răpitor, dacă e încărcat cu aur și pietre prețioase, când se reîntoarce, se poate fâli, că aduce cu sine atâtea demnități episcopoești (palii) câte a dorit, căci le-a cumpărat pe bani. Și are și scrisori apostolice, (date de scaunul papal), în virtutea cărora regele, poate să dispună de episcopii după bunul său plac.“²⁾

¹⁾ Pichler A.: Geschichte der kirchlichen Trennung I. pg. 167.

²⁾ Giesebrecht: Geschichte der deutschen Kaiserzeit I. 862 la Pichler I. pg. 168: Siquidem quis Romam veniens in vestimentis ovium, intrinsecus autem rapax lupus auro gemmisque farcitur, inde rediens jactatur, se domi ferre tot pallia quot velit empta cum libris — ferens apostolicas epistolas, habesites, apostolica majestate licitum face regi episcopia ita ordinare, quo sibi placet.

Și nici după trecerea alor aproape una sută de ani n'a fost mai bună situația la Roma, Ioan al XIX († 1033) era gata să vândă primatul de onoare.¹⁾ Iar în 1045, Benedict al IX, printr'un contract încheiat în toată regula a vândut pontificatul său pentru una mie de funzi de argint lui Grigore al VI, care de altfel i-a fost naș de botez.²⁾

Când toate erau de cumpărat și de vândut, nu e mirare, că uneori erau mai mulți papi. În anul 1046 erau chiar trei: Grigore al VI,, Silvestru al III. și Benedict al IX. Unul avea biserica sf. Petru, celalalt cea din Lateran, iar al treilea biserica Maggiore.³⁾

Sufletele credincioase se cutremurau văzând situația desolantă. Episcopul Uido de Ferrara nu-și poate stăpâni durerea și strigă: „Scaunul lui Petru a ajuns să fie locul de refugiu al lui Simon Magul, darul ce se dăruia mai înainte, se vinde acum totdeauna pentru bani.“ Tot astfel grăiește Bonizo din Roma, cam la 1043: „Imbolnăvindu-se capul bisericei, așa de slabe au devenit celelalte membre, încât într'o biserică atât de mare nu se află aproape nici unul, care să nu fie ori ignorant și simoniac ori desfrânat.“⁴⁾

Dușmănia pătimasă a romanilor față de greci.

E foarte firesc, că Roma decăzută nu putea să aibă nici o relație corectă bisericească cu Constantinopolul. Era în schimb cuprinsă de o mândrie exagerată și disprețuia pe lângă toată starea sa jalnică tot ce amintea de grec, recte răsăritean.

¹⁾ Hefele Concilien Geschichte IV. pg. 726.

²⁾ Hefele o. c. IV. pg. 674. Cauza care a contribuit, mai ales, la încheierea unui astfel de contract a fost hotărîrea de o parte a lui Benedict, care voia să se însoare, luând de nevastă pe fata contelui Gerhard, de altă parte contele n-a voit să-i dea fata de soție, decât cu condițiunea, să renunțe la tiara papală. Benedict a acceptat condiția, dar a ținut de altă parte să se despăgubească. Pentru aceia simplaminte a vândut primatul cu suma arătată în 1045.

Contele Gerhard după renunțarea lui Benedict, s'a răzgândit și tot nu și-a dat fata de soție lui Benedict. Benedict păcălit în mariaj a revenit asupra târgului și în 1046 îl vedem din nou ca contrapapa.

³⁾ Eusebiu Popovici, Istoria bisericească, vol. II. pg. 162.

⁴⁾ Facta est sedes Petri in diversorium Simonis et quod antea fuerat gratiae jam pecuniae.

Lanquescente capite, in tantum languida erant caetera membra, ut in tanta ecclesia vix unus posset reperiri, quin vel illeteratus vel simoniacus vel esset concubinarius. Hefele o. c. IV. pg. 674.

O icoană fidelă a sentimentelor apusene prezintă Luitprand de Cremona, într'o scrisoare adresată împăratului Otto II, în care descrie impresiile sale făcute ca delegat, trimis la 968 la curtea imperială grecească de sub stăpânirea lui Nichifor. Scrisoarea lui Luitprand fixează în realitate ideile contimporanilor săi privitoare la „greci“, (și cari în mare parte s'au păstrat până 'n zilele noastre la apuseni). Cu privire la scrisoarea lui Luitprand putem adăuga, valoarea ei constă chiar în aceea, că ne prezintă prejudecățile contimporanilor săi despre răsăriteni. Scrisoarea amintită a publicat-o Heinrich Canisius: *Legatio Luitprandi*, Ingolstadt 1660, cu scopul dinadins mărturisit; pentru înțelegerea mândriei și aroganței grecești, care întrece pe aceia a barbarilor: „ad Graecorum tum fastum, tum insolentiam plus quam barbaricam intelligendam.“ Luitprand ne dă o icoană satirică despre curtea imperială, despre clerul și poporul din Constantinopol, plină de înțepături și batjocuri, mai mult sau mai puțin veninoase. „Noi germanii și longobarzii suntem mândrii că nu suntem romani, deoarece numele de roman, (recte grec, căci grecii în acele vremuri se numeau pe sine romani, după Roma nouă imperială) ne este după proverbele noastre identic cu noțiunea a toată corupțiunea și ticăloșia.“ Așa răspunde Luitprand împăratului Nichifor, care îi atrase luarea aminte, că episcopul de Cremona nu poate să fie roman, ci longobard! Mândria națională însă nu este unica trăsătură. E cu mult mai puternică cea religioasă. Luitprand cunoaște și repetă vechiul cântec apusean „toate ereziile s'au născut la voi (la greci) și tot aici s'au întărit, noi apusenii le-am sdrobit și sufocat, credința voastră este învechită și mult cârpită ca o haină veche.“ Grecii însă i-au răspuns, că clerul apusean în întregime este prea decăzut în datini păcătoase și în necurățenie, deci nu poate să devină eretic. Dacă credința astăzi este lămurită și clară, se poate atribui acestui fapt, în cea mai mare parte, chiar ereziilor grecești. Combaterea ereziilor și documentarea temeinică a credinței este opera Răsăritului, căci Apusul ignorant n-a putut să presteze nimic. De altfel îi considerau răsăriteni pe apuseni mai inferiori și în cele culturale, precum reese din cuvintele, cu cari au dat lui Luitprand o epistolă pentru papa. „Deoarece noi îl credem nevrednic pe papa al vostru, că însuși împăratul nostru să-i scrie, îi trimite totuși o epistolă fratele împăratului, Curapalates, dar n'o poate încredința sărmanilor delegați, pe cari i-a trimis, ci doar Ție. Din aceasta scrisoare, foarte potrivită cu faptele sale, papa va putea să cu-

noască, că dacă nu se va îndrepta este pierdut cu desăvârşire.“¹⁾

Luitprand a părăsit Constantinopolul aruncând cele mai teribile blestăme asupra acestui oraş, cândva bogat şi înfloritor, dar acum sărăcit, călcător de învăţăminte, mincinos, făţarnic, răpitor luxurios, sgârcit şi plin de erezii.²⁾

Se plânge, că n'a aflat nici un episcop iubitor de oaspeţi. N'a fost mulţumit nici cu mâncările răsăritenilor. Chiar împăratul i-a trimis o mâncare greţoasă, carne de berbec gras, umplută cu ceapă şi usturoi şi înota în unsoare de peşte.

Răsăritenii de altfel au fost scandalizaţi că episcopul Romei Ioan al XII. se numeşte pe sine papă ecumenic, când în realitate nu merită nici numele simplu de papa. Acest papă stricat a fost depus în mod formal în anul 963 într'un sinod ținut la Roma³⁾. În continuare răsăritenii l-au crezut pe Ioan al XII. şi foarte incult, căci nu ştie că sf. Constantin a mutat la Constantinopol toată demnitatea imperială, senatul şi căpeteniile armatei, iar la Roma n-a lăsat decât cele mai slabe elemente din populaţie, deci romanii adevăraţi sunt în Constantinopol.

Mândria naţională şi religioasă manifestată de ambele părţi este cauza care a produs în mod esenţial aţâţarea duşmăniei dintre răsăriteni şi apuseni. Pe tema absurdă cine este roman adevărat, oamenii se certau în mod pătimaş. Veacul în care se produce cearta, cu simţul său critic puţin dezvoltat şi de altă parte faptul, că prin experienţa proprie, prin călătorii etc. numai foarte puţini se puteau convinge despre starea faptică, a contribuit asemenea la lăţirea şi adâncirea duşmăniei. Iar unele împrejurări, cari puteau foarte bine să producă lămuriri, din nefericire au slujit la mărirea duşmăniei.

*Papa Ioan al XIV-lea e maltratat fiindcă
e de origine grecească.*

La 997 s'a ivit o astfel de împrejurare. În acest an a ajuns în scaunul episcopal al Romei un grec, Ioan al XVI, care putea să

¹⁾ Luitprand, Legatio c. 50. „Papam vestum imperiales recipere litteras indignum esse dijudicamus, mittit autem illi, Curapalates, imperatoris frater, non per suos pauperes nuntios, sed per te, epistolam, se satis dignam, ut nisi respuerit funditus se periisse cogoverit.“ Pichler, o. c. I. pg. 174.

²⁾ Luitprand Legatio c. 58. Illa quondam opulentissima et florentissima, nunc famelica, perjura, mendax, dolosa, rapax, cupida, avida, cenodoxa civitas.

³⁾ Papa romanus şi tamen papa-est vocandus, qui Alberici filio apostatae, adultero, sacrilego comunicavit, comministravit. Legatio Luitquandi la Pichler o. c. v. I., pg. 174.

transforme în bine părerea apusenilor privitoare la Greci. Din nefericire acest Ioan este un contra-papă al lui Grigore al V-lea (996—998). Grigore la rândul său este primul papă de origine nemțească, protejatul lui Otto al III-lea (983—1002). Ioan era protejatul consulului Crescentius, care stăpânea Roma. Acest consul, îndatăce Otto, la 997 a părăsit Roma, s'a răsculat împotriva stăpânirii și a alungat pe Grigore, care era creatura lui Otto. Grigore s'a refugiat la Otto, care era și unchiul lui. Crescentius a așezat în scaunul papal pe Ioan Philogathus, pe un grec născut în Calabria, mitropolit de Piacenza. Compatrioții lui Ioan l-au sfătuit, l-au implorat, să nu primească cinstea. Ioan n'a voit să-i asculte. Sfârșitul tragic n'a întârziat mult. Grigore, cu ajutorul unchiului său, a ținut la Pavia un sinod, l-a anatemitizat pe Ioan și'n scurtă vreme armata lui Otto a ocupat Roma. Ioan a voit să fugă, dar fu prins și Grigore s'a răzbunat în mod teribil. Ioan a fost mutilat, i-au scos ochii, i-au rupt nasul, i-au smuls urechile și limba.¹⁾

Vestitul călugăr, Nilus de Grottaferrata, care a insistat pe lângă Ioan, la vremea sa, să nu primească oferta lui Crescentius, auzind de soarta nefericită a lui Ioan, a intervenit de astădată la Grigore, să'l cruțe de alte maltratări pe nefericitul Ioan. Mânia lui Grigore încă nu era stămpărată, el însuși a smuls și hainele de pe Ioan, l-a încălecat pe un asin, l-a expus batjocurei poporului de rând, l-a aruncat în temniță, unde în scurtă vreme a murit, în anul 998.²⁾ Grigore n'a avut decât 24 de ani când a urcat tronul papal și a murit curând, în vârstă de abia 27 ani. Incontestabil Ioan al XVI, dacă între alte împrejurări ajungea pe scaunul papal, îndulcea mult relațiile dintre greci și romani. De altă parte asemenea nu se poate tăgădui, că ura satanică, cu care a fost maltratată chiar de contra-papa Grigore, în cea mai mare parte este a se atribui faptului, că Ioan era grec. Nici un alt contra-papă n'a fost vreodată așa batjocorit de partida contrară și victorioasă ca și Ioan. Mulți istorici, romano-catolici, simt rușinea faptei. Isprăvile lui Grigore ori nu le amintesc de loc, ori numai în treacăt, zicând, că Ioan a fost maltratată din partea lui Grigore după felul de a maltrata al grecilor.³⁾

¹⁾ Hergenröther: Kirchengeschichte, v. II, pg. 216. Hefele: o. c. v. IV, pag. 620.

²⁾ Hefele, o. c. v. IV., pg. 620.

³⁾ Der Gegenpapst wollte flüchten, ward aber angehalten, von Soldaten auf griechische Art beschimpft und verstümmelt. Hergenröther: K. G. II, pg. 216.

Chiar și episcopia, unde a slujit mai înainte Ioan, a fost desființată și înglobată la episcopia de Ravenna.¹⁾

*Luptele pentru stăpânirea Italiei de sud
ațăță dușmăniile religioase.*

Cu câțiva ani mai târziu, la 1010, Apulia în întregime, s'a declarat independentă de Constantinopol și răscoala aceasta din punct de vedere politic a mărit prăpastia dintre apuseni și răsăriteni. Papa Benedict al VIII-lea a mijlocit pe seama insurgenților ajutorul normanilor, ca astfel să-i poată ajuta împotriva grecilor eretici, cari pe „nedreptul“ stăpânesc încă în Italia. Armata grecească a biruit însă și foarte mulți dintre aliații răsculaților, mulți normani, au fost duși prizonieri în Constantinopol. Papa a chemat personal în ajutorul răsculaților pe Heinrich al II-lea la 1020, între timp grecii au recucerit toate ținuturile pierdute și în anul 1021 au atacat chiar și teritoriul papal, dar în lupta din urmă, extrem de sângeroasă, au fost învinși de Heinrich al II-lea. Vasile al II-lea, împăratul Constantinopolei s'a pregătit să răzbune pe soldații săi căzuți și însuși să conducă operațiunile mai departe. Moartea l'a împiedecat. Totuși o puternică armată de mercenari a străbătut din nou în Italia și abia în 1047 au putut papalii și aliații să-i gonească definitiv pe greci din Italia. Papa în decursul acestor lupte a fost în permanență aliatul fățiș, ori tainic al dușmanilor grecilor.²⁾

În mijlocul acestor lupte au fost totuși clipe când curtea din Constantinopol întrezărea posibilitatea unei înțelegeri cu papa. Astfel la 1024, imediat după moartea lui Benedict al VIII, împăratul Vasile al II-lea, Bulgaroctonul a trimis o delegație la papa Ioan al XIX. Delegația a dus multe daruri și cererea, ca papa să'l declare pe episcopul din Constantinopol coordonat cu sine, adică să'l declare patriarh ecumenic al Răsăritului, la fel precum este papa patriarh ecumenic din biserica apuseană. Ioan al XIX., om venal și foarte dornic de bani era dispus să-și dea consimțământul.³⁾

Dorința papei s'a izbit însă de opoziția pătimasă a apusenilor. Cauzele trebuie căutate îndeosebi în ura apusenilor față de greci. Wilhelm Benignus din Dijon, abate vestit, îl roagă pe Ioan,

¹⁾ Hefele: o. c. v. IV, pg. 623. Hergenröther: o. c., vol. II, pg. 216.

²⁾ Pichler: o. c., vol. I, pg. 176.

³⁾ Papa fascinat de scumpele daruri — trimise de Vasile — fu dispus de a satisface dorința împăratului. Eusediu Popovici: Istoria bisericească II, pag. 371.

să se ferească de greci și să se îngrijească cu toată râvna de reforma bisericeii. ¹⁾

Demersul lui Vasile fu dictat de interese politice, dorea să capteze bună voința noului papă și să și-l facă aliat în lupta începută pentru păstrarea Italiei de sud.

În definitiv răspunsul Romei a fost negativ. Curtea imperială din Constantinopol a fost refuzată. Relațiile dintre apuseni și răsăriteni s'au răcit și mai mult și s'au adaus noi pricini supărătoare, cari au contribuit ca ruptura să devină din ce în ce mai însemnată și mai fățișă.

Discuțiile vechi religioase se renoiesc.

În decursul luptelor, pe cari le aveau grecii cu Italia de sud, patriarhul Sergius (999—1019) a accentuat din nou doctrina ortodoxă despre purcederea sfântului Duh, scoțând la iveală scrisoarea vestită a lui Foțiu, de s. Spiritus mistagogia. Fapta lui Sergius la rândul său a fost provocată de atitudinea lui Benedict al VIII-lea, care la rugămintea împăratului Heinrich al II-lea, a introdus în liturgie inovația, ca să se cânte ori citească simbolul credinței cu adausul Filioque. Relațiile dintre cele două patriarhii se complicase și mai mult începând dela anul 1043, din cauza azimei folosită la liturgie de apuseni. ²⁾

Archiepiscopul Bulgariei Leo, dimpreună cu patriarhul Mihail Cerulariu, au scris o epistolă împotriva folosinței azimei către episcopul Ioan de Trani.

Scrisoarea lui Cerulariu despre azimă.

Episcopul de Trani era sub jurisdicțiunea Răsăritului. Scrisoarea lui Leo și Cerulariu e străbătută de un spirit polemic și e considerată ca începutul certei privitoare la azimă, care s'a terminat cu desbinarea dela 1054. Probabil s'a scris în anul 1052—1053. Textul ei este categoric. ³⁾ „Pentru a lăuda pe Dumnezeu și a dovedi prietenia noastră față de Sfinția Voastră, ne simțim obligați, să-ți scriem și adresându-ne Vouă ne îndreptăm către toți episcopii și preoții din Italia, către toți călugării și laicii și către Prea Sfinția Sa Papa, ca să vă atragem luarea aminte asupra azimei, la care voi țineți cu îndărătnicie, dinpreună cu jidovii. E adevărat, că azima și sărbătoarea Sâmbetei a instituit-o Moise pentru Evrei, dar paștile

¹⁾ Hefele: o. c. IV., pg. 726.

²⁾ Hefele o. c., pg. 727.

³⁾ Migne P. G. T. 143, Baronnius a. 1053. Hefele o. c. IV. pg. 727.

noastre sunt Iisus Christos. Iisus pentru a nu călca legea în nici o privință a sărbătorit paștile vechi, în locul acelora a așezat însă paștile noi. Despre pâine a zis că este trupul său. Pâine se numește la voi panis, la noi ἄρτος. Ceeaace se derivă dela ἀίρω = a înălța, deci însemna ceva ce este ridicat, înălțat prin aluat (drojdie.) Ce nu este dospit, este asemenea unei pietre fără viață ori ca lutul ori cărămida. Moise a poruncit, ca azima să se mânânce odată pe an, pentru a simboliza jalea. Paștile noastre sunt pline de bucurie, ne înalță dela pământ precum înalță aluatul pâinea. Azima nesărată și nedospită este ca lutul uscat, iar Iisus Christos ne spune, că voi sunteți sarea pământului și că împărăția cerului este asemenea unei mâni de aluat. Afară de aceea voi țineți, ca zi de post în postul mare, ziua Sâmbetei, cu toate că Iisus Christos a desființat-o, iar cel ce ține Sâmbăta și azima, nu este nici creștin, nici jidov, ci este asemenea leopardului, despre care zice sf. Vasile, că părul lui nu este nici negru, dar nici nu este alb cu desăvârșire. Voi sunteți de jumătate păgâni, deoarece voi mâncați vitele sugrumate, în cari este încă sânge și voi ar trebui, să știți că sufletul sălășluiește în sânge. Voi mai departe nu cântați niciodată în postul mare aleluia, ci numai la Paști. Pentru ce nu vă îndreptați voi înșivă și pe poporul vostru. Lăsați odată și pentru totdeauna azima și Sâmbăta pe seama jidovilor nefericiți, iar vitele sugrumate pe seama păgânilor, ca astfel să devenim o turmă și un păstor. Toate aceste, Tu, omul lui Dumnezeu, le-ai recunoscut ca adevărate dinpreună cu poporul Tău și ai încercat și pe alții prin scrisori să-i îndreptezi. ¹⁾

Dacă vrei să-ți mântuiești sufletul, insistă pe lângă episcopii și laicii din Apus și să jure că se îndreaptă atât ei, cât și poporul. Dumnezeu îți va răsplăti. Dacă ești hotărât să faci lucrul acesta, atunci într'o altă scrisoare îți vom da învățături mai lămurite²⁾.

Episcopul Ioan de Trani a împărtășit scrisoarea lui Leo de Ohrida și cardinalului Humbert care traducându-o în limba latină, a atras și luarea aminte a papei Leo al IX-lea (1049—54). Leo al IX-lea s'a simțit dator să răspundă și să se răfuiască, cu Cerulariu mai ales.

¹⁾ Episcopul Ioan de Trani fu trimis de beliducele Argyros, guvernatorul grec al Italiei de sud, ca delegat în Constantinopol, unde fu convins să primească datinele răsăritenilor privitoare la azimi, pâine dospită, dar se vede că reintors acasă la Trani, din nou le-a părăsit, reluând obiceiurile celorlalți apuseni.

²⁾ Hefele: o. c. IV., pg. 728.

*Leo al IX răspunde lui Cerulariu acuzând
biserica din Constantinopol.*

Lui Leo anume i se aduse la cunoștință afirmative faptul că Mihail Cerulariu din cauza azimilor a devenit intolerant față de latinii din Constantinopol, că le-a închis bisericile, i-a izgonit pe călugării latini din mănăstirile lor, pe cari le aveau la Constantinopol și împrejur. ¹⁾

Ba ceva și mai grav s'a întâmplat. Unul dintre clericii greci Sacellarul Constantin (Constantin, nu Nichifor, cum spune Eusebiu Popovici), ar fi călcat în picioare azimele latinilor.

Având toate aceste știri alarmante, Leo al IX-lea i-a scris lui Cerulariu și Leo de Ohrida o scrisoare foarte aspră, lungă din cale afară, cuprinde 41 de capitole. În rezumat aceasta scrisoare amintește lui Cerulariu, că Iisus Christos i-a sfătuit pe credincioșii săi să iubească pacea, dar oameni răi, mai răi decât ucigașii lui Christos, sfășie haina cea necusută a lui Christos. Biserica trebuie să fie una, dar durere sunt mulți antichriști și eretici (§ 1—4). Ne-a supărat — continuă Leo — foarte mult faptul, că voi, iubiți frați în Christos, de prezent vă pot numi încă așa, tu episcopul Constantinoplei și tu Leon episcopul Ohridei, ați condamnat în mod public biserica apostolică latină, fără ca să o întrebați, mai ales pentru faptul, că folosește azimă. Această condamnare este o faptă nesocotită și dacă nu vă veți îndrepta în scurtă vreme, veți fi, ceea ce nu dorim ca bunul Dumnezeu să permită, legați de coada dracului. De 1020 ani, dela jertfa de moarte a lui Iisus Christos încoace, sărbătorește biserica romană cina Domnului, așa precum a învățat-o să o facă apostolul Petru și voi pretindeți acum s'o învățați cum trebuie să facă slujba (§ 6). Voi ar trebui mai bine să recugetați, cât de mare este cutezanța voastră, când susțineți, că Dumnezeu a ascuns fața de sf. Petru, felul corect de a săvârși cina cea de taină, cu toate că știți faptul, că lui i-a zis: Tu ești Petru etc. 7. Christos a promis bisericii sale, că porțile iadului nu o vor învinge nici odată, chiar din acest punct de vedere trebuie să cunoașteți cât de mare este îndrăzneala, ca să afirmați, că această învingere drăcească s'ar fi făcut și numai într'un singur punct. 8. Peste 90 de secte s'au ivit până acum (și și mai multe au fost provocate), în sânul bisericii din Constantinopol și pe toate biserica romană le-a sufocat. 9. Biserica romană l'a condamnat și pe Ioan Postelnicul pentru faptul că și-a însușit titlul

¹⁾ Eusebiu Popovici: o. c. II., pg. 373. Hefele: o. c. IV., pg. 727.

de patriarh ecumenic. Părinții din Chalcedon, e drept, au onorat cu acest titlu pe papa Leo, dar nici el și nici unul dintre urmașii lui nu l-au purtat. Cu atât mai grozavă este fărâdelegea patriarhilor din Constantinopol, cari își adaugă acest titlu. 10. Voi ați judecat acel scaun, pe care nici un muritor nu'l poate judeca, precum a spus lucrul acesta papa Silvestru, sinodul din Nicea și împăratul Constantin și celelalte sinoade. ¹⁾

Prin judecata voastră de condamnare voi înșivă v'ați condamnat. Nu puteți scăpa de sub urgia condamnării, decât în cazul, când vă îndreptați. 11. Christos a dat lui Petru primatul bisericii, iar Constantin cel Mare l'a dăruit pe episcopul Romei cu puterea lumească, deoarece a crezut, cu deplină dreptate, că e lucru nedemn pentru acela, pe care Christos l'a pus în fruntea împărăției cerești, să fie supus unei puteri lumești.

Leo al IX, în continuare, tălmăcește pe larg donațiunile lui Constantin. ²⁾ Dar și mai mare este puterea sufletească a papei, acel primat pe care l-a primit dela Petru și l-a practicat totdeauna. 19. Voi însă doriți ca să eschideți oile cele adevărate din staul (*pe apuseni.*) 20—21. Nu-i mai batjocoriți pe apuseni, că sunt azimiți, dacă doriți să trăiți în bună pace cu sf. Petru. Sf. Paul. Augustin și Ioan Gură de Aur, au lăudat de latini, numai voi îi huliți. 22. Nu mai dușmăniți deci pe frații voștri, și de ce voiți să scoateți paiul din ochii altora, când în ochii voștri sunt multe bărne?! Aduceți-vă numai aminte de sinodul al VII-lea ecumenic, de lupta iconoclastă. 23. Noi nici nu voim să credem ceea ce se spune despre voi, că 'n biserica din Constantinopol au fost patriarhi eunuci, ba odată chiar și o femeie a fost patriarh. ³⁾ Este groaznică vestea aceasta, dar totuși e cu puțință să se fi întâmplat, deoarece voi de mult ați părăsit și disprețuit vechile canoane. Biserica din Constantinopol, prin faptul că a fost întemeiată de Constantin cel mare, este fiica Romei, dar aceasta fiică i-a făcut foarte multe supărări. 24. Dela întemeierea ei biserica romană a trebuit să supoarte o mulțime de persecuții și lupte, dar a învins toate greutățile și acum fiica ei, care n'a avut nici o luptă de suportat și care a devenit arogantă, în urma traiului comod, de care s'a bucurat, vrea

¹⁾ Hefele este nevoit să mărturisească deschis, că papa Leon este jertfa lui Pseudo Isidor. „Leo se provoacă la isvoare false, la documente pseudo-isidoriane“. Berufung auf unechte Quellen. Hefele IV, pg. 729.

²⁾ Donațiunea lui Constantin este unul dintre perlele falsificării isidoriene.

³⁾ Aici în scrisoarea lui Leo aflăm prima contra ocară latină menită să întunece faima iscodirei despre Ioan Papisa.

să învețe pe mama sa și vrea s'o alăpteze ca pe un copil mic. 25. Invățătura aceasta nu este nici lapte, ori măcar apă curată și bună, ci apă amară, nesănătoasă, pe care n'o poate îmbia decât îngâmfarea eretică. 26. Fiica vrednică își sprijinește mama și nu se căznește s'o răstoarne. 27. Greșala ei este cu atât mai mare, cu cât mama spirituală trebuie să fie mai mult prețuită, decât mama tru-pească. 28. Fata noastră, Constantinopolul, este cu atât mai nerecunosătoare, cu cât marele său rang la primit nu dela Apostoli, ci trebuie să recunoască că aceasta demnitate o poate mulțumi bunăvoinței, de care a fost călăuzită Roma.

29. Precum se vestește, voi a-ți închis toate bisericile latine din Constantinopol și a-ți luat mănăstirile dela călugării și egumenii latini, până atunci până când vor declara, că au să trăiască așa precum este felul vostru de trai. Biserica romană n'a procedat la fel. In și înafară de Roma sunt o mulțime de biserici și mănăstiri grecești și nici odată n'a încercat nimenea să-i silească, să părăsască datinile naționale, aduse din țara lor, dinpotrivă sunt în permanență îndemnați, să păzească acele datini, deoarece biserica romană știe, că datinele diferite nu sunt potrivnice mântuirii, când au aceiași credință, care se arată prin iubire față de toți și să închină în fața aceluiaș Dumnezeu. 30. Acest lucru ar trebui să-l cunoașteți și voi, dar tu Cerulariu, ai fost în mod grabnic înălțat din laic la demnitatea de patriarh. 31. Impăratul și locuitorii vrednicului oraș Constantinopol nu se vor lăsa seduși de Cerulariu, deoarece își vor aduce aminte, că îngâmfarea a fost păcatul din fire al patriarhilor din Constantinopol. 32—36. Biserica romană niciodată nu s'a smintit în credință și dacă noi, Leo, nu avem aceeaș vrednicie personală, ca și Apostolul Petru, noi suntem egali cu el în demnitatea slujbei noastre și cu toată nevrednicia noastră trebuie să ne cinstești. Nu am putea tolera, ca cineva să-și însușească ceva în detrimentul scaunului apostolic, căci atunci ar suferi toată biserica. 37. Păstrați deci cu sfințenie și credință unitatea bisericii. 38. Să nu invidiați biserica Romei pentru că are primatul. 39. Dacă voi n'ați fi în legătură cu capul bisericei, ați fi despărțiți și de trupul ei. 40. Deoarece aceasta scrisoare este prea lungă voi trimite alta, în care voi răspunde la obiecțiunile voastre. Deocamdată pentru a vă combate vă trimit o colecție de texte patristice.“¹⁾

¹⁾ Hefele o. c. IV. pg. 727—731. Baronnius: Annales ad a. 1053. Hefele recunoaște că textele anunțate lipsesc (sind nicht vorhanden).

Leo al IX-lea se folosește de argumente slabe și documente false.

Cu drept cuvânt toți, cari citesc aceste două epistole, cea a lui Leo de Ohrida și Cerulariu și aceea a lui Leo al IX constată că: 1. Leo al IX, nu-și dă osteneală să justifice doctrinele atacate ale apusenilor; nu dovedește cu nimic față de Cerulariu, că a fost nedrept când a atacat doctrina latinilor, cari foloseau azime și posteau Sâmbăta. 2. Felul cum dovedește primatul papal este deadreptul vițios; se întemeiază pe documente pseudoisidoriene; întrebuițează mitul privitor la donațiunea lui Constantin; se scandalizează, că a cutezat cineva să-l judece pe primul scaun apostolic, căruia nimenea n'are dreptul să se opună ori să-l tragă la răspundere. Aceste afirmații contrare celor mai ample fapte istorice, cazurile lui Vigiliu, Onoriu etc., le susține cu falsificări istorice. Silvestru a proclamat acest privilegiu dimpreună cu sinodul nicean și împăratul Constantin cel mare. Ori toate aceste documente sunt fabricate de Pseudo Isidorus. ¹⁾ Documentarea așa de vițioasă nu se poate scuza cu nici o slăbiciune critică contimporană. Nu putem subscrie nici decât afirmația cardinalului Hefele: Leo citează donațiunea lui Constantin și altele de aceeași categorie dar e scuzat de slăbiciunea critică a vremii sale. ²⁾ Căci fără slăbiciunea critică a timpurilor nu se alege nimic din tot ceea ce spune Leo. Chiar aceasta slăbiciune critică este centrul de argumentare al epistolei. Lipsite de aceste argumente fictive, epistola lui Leo n'are nici o dovadă pentru primatul Romei.

Răsăritenii nu știu, că Leo se folosește de documente isidoriene.

E curios, că lumea de bună credință din Răsărit nu știa că tot ceea ce spune Leo al IX e mit, întemeiat pe documente fabricate. Numai admitând această afirmație se poate înțelege faptul, că răsăritenii, cari de altfel păstrau corect predania apostolică, cari aveau colecțiile sfintelor sinoade, ceea ce lipsea în Apus, n'au recunoscut imediat falsurile pe cari le cuprinde epistola lui Leo și nu l-au înfruntat în mod direct, arătând greșala pe care o săvârșește Leo. Intre scrierile numeroase ale lui Cerulariu și nici chiar între scrisorile altori răsăriteni contimporani nu se află nici măcar

¹⁾ Hefele o. c. IV. pg. 727: *Unechte Quellen.*

²⁾ Hefele o. c. IV. pg. 731. Wenn er aber die Donatio Constantini und ähnliches zitierte, so teilte er nur die Gebrechen der Kritik seiner Zeit.

o aluzie, din care să reiasă, că ei ar fi știut, că donațiunea lui Constantin e falsă, că nu exista nici un document dela Silvestru I, ori sinodul nicean etc. Și cu toate aceste răsăritenii au respins din capul locului primatul de jurisdicțiune al bisericei romane, de unde reiese, că ei chiar în ciuda acelor documente, nu-i atribue bisericei romane mai mult decât un primat de onoare. Acest primat însă, dat de sfinții părinți poate să fie judecat și condamnat, precum de fapt au fost osândiți o serie întreagă de episcopi romani, în sinoadele ecumenice și chiar și'n cele locale cum e cazul lui Vigiliu.

Felul de a fi al primatului roman, judecarea unora dintre episcopii romani în vremea lui Leon al IX-lea, Apusul nu le cunoștea. Ignoranța aceasta era de bună credință. Trecuse doar timp destul decând marele falsificator își publicase opera sa. În vremurile aceste cu simțul critic foarte slab, nimenea nu-și aducea aminte să tragă la îndoială spusele lui Isidorus. Dimpotrivă lumea se provoacă la Isidorus ca la o autoritate ¹⁾.

Dar nu numai se provocau la Isidorus, dar lumea îi certa pe aceia, cari treceau cu vedere pe Isidorus ²⁾.

Noi încercări de pace.

Supărarea papei Leon față de greci se potolește însă deodată, ca prin farmec. A atacat el însuși în fruntea armatei sale pe normani, dar normanii l-au biruit. În strâmtoarea sa s'a adresat deopotrivă împăratului Heinrich al III-lea și a cerut și ajutorul împăratului Constantin Monomahul ³⁾.

¹⁾ Abatele Leo, un delegat al papei, când face apel la rege Hugo și Rodbertus împotriva hotărârilor aduse de sinodul dela Rheims, se provoacă la Isidorus, la falsul decret, dat de Damasus papa. Leonis legati, epistola ad Hugonem et Robertum Migne 139, col. 341. Ori rescriptul lui Damasus către Aureliu este celebrul document al lui Isidorus, prin care vrea să explice, de ce a fost de lipsă să se adune hotărârile sinoadelor la o altă cu decretule (foarte multe direct falsificate) papilor. Hinschius, Decretales Pseudoisidorianae Collectio, pg. 21. Quoniam postea temporibus Constantii et Iuliani ipse pestifer morbus usque ad Romanam ecclesiam pervenit, ideoque tam praedictum sinodum quam etiam decreta pontificum praedictus Coelestinus in unum congregans maxime a Melchisede papa, sicut ei Damasus pontifex repromiserat, ipsi Aurelii remandavit eadem quae Isidorus asserit.

²⁾ Sed vos hoc omni modo reticendo celastis, Migne 139, col. 341.

³⁾ Non ut cujusquam Nortmanorum interitum optarem, aut mortem tractarem sed ut humano terrore resipiscerent, qui divina judicicia minime formidant. Interea nobis eorum pertinaciam salutari admonitione frangere tentantibus, repentino impetu comitatum nostrum aggrediuntur: sed adhoc de victoria sua potius tristantur, quam laentur. Sicut tua pietas scribere curant ad nostram consolationem: expectamus etiam de die in die promissum et proximum adventum imperatoris Henrici, ut pote expeditione imperiali prope-

*Două scrisori împăciuitoare ale lui
Leo al IX-lea.*

Pentru a câștiga pe papa pe partea sa, Constantin ia scris papei o scrisoare prietenoasă. S'a alăturat la aceasta acțiune și patriarhul Cerulariu. Cerulariu afirmă, că a cunoscut dela unii delegați papali, cari au adus scrisoarea la Constantin, că papa este un om foarte învățat și gata să elimine tot ceea ce ar scandaliza credința ortodoxă¹⁾.

Scrisorile împăratului și a patriarhului Cerulariu s'au pierdut. Despre existența și conținutul lor aproximativ știm din răspunsurile pe cari le dă Leo al IX-lea și din alte scrieri contemporane.

În urma scrisorilor prietenești primite, Leo a trimis delegați la Constantinopol. Spre acest scop l'a ales pe cardinalul diacon Friedrich, care devine mai târziu papa Ștefan al X, pe cardinalul Humbert și arhiepiscopul Petru de Amalfi. Leo al IX-lea prin delegații săi a trimis două scrisori, una pentru împăratul Constantin, alta pentru Cerulariu. Leo îl laudă pe Constantin pentru râvna lui de a păstra pacea în biserică. „Tu ești primul, care după multe și primejdioase neînțelegeri îndrumi lumea la pace și bună înțelegere“. Il laudă pe Constantin mai ales pentru faptul, că cinstește scaunul episcopal din Roma, care este părintele și mama a toată biserica. Biserica lui Christos are un singur cap, pe care trebuie să'l cinstească fiecare om. Acest cap este biserica romană, căruia i-a aparținut și Constantin cel Mare.

După vreme îndelungată, în decursul căreia a prisosit răutatea și a lăncezit iubirea, căci scaunul Romei apostolice a fost ocupat de mercenari și nu de păstori, cari mai mult căutau ale lor și nu cele plăcute Domnului, biserica a fost devastată în mod mizerabil, dar iată voința lui Dumnezeu a rânduit că el (Leo) să ia asupra umerilor săi slabi toată povara demnității²⁾.

rantis ad nostram auxilium. Ad quod etiam suprema gratia tuam severitatem animavit, ut hinc in de vobis duobus, velut totidem brachiis Cristianitatis relevetur decus. Migne 142 epistola Leonis ad Constantinum Monomahum, col. 779.

¹⁾ Ante aliquod tempus, cum novissemus ab eis, qui e vetera Roma ad nos veniunt, de nobilitate et scientia papae, vide licet Urbis Rome nuper defuncti, Leonis scilicet, necnon quod simul nobiscum sentiret et conveniret propter eam scandala quae de ipsis feruntur circa orthodoxam fidem, non pauca illi scripsimus nostris litteris, multa videlicet humilitate, ut tu recte vales cognoscere ex iisdem litteris. Idque ea de causa fecimus, quoniam ipsum lucrari volebamus necnon at benevolum nobis et familiarem redderemus, quo per eum Francorum auxilium nobis procuremus. Epistola Michaelis patriarchae cognomento Cerularius, ad Petrum patriarcham Antiochiae. Apud Baronium: Annales an. 1054. nr. 28.

²⁾ Afirmația noastră din pag. 19, privitoare la situația penibilă a bisericii romane, primește din partea lui Leo al IX-lea o confirmare categorică.

Are însă suprema nădejde că amândoi împărații îl vor ajuta ca să refacă Sf. biserică, care este mama tuturor.

În continuare îl încunoștințează pe Constantin, că i-a trimis și patriarhului Cerulariu o scrisoare, în care îl îndeamnă la bună înțelegere. Împăratul e rugat ca să ia aminte cele care le-a auzit Leo despre pretențiunile îngâmfate ale patriarhului. Astfel a fost informat, că Cerulariu excomunică pe toți, cari folosesc la liturgie azimă. Cerulariu vrea să răpească dela patriarhii din Alexandria și Antiochia demnitatea lor străveche. Dacă Cerulariu va deveni îndărătnic în apărarea greșelilor sale, atunci pacea bisericească nu se va putea restabili. Nădăjduește că Dumnezeu toate le va îndrepta.¹⁾

În scrisoarea adresată lui Cerulariu papa îl felicită pe confratele său, pentru că este aplecat spre pace. Leo dorește pace cu toți, deci cu atât mai vârtos cu patriarhul Cerulariu, care pace poate să fie foarte folositoare bisericei. Noi am auzit — adaugă Leo — multe lucruri nesuferite despre tine, — pe cari, până acum nu le-am desbătut, deoparte pentru că noi nu le-am dat crezământ, de altă parte pentru că noi n-am avut până acum nici un prilej ca să le cercetăm. Am auzit că ești neofit și ai fost înălțat deodată din laic întru episcop. Am auzit, că vrei să supui sub stăpânirea ta pe episcopii din Alexandria și Antiochia, împotriva a toată dreptatea. Este de reprobât și titlul sacrileg pe care îl porți — titlu de patriarh ecumenic nu se potrivește decât pentru papa.²⁾

Sinodul din Chalcedon a dat acest titlu papei Leo, dar nici un papă nu l-a purtat. Trebuie să se mire ori care om de bună credință, că după 1020 ani dela Christos, tu îndrăznești să ridici acuze împotriva bisericei lui Christos și că afurisești pe toți, cari folosesc azimă la sf. liturghie. Acest fapt l-am cunoscut și din auzite și din scrisoarea ta către episcopul din Trani. Sf. Scriptură a Vechiului și Noului Testament să ridică împotriva ta. Iisus Christos a făcut cina cea de taină cu azimă. Sf. Luca ne spune aceasta în mod lămurit. Ne-ai scris frate prea iubite, că dacă eu îți voi introduce numele în diptecel bisericei romane, tu îl vei introduce pre al meu în diptecel bisericeilor de pretutindeni. Ce mon-

Et quia abundante iniquitate et refrigescence charitate, sancta Romana Ecclesia et apostolica sedes nimium diu obsessa fuit mercenariis et non pastoribus, a quibus sua, non quae sunt Christi quarentibus, devastata jacebat miserabiliter hactenus. Migne 142. col. 773.

¹⁾ Migne 142, col. 777—784. Hefele o. c. IV, pg. 732—733.

²⁾ Qualis vero, et quam detestabilis atque lamentabilis est illa sacrilega usurpetio, qua te universalem patriarcham jactas ubique et scripto et verbo. Migne 142, col. 777.

struozitate, oare biserica romană e singură, nu are nici o fiică?! Sunt și de acei oameni, cari se cred pe sine prea bogați și 'n realitate n'au nimic.

Deoarece noi nu putem avea parte cu cei îndărătnici, cari stăruie în greșelile lor, ne rugăm lui Dumnezeu, să înceteze toate ereziile și schismele și să nu se scandalizeze cei cari îl iubesc pe Dumnezeu și să se zidescă pacea între fiii oamenilor. Orișicine vrea să se numească pe sine creștin adevărat, trebuie să înceteze a jigni biserica romană. Noi nădăduim întru Domnul și credem, că veștile rele nu se vor adevăra, ori tu te vei îndrepta în cea mai scurtă vreme.¹⁾

Aceste scrisori ale lui Leo, în părțile în cari se ocupă cu chestiuni teologice, seamănă foarte mult cu scrisoarea polemică pe care a scris-o împotriva lui Leo de Ohrida și Cerulariu. Trebuie să se recunoască de alta parte, că sunt cu mult mai blânde, în sine nu constituie nici o piedecă de neînălțurat în calea nouilor pertractări.

*Delegații lui Leon sunt nepotriviți
pentru pertractări.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Delegații în schimb pe cari i-a trimis Leon, n-au fost potriviți pentru a restabili ori a întări pacea dintre Apus și Răsărit. Mai ales cardinalul Humbert era o fire polemică și lipsit de orice tact pentru a putea îndulci raporturile, și se pare că din adins a provocat discuții supărătoare, pe cari le-a condus într'un ton, ce a jignit profund pe răsăriteni.²⁾ Fatalitatea a contribuit și ea. Delegații papali au ajuns la Constantinopol circa în Iunie 1054. Au fost găzduiți în mănăstirea vestită Studium. Un călugăr al acestei mănăstiri făcuse o scrisoare împotriva latinilor. Călugărul Nichita Pieptosul a atacat chestiunea azimelor, a postului de sâmbăta și celibatul preoților.³⁾

Argumentele lui Nichita sunt în cea mai mare parte identice cu acele arătate din scrisoarea lui Leo de Ohrida și a lui Cerulariu. Ceva e nou numai în scrisoarea lui Nichita. Atacă celibatul apusean pe baza canoanelor apostolice (17 și următoarele) și pe baza canoanelor aduse de sinodul Trulan. (can. 13) Scrisoara sa Nichita o termină cu constatarea: Creștinismul a fost corupt la

¹⁾ Migne 142, col. 773, 777. Hefele, o. c. IV. pg. 733—734.

²⁾ v. Dr. Lucaciu: Discuția lui Humbertus în Cultura Creștină nr. 1, 1938.

³⁾ Migne 143, col. 145.

latini de unele datini jidovești și influințe eretice. Corumperea s'a făcut din neștiință. Acum, după ce au primit învățătura cea adevărată, sunt datori să se îndrepte.

Aceasta scrisoare a lui Nichita a fost răspândită binișor și în Italia. Insuși papa Leo al IX a scris împotriva ei, nu se știe exact în ce timp. Și astăzi mai există unele fragmente din scrisoarea lui Leo.¹⁾

Cardinalul Humbert, din fire pornit spre polemici, omul care la vremea sa a cunoscut, după episcopul Ioan de Trani, primul scrisoarea lui Leo de Ohrida și Cerulariu și care desigur nu ignora nici pe aceia a lui Nichita, chiar prin faptul că a fost găzduit în mănăstirea lui Nichita, s'a crezut de-a dreptul obligat să combată și să atace cu o rară vehemență pe greci. Humbert a redactat deci două scrisori, una împotriva lui Leo de Ohrida, iar alta împotriva lui Nichita. În ambele scrisori nu combate în mod liniștit afirmațiile răsăritenilor, ci pornit spre ură pătimășă împotriva grecilor repetă vechiul cântec: „răsăritenii sunt mama tuturor ereziilor.“ Humbert acuză pe răsăriteni, că sunt manihei, donatiști, nicolaiți etc. li acuză pe nedreptul, că-i rebotează pe latini. (Cerulariu, într'un sinod ținut cu ceva mai târziu, a declarat că aceasta acuză este calomnioasă.) Scrisoarea lui Humbert e plină de o serie întreagă de batjocuri, făcute la adresa răsăritenilor, unele chiar triviale. „E lucru cunoscut de toată lumea, cine s'ar putea îndoi, că exista la greci o datină de frunte, că tânărul preot îndată ce să ridică din patul conjugal merge la slujbă, cu toată oboseala plăcerilor trupești. Iar după slujbă să grăbește să-și îmbrățișeze femeia cu mâinile sale sfințite.“²⁾

Humbert li acuză, mai departe pe răsăriteni, că pun adeseori atâta agneț și vin, încât nu pot să consume nici preoții și nici poporul în întregime cele sfințite.

Rămășițele sunt nevoiți să le îngroape ori arunce într'o groapă făcută din adins spre acest scop.³⁾

¹⁾ S. Leon de clericorum castimonia scribit contra epistolam Nicaetae abatis m. studiorum. Fragmenta Migne 142, 781—82.

²⁾ Haccine quoque sunt illa majora et perfectiora ut novus maritus et recenti cornis voluptate resolutus et totus marcidus Christi ministrat altaribus; et ab ejus immaculato corpore sanctificatas manus confestim ad mulibros transferat amplexum.

Baronnius Annales vol. 17. Humberti disputatio de azimo et fermentato pg. 633.

³⁾ Humbertus o. c. pg. 633.

Nu botează copiii mici, până nu împlinesc 8 zile. Cei slabi mor nebotezați. Răsăritenii sunt mai cruzi decât Irod, care n-a torturat decât trupurile nu și sufletele copiilor.¹⁾ Crucea grecească e o monstrozitate. Chipul unui om muritor e pe cruce. Aceasta este icoana lui Christos la greci, un antichrist e pe crucea grecească și-l prezintă totuși ca pe un Dumnezeu, care trebuie adorat.²⁾

Grecii afirmă că e mai mare păcat pentru un călugăr să poarte pantaloni și să mănânce carne, decât să trăiască în fără-delegile necurățeniei.³⁾

Humbert își termină scrisoarea afirmând, că învățăturile grecești privitoare la azimă și celelalte sunt invențiuni drăcești (adinventio diaboli), nu cuprind în sine nimic adevărat. Nu sunt întărirea credinței, ci slujesc spre destrămarea sufletească. „Deci pentru toate aceste greșeli și multe altele, pe cari, din cauza numărului lor prea mare, nici le pot înșira, dacă nu vă lăpădați de ele și nu veți face pocăință îndeajuns, veți fi anatemizați, în mod irevocabil, de Dumnezeu și de toți catolicii, pentru cari Iisus Christos și-a vărsat sângele său.“⁴⁾

Invectivele aceste se află într'o măsură și mai covârșitoare în cealaltă scrisoare a lui Humbertus, pe care a adresat-o împotriva lui Nichita. Chiar începutul scrisorii tradează ura grozavă a lui Humbertus: „Dacă ai fi cetit, în mod acurat, canonul al IV al sinodului din Chalcedon, ar fi trebuit să înțelegi, că trebuie să te mulțumești cu rugăciunile și posturile prescrise pentru mănăstirea ta. Să nu te amesteci în treburile bisericesti și să nu săvârșești astfel de lucruri nerușinate. Deci prin graiul și osânda unanimă a lor 630 de Părinți ești eschis dela s. împărțășire. Vai de tine, călugăr sarabait (călugări fără superiori, cari au fost excomunicați de sinodul din Chalcedon) care latră împotriva bisericii romane. Ești mai prost decât măgarul și încă tu vrei să sdrobești fruntea leului și zidurile cari sunt mai tari decât diamantul. Nu ești călugăr, ci un epicurist. Nici nu se pare că trăiești în mănăstirea Studium, ci în circ, ori în lupanar, unde oricine vrea, intră și plătește. Ești mai de-

¹⁾ In quo utique crudeliores Herode, non tantum in corpore, sed et in anima quotidie trucidetis parvulorum innumerabilem populum et destinatis ad ignem aeternum. T. Humbertus disputatio pg. 634.

²⁾ Humbertus pg. 634.

³⁾ Humbertus pg. 634: inde illud est, quod pejus sit monachos femoralibus indui et carnibus vesci quam fornicari.

⁴⁾ Humbertus pg. 635.

testabil decât otrava. Tu ești șarpele seducător, și nu ești cu nimic mai prejos decât au fost câinii turbați, Iulian și Porfiriu. Tu ai în-tors scara cerească înspre iad, ca să nu poată urca nime dinpreună cu îngerii la catolici, ci cu apostazia să coboară la eretici.“¹⁾

În continuare Humbertus repetă argumentele sale. Pe Nichita îl declară pentru vecie pierdut și afurisit dacă nu se îndreaptă grabnic.

Curajul polemic (să-l numim în treacăt așa) al lui Humbertus și al celorlalți delegați papali, a fost atât de exagerat, încât s'au prezentat la împăratul Constantin și au cerut dela împărat, ca să oblige pe Nichita și Cerulariu ca să-și revoace scrierile făcute împotriva apusenilor și să le ardă în public. Afirmative împăratul a consimțit și după unii autori Nichita și-a revocat scrierile. După alți autori acesta a refuzat să se conformeze voinței împăratului.²⁾

În tot cazul, chiar dacă admitem, că Nichita s'a conformat dorinței împăratului, nu se poate nega că împăcarea aceasta n'a ținut decât foarte puțin timp. Căci după un mic interval Nichita a atacat de nou chestiunea azimelor și a scris și alte scrisori împotriva Apusenilor. A combătut purcederea s. Duh și dela Fiul. Din aceasta scrisoare se află unele fragmente la A11aticus.³⁾ (Dosofteu de Ierusalim, Meletie de Atena afirmă, că relațiile lui Humbertus, despre retractările vremelnice ale lui Nichita sunt mincinoase, făcute din adins de delegații romani, pentru ca să prezinte teza susținută de ei ca cea adevărată.)

Humbert a voit să discute cu patriarhul Cerulariu în persoană. Dar acesta a fost profund jignit de felul cum s'au prezentat delegații plini de trufie și nici n'a voit să intre cu ei în tratative. A susținut în schimb că va discuta cu ei numai într'un sinod, căci latinii voiesc numai să învețe pe alții, și nu admit ca cineva să-i învețe. A refuzat să-i primească de nou pe delegații papei înainte de ce s'ar întruni sinodul. Felul cum s'au purtat delegații papei îl descrie Cerulariu în o scrisoare adresată lui Petru, patriarhul Antio-

¹⁾ Baronnius Annales vol. 17, pag. 641. *Contradictio a Fratre Humberto episcopo Silvaecandidae conscripta Constantinopoli adversus Nicetam, cognomentum Pectoratum.*

²⁾ Eusebiu Popovici o. c. v. II. pag. 374 afirmă, că Nichita n'a retractat nimic. Pichler o. c. I. 259 pe baza spuselor lui Humbertus, *Commeratio brevis rerum a legatis apostolicae sedis Constantinopoli gestarum.* Migre 142 col. 740 afirmă că Nichita s'a supus. Niceta coactus est damnare et comburere sua scripta habita disputatione apud Monastericum Studii. 2. Migre 142, 845.

³⁾ Migre 142. 845.

hiei „Chiar față de împărat au fost superbi, iar când au venit la smerenia mea, nime nu este în stare să descrie cât de trufașă și arogantă a fost purtarea lor. Nu ne-au salutat nici cu cea mai obișnuită salutare. Nici nu și-au aplecat capetele lor câtuși de puțin, nici să nu vorbesc de o salutare obișnuită. Și nici n'au voit să ia parte în o consfătuire intimă, în urma mitropolițiilor noștri, ca și cum aceasta s'ar fi făcut spre umilirea lor.“¹⁾

*Răsăritenii reacționează față de
provocările delegațiilor papali.*

Ținuta aceasta, cu drept cuvânt, a provocat resensul celor jigniți, și înzadar se invoacă scuza, că Cerulariu s'a ofensat pentru că n'a fost salutat în mod slugarnic, cum era obiceiul episcopilor săi sufragani. Trebuie anume să se recunoască, că felul provocător de a se purta al delegațiilor s'a excepționat din partea răsăritenilor și nu că n'au fost respectați în felul obișnuit din partea localnicilor. Cea mai obișnuită și cea mai comună manieră ajungea. Din dispreț, față de răsăritenii eretici, delegații au refuzat chiar și cele mai obișnuite semne ale salutării frățești. Aceasta a jignit. Cerulariu, cel laudat de Leo al IX. în scrisoarea adusă de delegații lui, a fost silit de purtarea neobișnuită a delegațiilor, să-și schimbe atitudinea și să fie foarte rezervat față de astfel de delegați, pe cari, cu destul temei, i-a crezut că sunt îndemnați la o astfel de atitudine de Argyros, beliducele grecesc din Italia. Acest beliduce trădase mai de multe ori pe împăratul și stăpânul său.²⁾ Din aceste motive Cerulariu a fost nevoit să-i privească pe delegați ca nepotriviți pentru a discuta cu ei chestiunile religioase. La rândul lor delegații romani îi credeau pe răsăriteni, că sunt în întregime infectați de toate ereziile posibile și imposibile.

Neîncrederea împrumutată esplică pentru ce în scurtă vreme, în loc să se ajungă la o apropiere s'a produs o ruptură și mai categorică dintre răsăriteni și apuseni.

¹⁾ Nec triviali salutatione nos salutassent, neque sua capita vel modicum quid inclinassent. Baronniuss Annales, vol. 17, an. 1054. Nr. 30. E regretabil, că Hefele, Hergenröther și alți istorici, în această purtare, care trebuia să înstrăineze dela început spiritele și să zădărnicească orice posibilitate de înțelegere, nu văd decât o ținută vrednică de delegații scaunului preinalt dela Roma, (vezi Hefele o c. IV. pg. 736.

²⁾ Pichler, o. c. l. pg. 177. Motivele cari l-au îndemnat pe Cerulariu să-i creadă pe delegați că sunt influențați de Argyros și relațiile sale dintre Cerulariu și beliducele din Italia le vom lămuri la pagina 46.

Nu este nici un motiv să nutrim vreo nedumerire pentru faptul, că Cerulariu n'a voit să le asigure alte locuri delegaților romani, decât în urma mitropoliților. Unul dintre delegați odinioară episcop de Amalfi, a fost depus din anumite cauze (deinde vero ab eadem Ecclesia rationabilibus de causis ejectus). A vagabondat apoi cinci ani. Celalalt delegat era un arhiepiscop titular (nomine tantum arhiepiscopus, cum nulli metropoli praefuisse unquam reperitur). Al treilea era cancelarul Friedrich, ce-i drept era cardinal, dar nu avea demnitatea de mitropolit, deci într'o adunare secretă, după normele bisericesti, avea să stea în urma mitropoliților reali.¹⁾

Delegații papei, din refuzul lui Cerulariu, au înțeles, că nu pot să discute decât într'un sinod, unde majoritatea imensă a episcopilor răsăriteni va avea cuvântul hotărâtor. S'au iritat și mai mult. Au compus în grabă un libel în latinește, în care după imputări vehemente au rostit anatemă împotriva lui Cerulariu și împotriva tuturor, cari erau de o credință cu el.

Cu acest libel în ziua de 16 Iulie 1054, delegații au intrat în biserica s. Sofia, unde era adunat clerul și poporul, au depus libelul pe s. Masă și au ieșit scuturându-și la ușile bisericii praful de pe picioare și au strigat: „Dumnezeu să vadă și să judece.“

Răsăritenii au rămas în biserică nedumeriți, căci nu puteau să înțeleagă ce rosturi au toate scenele. După aceasta, la 18 Iulie, delegații au plecat din Constantinopol spre Roma. Înainte de plecare s'au prezentat în fața împăratului Constantin, căruia i-au adus la cunoștință, că tot cel ce neagă credința s. biserici romane este afurisit. Împăratul însă tot nădăjduia în continuarea încercărilor de pace. Împăratul încă nu știa conținutul groaznic al scrisoarei, al libelului pe cari l-au depus pe s. Masă în biserica s. Sofia. Îndată ce s'a cunoscut conținutul libelului o revoltă generală a cuprins tot poporul și clerul constantinopolitan. Într'adevăr libelul era cea mai grea ocară și ofensă adusă bisericii din Răsărit, în forma unei excomunicări neașteptate. Libelul începe prin cuvintele: „Humbertus, din grația lui Dumnezeu, cardinal episcop al sfinței biserici romane, Petru arhiepiscopul de Amalfi și Friederic diacon și cancelar cătră toți fii bisericii catolice.

¹⁾ Epistola lui Cerulariu către Petru al Antrochiei la Baronius 17, an. 1054, nr. 29.

*Humbertus și ceilalți delegați
anatemizează biserica din Răsărit.*

Sfânta biserică romană, cea dintâia dintre biserici, și scaunul apostolic, care are suprema datorie, întrucât e capul bisericei, să se îngrijească de situația tuturor bisericilor, spre a întrona pacea bisericească (foarte folositoare) în acest oraș împăratesc, ne-a trimis pe noi ca delegați, ca să se convingă că în ce măsură sunt adevărate veștile, cari fără întrerupere se aud despre stările de aici, ori să știe că n'au nici un temei real. Din aceste motive trebuie să cunoască, înainte de toate împărații glorioși, clerul, senatul și poporul orașului Constantinopol și apoi fiecare fiu al bisericei catolice, că noi am aflat aici multe lucruri bune, pentru cari ne bucurăm lăudând pe Dumnezeu, dar am descoperit și un rău foarte mare, ce ne pricinuește cea mai mare întristare. Stâlpii împărăției și supușii sunt dreptcredincioși, în schimb patriarhul, denumit Mihail Cerulariu, care a fost înălțat la demnitatea sa în mod abuziv și toți aceia, cari consimt la nebuniile lui, împrăștie între popor, în fiecare zi, semințele nenumăratelor erezii.

Aceștia vând darul lui Dumnezeu, fiind simoniaci, cași valesi. Castrează pe slugile lor și-i promovează nu numai în gradele inferioare clericale, ci-i fac chiar și episcopi. La fel ca ariani, pe cei cari au fost botezați odată în numele sfintei Treimi îi rebotează în special pe latini. Invață așa precum făceau și donatiștii, că în afară de biserica grecească, a dispărut orice alta biserică adevărată, orice alt botez, orice altă slujbă adevărată. Asemenea nicolaișilor ei permit căsătoria preoților și apără morțiș aceasta căsătorie. Iar deopotrivă ca și pneumotomahi au șters cuvântul Filioque din simbolul credinței. La fel ca și manihei afirmă, între altele, că pâinea dospită chiar dacă nu este sfințită, este în sine însuflețită. Dinpreună cu nazarenii, prescrierile de curățire date evreilor le păstrează în măsură așa de exagerată, că pe copiii cei mici și muribunzi nu-i botează înainte de ce ar ajunge la vârsta de opt zile. Nu voiesc să împărțasească pe femeile lehuze, chiar dacă ar fi să moară. Iși lasă păr mare și nu-și rad barba, iar la s. împărțășire nu-i admit pe acei se tund și se rad așa precum e obiceiul în biserica romană.

Cu toate că a fost dojenit prin scrișoarea stăpânului nostru Leo, patriarhul Mihail n'a voit să renunțe la aceste greșeli și la multe altele. Ba pe noi, pe delegații, cari doream să sufocăm relele

cumplite, nu ne-a primit și nici n'a voit să se consfătuiască cu noi și nici nu ne-a lăsat să slujim în nici o biserică. Iar mai înainte de sosirea noastră a închis bisericile latinilor, pe cari îi numește azimați și-i persecută, cu vorba și cu fapta ori și unde, în așa măsură, încât anatemizează în față fiilor scaunul papal și împotriva drepturilor acordate scaunului papal, se numește pe sine patriarh ecumenic.

Noi nu putem suporta această injurie nemaipomenită, care să săvârșește împotriva primei biserici apostolice. Noi apărăm credința catolică în toate privințele în numele și cu puterea s. Treimi, una și nedespărțită, prin autoritatea scaunului apostolic, ai cărui delegați suntem. O apărăm în numele tuturor părinților ortodocșiei și al celor șapte sinoade și al întregii biserici catolice. Pronunțăm deci anatema, cu care a fost amenințat din partea stăpânului nostru Leo, dacă acest Mihail nu se îndreaptă dimpreună cu sectanții lui, așa precum urmează: Mihail patriarhul abuziv și neofit, care a intrat în tagma monahală mânat numai de frica omenească și care este vinovat de multe crime și are cel mai rău nume; Leo de Ohrida, care se numește pe sine episcop, sachelarul Mihail Constantin, care a călcat în picioare cuminecătura latinilor și toți sectanții lor, cari sunt partizanii greșelilor mai înainte spuse, să fie anatemizați, să fie sub maranata și partea lor să fie la fel cu a simoniacilor, valesianilor, arianilor, donatiștilor, nicolașiilor etc. și cu a tuturor ereticilor, dimpreună cu a diavolului și îngerilor lui, dacă nu s'ar îndrepta.“¹⁾

Delegații papali, precum s'a arătat mai înainte, a întocmit anatema în limba latină și au depus-o pe altarul bisericii s. Sofia. Au avut însă o deosebită atențiune, ca să nu înstrăineze, cu desăvârșire, pe împăratul Constantin și în consecință în față împăratului când a doua zi s'au prezentat la el, nu i-au repetit în întregime anathema aceasta, care lovea în toată biserica ortodoxă a Răsăritului, (au anatemizat doar datinele ei cele mai principale) ci în prezența împăratului au pronunțat o anatemă foarte generală, lipsită de orice preciziune. Aceasta ar fi putut-o în orice clipă rosti, deoarece aproape nu are nici un conținut real. „Cel ce neagă credința bisericii romane și a scaunului apostolic, ori va contrazice

¹⁾ Baronnus v. 17. an. 1054 nr. 23—25.

slujbele ei, să fie sub anatema sub maranata, să nu se considere de creștin catolic, ci ca un eretic“. Fiat. Fiat, Fiat.¹⁾

E foarte probabil că din cauza acestei anateme, care nu cuprinde nimic în sine deosebit de înțepător, împăratul Constantin s'a despărțit prietenește de delegații papali. I-a încărcat cu daruri prețioase și a așteptat alte timpuri mai prielnice pentru continuarea pertractărilor dintre delegații papei și patriarhul Cerulariu. În 16 Iulie 1054 au depus delegații anatema pe altarul bisericii și în 18 Iulie au părăsit Constantinopolul. Între timp s'a tradus în grecește anatema depusă în biserică și cunoscând răsăritenii conținutul ei i-a cuprins o groaznică indignare și s'au hotărât să se războvească.

Răzbunarea nu era cu puțință fără împăratul. Împăratul singur a putut anume să-i recheme pe delegați. Deci sub motivul, că voiesc să continue pertractările cu delegații papali și că aceștia să răspundă pentru faptele lor în fața unui sinod, l-au rugat pe Constantin să-i recheme. Delegații nu ajunse departe, abia erau la Selimbria și la invitația împăratului, s'au reîntors în Constantinopol, în 19 Iulie.²⁾

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ruptura definitivă dintre Răsărit și Apus.

Fiind delegații în Constantinopol poporul și clerul se revoltase. Și cu drept cuvânt, deoarece anatema lui Humbertus nu lovea numai pe patriarhul Cerulariu, ci întreaga biserică a Răsăritului. Alături de unele acuze absolut ireale, că sunt ariani, valesi, donatiști etc., au fost batjocoriți răsăritenii pentru faptul că mențin căsătoria preoților, deopotrivă cași nicolași. Ori sinoadele bisericii universale admiteau căsătoria preoților, deci ocară cădea asupra bisericii răsăritene, care păzea canoanele. Apoi nu numai Cerulariu, ci toți răsăritenii respingeau adausul Filioque și mărturiseau credința, că s. Duh purcede numai dela Tatăl. Humbertus, prin anatema sa afirmase în schimb, că Cerulariu este asemenea pneumatomahilor, că *a șters* din simbolul credinței cuvântul Filioque. Iar celelalte capete de acuze priveau nu numai pe Cerulariu, ci pe toți răsăritenii. Prin urmare nu numai Cerulariu a fost anatemizat

¹⁾ Baronnius 17. an. 1954. nr. 26. Quicumque fidei sanctae Romanae et Apostolicae Sedis eiusque sacrificio pertinaciter contradixerit, sit anathema, maranatha, nec habeatur Christianus Catholicus, sed Prozomyta haereticus, fiat, fiat, fiat.

²⁾ Guette W. Papalitatea schismatica pg. 258. Hergenröther III. 759.

că este manicheu, arian etc. Humbertus, e adevărat, că'n relatările, pe cari le face cu privire la isprăvile delegațiunei în fruntea căreia a fost trimis la Constantinopol, se plânge de faptul că Cerulariu a falsificat libelul de excomunicare, pe care delegațiunea papală l-a depus în biserica sf. Sofia. Adaugă Humbertus, că prin aceasta falsificare lumea de bună credință din Constantinopol a fost indusă în greșală. Humbertus susține că el n'a anatemitat decât pe Cerulariu, pe Leo de Ohrida și sacelarul Constantin, care a călcat în picioare cuminecătura latinilor. Cerulariu a falsificat libelul în așa fel, încât lumea a crezut, că întreaga biserică a Răsăritului este lovită de anatemă. În urma acestei credințe greșite, agitația lui Cerulariu și a unor călugări fanatici a prins teren și lumea s'a răscolit împotriva delegaților și a împăratului Constantin, care erau bănuși de complicitate cu delegații.¹⁾

Humbertus îl acuză și de astădată pe Cerulariu în mod nedrept. Din toate scrierile lui Cerulariu nu reiese nimic cu privire la faptul, că el ar fi adaus ceva la anatema lui Humbertus. Cerulariu a împărțășit textul libelului de excomunicare patriarhului Petru al Antiohiei, tot în aceeași formă, în care se află în jurnalul lui Humbertus.²⁾ Istoricii romani sunt și ei nevoiți să recunoască, că Humbertus nu spune lucruri adevărate. Dealtfel ca o veșnică amintire, a celor întâmplare, Celulariu a dispus, ca libelul să fie păstrat așa după cum la confecționat delegații, în limba latină, în biserica sf. Sofia. Orice posibilitate de falsificare a fost astfel cu desăvârșire zădărnicită.³⁾

Revolta clerului și a poporului s'a produs nu pentru că Cerulariu a falsificat libelul de excomunicare, ci pentru că era din cale afară dur. Humbertus avea obiceiul să discute într'un ton grobian, îl face cu plăcere pe adversarul său măgar, precurvar, vagabond, eretic, deci se prea poate, că n'a înțeles pe deplin înțelesul adevărat al textului din libelul de excomunicare, din care expresiunile mai tari lipseau. În fața lui Humbertus libelul a fost ceva lipsit de orice duritate și s'a mirat cum s'a putut totuși lumea scandaliza.

Delegații reînțorși în Constantinopol n'au priceput gravitatea situației. Dimpotrivă s'au crezut învingători în discuție și n'au voit

¹⁾ Humbertus: Gesta la Baronnus tom. 17.

²⁾ Nach Einschaltung der mit verhältnismässig geringen Abweichungen übersetzten Excommunicationsschrift der Lateiner, erzählt Cerularius weiter. — Hergenröther III. pg. 763.

³⁾ Epistola către Petru al Antiohiei la Baronnus 17. nr. 29—30.

nici decât să apară în fața unui sinod ori să-și retragă acuzele. Atitudinea aceasta a răsturnat toate socotelile de împăcare. Nu numai, că n'au voit să retragă nimic dar au afirmat, că mai pot adauge alte multe acuze împotriva grecilor.¹⁾

Istoricii romani încearcă să scuze purtarea delegațiilor. Hergenröther prin faptul că delegații n'au putut să recunoască pe Cerulariu și pe sinodul său competent pentru a-i judeca.²⁾ Hefele recunoaște în mod discret că delegații prin acuzele lor trecuseră peste normele de bună cuviință îngăduite și prin urmare cauza lor era perdată și nu putea fi apărută într'un sinod ținut la Constantinopol.³⁾

Firește aceste încercări de a explica atitudinea delegațiilor papali au cauze foarte profunde. Aprecieri deschise, sincere, cari să blameze eventual atitudinea delegațiilor, aprobată întocmai de scaunul papal, nu se pot face fără mari neajunsuri. E proscrisă ca eretică propoziția, adeca orice afirmare, care ar susține, că ruptura dintre Apus și Răsărit a fost pricinuită de scaunul papal, care ar fi avut în desfășurarea evenimentelor o atitudine arbitrară, fie chiar prin delegații săi. „Divisioni Ecclesiae in orientalem at que occidentalem nimia Romanorum Pontificum arbitraria contulerunt“ este una dintre afirmațiile anatemizate de către Pius al IX-lea și prin urmare nici un teolog roman n'o poate afirma, fără ca să nu fie eo ipso anatemitat.⁴⁾

Explicările pe cari le fac teologii și istoricii apuseni în legătură cu ținuta „superbă“ a delegațiilor papali sunt aproape toate de complezență. Nu pot însă împedeca pe nimeni, care nepreocupat cercetează, să nu recunoască, că atitudinea provocatoare a lui Humbertus și a insoțitorilor săi este cauza principală a încordării și a rupturii definitive. Delegații n'au retractat nimic, dimpotrivă au afirmat că pot să aducă și alte acuze împotriva grecilor. Cunoscând poporul din Constantinopol aceasta nouă provocare s'a revoltat, adânc jicnit în sentimentele sale religioase. Împăratul văzând întorsătura neplăcută, ca să-i poată scăpa pe delegați de mânia poporului revoltat, i-a sfătuit ca grabnic să se depărteze din Constantinopol. Delegații au dispărut.⁵⁾ Dintre latini localnici în Constantinopol mulți, după unii aproape toți, au fost maltratați.

1) Epistola lui Cerulariu către Petru. Baronnius 17. c. 29—30.

2) Hergenröther III. pg. 763.

3) Hefele IV. pg. 736.

4) Denzinger, Enchiridion 11 nr. 1738.

5) Hergenröther III. pg. 766.

În special tălmăcii Paul și fiul său Smaragdus au fost tunși și bătuți.

Cerulariu în 20 Iulie, într'un sinod, la care au luat parte 12 mitropoliți, 2 episcopi și 7 sinceli, preoți în slujbe mai înalte, a blamat pe delegații lui Leo al IX-lea. Sinodul declară: „Diavolul, nu se îndestulește nici odată cu răutățile puse la cale, ci pururea iscodește lucruri rele împotriva adevărului, ca să înșele lumea. Dupăce biserica a învins o mulțime de erezii, se putea aștepta, că nu se vor ivi alții, cari să inventeze noi blasfemii împotriva lui Dumnezeu. Cu toate aceste, din țara întunerecului, adică din Apus, au venit decurând în acest oraș credincios și binecuvântat de Dumnezeu, care este lăcașul și izvorul credinței pentru lumea întreagă, niște oameni fără Dumnezeu, lăpădăturile neamurilor. Acești oameni, cași o grea furtună, ca un cutremur de pământ, ori ca o grindină pustitoare ori și mai bine zis, ca un vier sălbatic s'a năpustit asupra noastră“. Sinodul în continuare spune, care a fost purtarea delegaților, cari pentru a avea o astfel de purtare au fost sfătuiți de Argyros, beliducele grec din Italia de jos, dușmanul personal al patriarhului Cerulariu. Acești delegați au depus în biserica sf. Sofia blestemul lor îndreptat împotriva răsăritenilor numai pentru motivul, că aceștia păstrează credința ortodoxă. „Ei ne-au acuzat că nu umblăm rași, că ne lăsăm barbă, că primim cuminectura și dela preoții căsătoriți, că nu adaugem la simbolul credinței Filioque.¹⁾

Astfel de acuze ne aduc acei oameni. Ei afirmă despre sine, în mod fals, că au fost trimiși pentru a săvârși aceste de papa din Roma veche. Ei n'au nici o delegație pentru aceste lucruri, ci s'au purtat după sfaturile și indicațiile lui Argyros. Scrisoarea de ocară, scrisă cu litere latine, au pus-o pe altarul bisericei. Diaconii cari erau în biserică au luat-o depe altar și au înapoiat-o delegaților, cari n'au voit s'o primească. Atunci scrisoarea a ajuns jos și'n mâna multora, iar pentruca să nu se smintească mintea și a lor mai mulți, se păstrează în arhivă, spre veșnică aducere aminte. A fost tradusă în grecește de protospătarul Cosma, latin din Pyrus și călugărul Ioan Hispanus. O astfel de nerușinare nu putea să rămână nepedepsită. Patriarhul s'a sfătuit cu împăratul Constantin, care a rechemat pe delegații plecați. Aceștia au refuzat să apară înaintea sinodului, ori să retracteze calomniile lor. Acest refuz l-a comunicat împăratul sinodului, dimpreună cu notificarea, că luând

¹⁾ Hergenröther III. 763.

În considerare caracterul lor de delegați, nu voiește să-i pedepsească pe ei însuși, ci numai pe interpreții lor. Aceștia au fost zbiciuți și tunși și au fost trimiși în fața sinodului, ca sinodul să-i lămurească, ca în viitor să se ferească de astfel de greșeli.“

Libelul de excomunicare redactat de Humbertus a fost anatemizat în prezența tuturor episcopilor și comisarilor împărătești, dimpreună cu autorii lui și cu aceia cari ar susține cele afirmate de ei. Libelul n'a fost ars pe rug, ci s'a păstrat în arhivă spre aducere aminte a celor întâmplare.¹⁾

Intrigile urzite de beliducele Argyros au contribuit în mare măsură la desăvârșirea rupturii.

Afirmația sinodului din 20 Iulie 1054, ca delegați papali au fost îndemnați de Argyros, să aibă atitudine atât de cumplită față de răsăriteni, o repește Cerulariu și'n scrisoarea sa către Petru, patriarhul Antiohiei. În această scrisoare dovedește, prin mai multe amănunte, afirmația sa. „Apucăturile făjarnice (ale delegaților) au fost în întregime descoperite și mărturisite de arhiepiscopul din Trani și de singelul de acolo, care au venit la noi și au descoperit intențiile adevărate ale lor (precum și-am spus) în fața împăratului prea puternic și prea sfânt.“²⁾

Relațiile devenise la rândul lor atât de încordate între Argyros și Cerulariu din cauza, că acest beliduce, care a trădat de mai multe ori pe împăratul din Constantinopol și a luptat în fruntea normanilor împotriva trupelor grecești,³⁾ fiind originar din Bari a îndrăgii datinile latinilor, mai ales pe aceia care privea folosința azimilor. Argyros a încercat să'l convingă și pe Cerulariu să adopte acest uz, condamnând firește datina răsăritenilor cari folosiau pâinea dospită și mai ales să introducă celibatul preoților. Cerulariu l-a oprit, din aceste motive, pe Argyros de mai multe ori dela sf. împărtășire.⁴⁾

¹⁾ Baronnus 17. ad. a. 1054 nr. 31.

²⁾ Hergenröther III. pg. 763.

³⁾ Argyros, ein Verräter, war in 1041 von Constantinopol nach Apulien geschickt, um den Aufstand in seiner Vaterstadt zu unterdrücken, sich aber in 1042 zum Anführer der Normanen gegen seinen Kaiser wählen liess. Nach einigen Monaten trat er aber wieder auf Seite des neuen Kaisers Monomachus. Pichler I. pg. 177.

⁴⁾ Illae enim per se manifestabant quae Argyros Megalopolium cum venisset, frequenter nostrae insurrabat humilitati, praecipue de fermentato. Quapropter non solum semel sed bis et tertio et saepius ejectus fuit a sacra comunione. Ep. Cerularii ad Petrum. la Baronnus a. t. XVII. an 1054 nr. 31.

Argyros, ca să se răzbune pe Cerulariu, i-a îndemnat pe delegații papali să fie intransigenți, să-i impună în numele papei folosința azimelor și să-l trateze pe Cerulariu, ca pe un eretic, cecece Humbertus și tovarășii săi au executat întocmai. Intenția lui Leo al IX-lea de a ajunge la pace cu răsăritenii a fost complect zădărnicită de intrigile țesute de Argyros și'n loc de pace s'a ajuns la ruperea completă dintre Răsărit și numele papei nu se mai pomeni nicăiri în Răsărit.

Patriarhul Cerulariu s'a adresat, cu mai multe scrisori, către toți patriarhii din Răsărit aducându-le la cunoștință cele petrecute în Constantinopol.

El a reprodus în aceste scrisori acuzațiile, pe cari le-a adus pe vremea sa Foțiu împotriva apusenilor, pe acele din scrisoarea sa pe care a scris-o dimpreună cu Leo de Ohrida către episcopul din Trani, mai adăugând și altele. Îi acuză pe apuseni, că poartă inele, considerându-se logodiți cu biserica. Să duc în războaie și își mânjesc mâinile cu sânge omenesc. Monahii apuseni mănâncă carne. Apusenii în zile de post mănâncă lapte și ouă. Botează cu o singură scufundare, pun în gura celor cari se botează sare. Corup cuvintele Apostolului Paul referitoare la aluat, din epistola I Cor. c. 5, v. 6. Anume Vulgata spune „Modicum fermentum totam massam *corrumpit*“, cu toate că înțelesul adevărat este: Au nu știți că puțin aluat toată frământătura o dospește. Apusenii nu socotesc moaștele sfinților, unii nici chiar sfințele icoane. Nu socotesc între marii dascăli ai lumii pe Grigorie de Nazianz, pe sf. Vasile și Ioan Gură de Aur, nu primesc învățătura acestora. La latini doi frați din o familie nobilă se pot căsători cu două surori din altă familie. Cerulariu mai adauge și alte acuze și termină cu constatarea obișnuită, numărul prea mare al rătăcirilor apusene îl împedecă, ca să le înșire pe toate.¹⁾

Cauza principală a rupturii este pretenziunea Romei de a stăpâni întreaga biserică.

Patriarhul Petru al Antiohiei i-a răspuns lui Cerulariu prin o scrisoare preafrumoasă, străbătută de multă erudiție teologică și mare cumpătare în a indica cu dreptate chestiunile de credință de o parte iar de alta cele privitoare la datini și disciplina bisericească.

¹⁾ Hergenröther III. 772. E. Popovici II. 275. Pichler 159. Hefele IV. 738. Guette 278.

Petru nu consideră grave și vrednice de condamnat toate „greșelile” săvârșite de latini, ci numai unele. „Toate greșelile romanilor, pe cari mi le-ai comunicat, le-am examinat. Între aceste sunt unele, pentru cari trebuie să-i blăstămăm și să ne ferim de ele, despre altele în schimb nu putem să afirmăm cu siguranță, că sunt greșeli, iar altele le putem trece cu vederea. Ce ne impoartă pe noi că preoții lor își tund barba?! Ce ne impoartă pe noi că episcopii lor poartă inele, simbolizând cununia lor cu biserica lui Dumnezeu, și noi purtăm coroana pe capetele noastre, pentru ca să ne aducem aminte de Petru principele Apostolilor pe care s'a clădit biserica. Și noi ne împodobim cu aur hainele noastre, le țesem cu multe fire de aur. Dacă călugării lor mănâncă carne, vei afla astfel de lucruri și la noi, dacă vei cerceta mai amănunțit. Byzizii, Tracii mănâncă carne de pasăre, de turturele. Nici o creatură a lui Dumnezeu nu ne este îngăduit s'o refuzăm și s'o condamnăm, dacă o mănâcăm mulțumind lui Dumnezeu, pentru cele dăruite nouă.” „Și foarte flămând Petru a văzut cerul deschis și pogorându-se peste el un vas oarecare, ca o masă mare de pânză, în patru colțuri legată și slobozându-se pe pământ. Întru care erau toate cele câte cu patru picioare ale pământului și fiarele și cele ce se târâsc, și păsările cerului. Și s'a făcut glas către el; sculându-fe Petru junghie și mănâncă. iar Petru a zis: nicidecum Doamne: că niciodată n'am mâncat tot ce este spurcat sau necurat. Și glasul a doua oară grăia către el: „cele ce Dumnezeu le-a curățit, tu nu le spurca” (Faptele Apostolilor 10, 15 și următoarele.) Iar și fericitul Vasile a zis: „precum în oleuri deosebim cele stricacioase de cele folositoare, tot așa și la cărnuri facem deosebire între cele folositoare și nefolositoare. A amesteca cu uleu unsoarea ori în a pune unsoare pe legume sf. Părinți ne-au îngăduit, mai ales în acele cazuri când n'avem oleuri bune. În regulile sale, fericitul Vasile a statorit, că deosebirea mâncărilor nu folosește nimic. Torvărășii sfântului Pahoniu au crescut porci,

În schimb este cel mai mare rău adausul Filioque în simbolul credinței. Dacă evangheliile noastre sunt la fe! cu ale lor, nu știi de unde au învățat ei mai multe decât noi și cum îndrăznesc să facă astfel de adausuri. Dar se vede, că au pierdut exemplele sfântului Sinod Nicean, sub îndelungata stăpânire a vandailor. Și se prea poate că sunt influințați de ariani dacă botează numai cu o singură cufundare. Pe aceia cari adaug ceva, sau scot ceva din simbolul credinței, noi îi anatemizăm. Dar apusenii sunt

barbari și nu putem aștepta dela ei, să cunoască așa de bine lucrurile, precum le cunoaștem noi, care în continuu le studiem. E lucru mare pentru ei dacă cunosc taina s. Treimi, originea și scopul vieții noastre și taina intrupării, fără orice greșală.

Faptul că mânâncă hoiturile animalelor, și că doi frați din o familie iau în căsătorie două surori din altă familie, cred că să întâmplă fără știrea papei, dar și în împărăția noastră romană se întâmplă multe din partea acelor cari nesocotesc legile.“¹⁾

Tot în această scrisoare mai declară Petru, că numele papei nu se mai află nici în diptihele bisericei din Antrochia și nici în acele ale bisericilor din Alexandria și Ierusalim. Petru îi scrie lui Cerulariu: „Tu zici, că a străbătut până la tine vestea, că noi am avea numele papei în diptehe și că l-ar avea și ceilalți sfinți patriarhi, dar o veste coruptă, făcută fără orice cercetare mai amănunțită, ți-a adus știri despre fapte, cari nici odată nu s'au săvârșit. Cum să am eu în diptihe numele papei, pe care nu-l au diptihele sfintei bisericei pe care o stăpânești. Eu sunt învățăcelul bisericei tale și mai mult decât oricare altul laud pururea privilegiile tale și le cinstesc.“²⁾

Păreră moderată a avut și marele episcop al Bulgariei Teofilact.³⁾ Totuși Răsăritul, în întregime, a considerat pe latini ca pe unii cari trebuie să fie eschiși din comunitatea bisericească, ceea ce s'a și făcut.

Deci fără temeii se afirmă, că exagerările pătimase ale lui Cerulariu a făcut ruptura dintre Apus și Răsărit. În scrisorile lui Cerulariu sunt multe lucruri exagerate, dar și multe lucruri foarte adevărate. Lumea din Răsărit n'a luat, n'a vrut să ia cunoștință despre aceste exagerări, ci numai de adevărul cuprins în scrisorile lui Cerulariu.

Cerulariu n-a avut alt rol în toată ruptura decât acela de a se apăra cu dreptate de atacurile și ofensele nemeritate, cu care Humbertus și tovarășii lui au copleșit biserica Răsăriteană. Intreg Răsăritul a rămas cu biserica excomunicată pe nedrept în libelul depus pe altarul bisericei s. Sofia. Iar Apusul a primit ca bune toate inectivele cu cari a batjocorit delegații papali întreaga biserică a Răsăritului.

¹⁾ Epistola lui Petru către Cerulariu.

²⁾ Ibidem.

³⁾ Migne nr. 142, col. 850.

Cerulariu în scurtă vreme a ajuns în disgrația curtei imperiale din Constantinopol și dacă numai persoana lui ar fi fost cauza rupturii bisericești trebuia ca deodată cu dispariția lui Cerulariu să înceteze orice neînțelegeri.

Răsăritenii, cari pe acele vremuri aveau o cultură teologică și canonică incomparabil superioară celor din Apus, respingând toate inovațiile dogmatice privitoare la Filioque și azimi, au respins dreptul afirmativ al bisericii romane de a decide în cauze bisericești și aceste cauze într'o atmosferă dinadins dușmănoasă, au provocat ruptură care dăinuiește și azi.¹⁾



BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ Cât de bine erau informați răsăritenii în chestiunile teologice, reiese din scrisoarea lui Petru al Antiochiei în care zice: Citește tu însuși actele sinodului al VI-lea, cari după obicei se citesc în I. duminică după înălțarea sf. Cruci. Și vei afla acolo, etc. (Vezi Baronnius 17 ad. a. 1054, nr. 40). Bisericile cari aveau acest obicei de a citi actele sinoadelor n'a putut să uite temeiurile sfintelor învățături. În Apus în aceste vremuri în schimb era în floare cultura lui Pseudo Isidorus. Ciocnirea dintre spiritul sinodelor și a lui Isidorus a pregătit și realizat ruptura.

UN CAPITOL DE MEDICINĂ PASTORALĂ

De Dr. VIRGIL CIOBANU

Pentru mulți această disciplină este necunoscută. În școlile teologice din apus însă de mult figurează în program. Prin înțelegerea rostului cunoștințelor medicale în viața pastorală preotească, Academia teologică din Cluj prin excepție în biserica noastră ort. română, a înscris-o în program încă din toamna anului 1931. De atunci încoace mulțumindu-mă numai cu recunoștința conducătorilor acestei instituții, cu recunoștința celor 6 serii de absolvenți, în îndoița mea calitate de preot și medic titrat, 2 ore săptămânal am dat tinerilor studenți toate cunoștințele medicale de cari au lipsă în păstoria completă a satelor noastre.

Nu orice medic poate propune medicina pastorală, ci numai acela, care în sufletul lui a reușit să împace medicina cu creștinismul, formându-și convingerea că medicul în ultima analiză, punându-și străduințele în serviciul binelui, slujește lui Hristos. Această convingere este posibilă numai la medicul preot. Prin câte îndoieli am trecut și eu când în calitate de preot studiam medicina, până ce m'am putut ridica deasupra părerii comune, că între cele două misiuni nu este posibilă o trăsătură de unire. Mulți îmi făceau imputarea că preotului nu i se cuvine să disece, să facă autopsii etc. Cunoscuții, prietenii și superiorii mei erau de părerea că teologia nici odată nu se va putea împăca cu medicina.

Eu am studiat, și studiind am crezut și cred și astăzi, că se împacă foarte bine. Și la bazele civilizației și în sufletul omului, stau foarte aproape una de alta, în continuu se împletesc, fără a putea stabili unde este hotarul lor despărțitor. Cine vindecă trupul, întărește și mângăie și sufletul — cine îngrijește sufletul și-l mângăie, dă tărie și casei lui de lut. Învățătura teologică nu exclude știința în general și medicina în special.



Teologia fundamentală creștină ortodoxă de astăzi și de totdeauna ne învață că Descoperirea = revelațiunea dumnezeiască, este de 2 feluri: naturală, depusă în marea carte a Naturii și supranaturală, depusă în sf. Scriptură și tradițiune. Studiind științele naturale ca și studiind sf. Scriptură și tradițiunea bisericească trebuie să ajungi tot la Dumnezeu, dela creațiune la Creator. Poate e mai cu incunjur, poate că trebuie să te târâi în coate și în genunchi dela cadavrele creațiunii la mâna Creatorului, dela disecări anatomice și microscop la altar, dar tot acolo ajungi. Eu am făcut și drumul al doilea pentru ca să intru în *legalitatea vieții*. Am lăsat o viață ușoară și am mers la una grea și de multe ori foarte amărită. Și aceasta nu mi se iartă!

Mare mângăiere a adus în sufletul meu profesorul Strümpel când a ținut prelegerea de inaugurare la clinica medicală din Viena zicând: „Puntea pe care se întâlnește *sufletul bolnavului* (deci bolnavii au suflet) care caută sănătatea, cu sufletul medicului, care *doarește și vrea să ajute*, este *încrederea pacientului în medic*.” Profesorul Iendrassik din Budapesta a zis la un curs de medicină internă în toamna anului 1915: Nu medicina face pe bolnav sănătos, ci numai *încrederea în medic*.
University Library Cluj

Luând în dreaptă considerare rostul acestei *încrederi*, care este o însușire a sufletului, în Elveția s'au ridicat sanatorii pentru bolnavi, unde se vindecă prin punerea mânilor de către preoți medici. Asemenea sanatorii au și călugări frații *milostivi* din Budapesta și Viena, ba și pocăiți din România, dacă sunt bine informat. Eu după ce m'am promovat ca doctor în medicină am venit ca asistent la Institutul medico-legal din Cluj, deoarece lucrasem 1 an la prosectura unui Spital din Budapesta și 1 an la Institutul medico-legal din Praga. Am condus acest institut medico-legal din Cluj 3 ani, am făcut toate autopsiile medico-legale, am ținut cursurile de medicină legală, iar în 1 Noemvrie 1922 peste noapte cu metode noi, până atunci necunoscute, d-l Prof. Nic. Minovici și soții D-sale de proceduri m'au înlocuit la postul de șef de lucrări pe motiv că fratele D-sale Prof. Mina Minovici „nu poate suferi ca în Cluj, la Medicina legală să fie un *fost popă*.”

Pentru ca să ispășesc crima aceasta și rușinea făcută țării Românești pentru care lucrasem și eu ceva, am început a căuta să văd alți preoți în alte vremi ce-au pășit dacă au studiat medicina. Rezultatul acestor cercetări îl public acum pe scurt. Nu mi-e rușine de colegi. Poate lor le va fi de mine. Judece alții!

Preoții în medicină.

A) Înainte de Christos.

Inceputurile medicinei ca și ale preoției se pierd în negurile vremilor preistorice. O fi lumea veche, de vre-o 7 mii de ani sau de 100 milioane de ani pentru noi e tot una, cauze comune, lipsuri trupești și sufletești comune au produs și produc totdeauna la toate popoarele aceleași efecte. Deci nu putem ști apriat când și la care popor s'au ivit cei dintâi preoți și cei dintâi medici. Aproape sigur putem afirma că numai după ce un popor nu mai duce viață de nomad, vânător sau păstor și se infiripează *familia*, organizația solidă de stat, sate, orașe etc. Prin împreuna viețuire mai îndelungată s'au putut face unele observațiuni primitive medicale, la sângerări, la nașteri, bandaje și la animalele de jertfă. Apoi observându-se epidemiile, boalele infecțioase, cari apăreau fără nici o cauză vizibilă, *din chiar senin*, acestea le-au considerat ca pedepse dumnezeiești pentru păcate. Păcatele sunt izvorul bolilor trupești, și mai întâi sufletul se îmbolnăvește, iar dela el se îmbolnăvește trupul. Pe Zeii înfuriați și supărați încercau să-i împace prin rugăciuni, voturi și jertfe. Dela început deci se desvolta medicina empirică și medicina theurgică. Așa a fost, așa a rămas până astăzi. Zeii conduc soarta indivizilor și a popoarelor. Sănătate și boală, bunăstare și sărăcie, succes la vânat, în agricultură, sau în războaie și ne-succes la ori ce faci; timp frumos cu recolte bune, timp urât, cutremuri, recolte rele; fericire sau nefericire în căsătorie, copii buni sau răi, toate le conduc zeii, și la toate popoarele preoții erau mijlocitorii între Dumnezeu și oameni. Preoților li se încredința tratamentul bolnavilor, ei erau cari păstrau regulele cultului divin, ei erau administratorii tainelor legăturii dintre Dumnezeu și om. Preoții trebuie că se dedicau cu plăcere, unii cu entuziasm tratamentului bolnavilor. Unii din idealism pentru ca să placă lui Dumnezeu, alții pentru câștig; unii pentru ca să fie mai respectați, alții ca să fie mai bogați sau poate și una și alta.

În comparație cu medicii profesionali de astăzi și de altă dată, preoții au marele privilegiu de a nu-și pierde nici odată clientela. Fiind preoții numai intermediarii între Dumnezeu și oamenii bolnavi, dacă pacientul nu se face sănătos, el pacientul era vinovat, pentrucă prin viața păcătoasă a supărat așa de tare pe zei încât nu se pot împăca, și-a pierdut dreptul la ajutorul divin.

Aici poate să fie o cauză pe lângă conservatismul riguros al religiilor pentruce medicina practică de preoți a rămas staționară.

În India preoții totdeauna au fost medici. Până în ziua de astăzi Brahmanii tratează bolnavii după niște cărți vechi scrise în versuri, și depozitate în Rig-Veda și în alte cărți literare sanscrite de origine și autenticitate absolut neîndoelnică. Dela Inzi prin contact mai ales comercial învățăturile medicale au trecut la Greci. Cei dintâi Greci cari au cercetat India se pare a fi fost *Skylax* pe vremea lui Darius a lui Istaspe „ce din vechi se pomenește“, apoi Ktesias contimporanul lui Hippocrate și Megasthene (medici preoți greci) Ktesias a intrat în anul 416 a. Chr. medic la curtea Perșilor. Megasthene pe la anul 300 a Chr. a petrecut la curtea regelui indic Tschandragupta ca trimis a lui Seleuc Nicator din Siria. După Christos se amintește prin sec. V. sau VI. Cosina Indicoplevste că a cercetat Indiile. (Eus. Popovici, Ist. Bis.)

Despre medicii inzi, deci despre preoți Megasthene zice:

„Brahmanii și Garmanii sunt filosofii Inzilor. Medicii au aproape aceleași onoruri ca Brahmanii. Trăiesc simplu, se hrănesc cu orez și făină, sunt bine primiți ca oaspeți. Ei pricep să facă ca o femeie stearpă să conceapă și prin medicamente să hotărească să nască băiat sau fată. Vindecarea boalelor o fac mai mult prin *regim* nu prin medicamente. Cele mai mult folosite mijloace de vindecare sunt, compresele și fricțiunile; medicamentele au câte odată efecte stricăcioase.“ (Strabo XV.)

Poziția socială a medicilor în timpul Brahmanilor a fost foarte respectată. Ei erau considerați ca unul din cele 14 daruri dumnezeiești făcute de Dumnezeu prin împreunarea pământului cu apa.

Instrucția medicală începea cu anul 12 și sfârșea cu anul 17 sau 18, ținea deci 5—6 ani; fiecare învățător de medicină putea se aibă numai 4—7 elevi. Principiile după care se făcea instrucția viitorilor medici sunt cuprinse în Charaka și Susruta. Fiind foarte interesante vom stărui mai mult asupra lor, dându-le în traducere prescurtată, deoarece cam tot aceleași precepte le găsim la toate popoarele vechi.

Am zis mai sus că cele mai vechi izvoare despre medicină sunt cuprinse în *Rig-Veda*: Biblia inzilor. Partea care cuprinde operele medicale se numește *Ayur-Veda* (știința despre viață, Physiologie). Aceasta are 6100 secțiuni de câte 1000 versuri. După *Ayur-Veda* vine cartea medicală *Châraka* (Peregrinul — călătorul prin lume — omul) deasemenea foarte voluminoasă, iar a 3-a carte

este *Susruta*, despre care se zice că e scrisă de însuși **Brahma**. *Susruta* constă din șase părți: 1. *Sutra* (Introducere), 2. *Nidana* (Patologie), 3. *Cârîra* (Anatomie), 4. *Cikitîla* (Terapie), 5. *Kalpa* (Contra toxine, Contraotrăvuri) și 6. *Uttaratantra (Varia)*. (Toate acestea sunt cunoscute până azi, în parte sunt și traduse. Biblioteca din Berlin are *Châraka* tradusă în limba arabă de un medic arab, *Susruta* este tradusă în limba engleză de un profesor din Calcuta 1835, 1836, 2 vol., iar în limba latină de Hessler, 1844, Erlangen. Există și mai multe comentare a acestor cărți).

Iată ce zice *Châraka*: Elevul întâi să-și aleagă un profesor bun și moral, apoi din multele manuale de învățământ să-și aleagă unul (nu era obligat al profesorului ca la Cluj). Profesorul să aleagă studenți de *neam bun*, sănătoși, fără defecte corporale, cu dexterități manuale. Primirea studentului se face *iarna* când *luna crește*, într-o zi norocoasă dintr-o constelație fericită în prezența Brahmanilor, după ce prin rugăciuni și jertfe de unt și lapte Zeilor, a predat profesorului cadouri. Serbarea primirii se încheie cu o vorbire a profesorului către elev în care îi spune să ducă o viață castă, *se poarte barbă*, să spună totdeauna *adevărul*, să nu mănânce carne, să fie vegetarian și să fie cu supunere față de profesor. Un medic care vrea să aibă succes în meserie și să câștige la vremea sa cerul, trebuie să se roage în fiecare zi seara și dimineața pentru sănătatea și mântuirea sa, a profesorului și a tuturor oamenilor. Vindecării bolnavilor să se dedice chiar cu pericolul vieții. Bolnavului să nu-i produci neplăcere prin nimic. Imbrăcămintea și toată viața exterioară să fie simplă, să nu fie bețiv și să fugă de societăți rele. Vorbirea să-i fie delicată, clară, plăcută, adevărată și potrivită scopului. Dușmanilor regelui și ai poporului, celor slabi, deformați, celor în agonie să nu le dea medicamente. Pe femei să nu le trateze dacă nu e acasă bărbatul sau îngrijitorul, nici cadouri să nu primească dela ele fără știrea acestora. Dacă intră în casa unui bolnav, să fie curat îmbrăcat, cu capul plecat, gânditor, într-o ținută festivă și să observe diferitele forme, apoi cuvintele, gândurile și simțurile să nu-i umble la altceva, decât la tratarea bolnavului. Cele ce se petrec într-o casă nu este iertat să le spună afară de casă. Nu-i este iertat să spună bolnavului că este aproape de moarte. Nici cel mai învățat să nu se laude cu învățătura lui. Mulți se retrag dacă observă că medicul este lăudăros. După ce îi spune apoi că întreaga lume este învățătoarea înțeleptului și numai nebulului îi este dușmană, profesorul le cere să împlinească toate

datorințele față de Zei, față de Brahma, față de bătrâni, pentru ca Zeii, focul, apa, miresmele aerului și semințele să le stea într'ajutor. La aceste elevul jură și promite: „Așa să se întâmple“.

Invățăături de felul acestora se cuprind și în „*Susruta*“ :

Trebuie să abziți de iubire și ură, de invidie și mânie, de lene și viclenie și de sgârcenie. Să te îmbraci cu grije și curat, să fi servitor al dreptății ca să fi vrednic de numele de student în medicină.

Să servești ca și părinților tăi, Brahminilor, anahoreților (pustnicilor), profesorilor tăi și prietenilor tăi și tuturor cari cer ajutor dela tine. Medicul să fie tuns scurt, unghiile tăiate și curate, în mână să aibă baston sau umbrelă („Parapleul din Ardeal“) și să se ferească de intimități cu femei. Să fie om sănătos, bine făcut, serios, amical, inteligent, vorba lui să fie blândă, încurajatoare ca a unui prieten. Inima să-i fie curată, nobilă, să fie model de castitate și trezvie. Pe bolnavi să-i iubească mai mult decât pe frați și surori. Poți avea frică față de un frate, față de un prieten, față de părinți, dar față de un medic niciodată. Invățătorii să cetească sfânta carte, să vorbească clar, nesilit, fără greutate, să nu gângăvească, să nu vorbească pe nas, să nu vorbească prea iute nici prea încet, să nu dea semne de nerăbdare cu sprâncenele, cu buzele sau cu mânilor. Instrucția teoretică se face în aer liber, în jurul locuințelor pustnicilor. Instrucția practică constă în cercetarea bolnavilor, exerciții chirurgice pe scânduri turnate cu ceară, pe fructe, ceapă, pe bostani, puncțiuni pe saci de piele umpluți cu apă, pe piei de animale etc. Extracțiunea dinților se învață pe cadavre de animale și de oameni.

Am stăruit intenționat mai mult asupra învățăturilor ce să dădeau preoților candidați de medici la unul dintre cele mai vechi popoare pe cari le cunoșteam, pentru că ele se repetă la celelalte popoare și în esență sunt aceleași cari să cer și astăzi studenților în teologie și cari le cere și „Deontologia“ (buna purtare) medicală. Atât studiul pastorei creștine cât și deontologia medicală tot aceleași lucruri esențiale le cer dela preoți și dela medici.

Inainte de a trece la alte popoare, mai sunt dator o clarificare în ce privește vârsta acestor învățăături din Rig-Veda. Unii o consideră ca foarte veche, alții nu.

După chronologia noastră creștină dela facerea lumii până astăzi avem circa 5508+1938=7446 ani.

După *chronologia* istorică a Brahmanilor (un fel de Patriarhi) numită *Avadhana-Sastra* avem indicii sigure că lumea este cu mult mai veche. Iată un text absolut autentic din această *chronologie*: „Când sfântul eremit *Iati-Richi* a fost găsit ca cel mai demn se reprezintă pe Brahma, *Surga* (Soarele) a atins Mecha (zodia țapului) cu binefăcătoarele sale raze, și orezul și celelalte cereale se gălbéniseră și așteptau secera“. Despre acelaș lucru *chronologia* astronomică a Inzilor *Vedanta Sastra* scrie următoarele: „*Iati-Richi* Brahmatma (patriarchul), a ocupat tronul de aur cu 3 picioare (al patriarhiei) când *Surga* (soarele) a împărțit ziua și noaptea în părți egale; punctul equinoctiului de toamnă se afla în gradul întâi al zodiei (țapului) Mecha“.

Din aceste două *chronologii* a Patriarhilor și a Astronomilor referitoare la acelaș eveniment reese că alegerea lui *Iati-Richi* de patriarch s'a întâmplat când soarele a intrat în zodia țapului la equinoctiul de toamnă. Zodiile la Inzi erau ca și astăzi 12 la număr. Zodia țapului, a Taurului, Gemeniilor, Racului, Leului, Fecioarei, Cumpănei, Scorpionului, Săgetătorului, Berbecului, Vărsătorului și a Peștilor. Fiecare avea 30 grade, la oaltă 360 grade ca și astăzi. Numirile încă au rămas cele vechi și la Egipteni, Persi, Chaldeenii, Greci, etc. și la creștini. Pe vremea aceea faptele mari se scriau în stele. Soarele nu stă într'un singur loc ci se mișcă dela o zodie la alta. (Săracu Giordanu Bruno de trăia cu vre-o 10.000 de ani înainte de veacul al 17 după Christos nu'l ardeau pe rug. E pour si muove, și totuși se mișcă). Până trece soarele dela un grad la altul al aceleași zodii trec 71 ani și 9 luni, deci dela o zodie la alta de 71 ani 9 luni, ori $30=2152\frac{1}{2}$ ani. După ce a trecut prin toate 12 zodiile se întoarce la punctul de plecare, deci $2152\frac{1}{2} \times 12 = 25830$ ani. Acest timp se numește nu știu pentru ce: „Marele an platonice“ și este corectat la 25920 ani.

În anul 388 înainte de *chronologia* noastră, *Surga* = soarele a intrat în zodia țapului pe timpul equinoctiului de primăvară și de-oarece dela equinoctiul de primăvară până la cel de toamnă este tocmai drumul jumătate, alegerea lui *Iati-Richi* a fost la anul $12915 + 388 = 13303$ înainte de *chronologia* noastră. Pe aceea vreme știau *preoții* brahmani astronomie și practicau medicina. (Cine dorește să se aprofundeze în lucrurile aceste se cetească studiile indice ale lui Louis Jacolliot. Vezi și A. I. Plauge: „Christus ein Inder?“ Stuttgart). „Înainte de Dumnezeu o zi este ca o mie de ani, și o mie de ani ca o zi“, deci să nu smintească pe nime

în credința sa cele scrise aci despre vechimea lumii, tot asemenea cum nu este iertat să ne rătăcească nici rezultatele geologiei care ne spune că lumea noastră este de milioane de ani.

Trecem acum la alte popoare vechi.

La Egipteni preoții erau și medici și profesorii tuturor științelor și administratorii tuturor afacerilor de stat politice, economice etc. La bazele civilizației, toate erau concentrate în mâinile preoților. Cei mai renumiți preoți medici au fost și la Egiptenii zeificați. Zeița *Isis* practica medicina, fiul ei *Horus*, Zeii *Hermes* și *Serapis* erau preoți și medici.

La Greci, cei mai vechi eroi și preoți au fost medici. Și dintre ei din cauza renumelui medical mulți au fost ridicați între zei: *Apollo*, *Aesculap*, *Hipolitus*, *Diomedes*, *Castor*, *Mahaon* și *Podalirius*. *Homer* numește pe *Aesculap* „*Cel fără prihană*“. *Aesculap* vindeca mai mult extern, se ruga și chiema în ajutor o zei-tate. Despre el se zice că a înviat și morți (probabil moarte aparentă). Practica medicinei în Grecia se făcea în temple și era o prerogativă a preoților până la *Hippocrates*, care și el eși din școala teologică. Templul lui *Aesculap* din *Kos* era cel mai renumit și avea foarte multe tăblițe atâr-nate pe pereți din care se pare că și-a cules *Hippocrate* aforismele sale. (*Iosef Hyrtl*, *Anatomie*.) *Asclepiazii* (urmașii lui *Podalirius*) practicau medicina ca preoți în templul din *Kos*. Mai târziu filosofii au pus mâna pe știința și practica medicală. *Aristotel* pe lângă științele naturale se ocupa și cu medicina. *Pitagora* a făcut din medicină, care până la el era o parte constitutivă a cultului divin, o știință de stat și a scris foarte interesante învățături dietetice. De aci înainte filosofii greci erau și medici și modelau medicina după sistemele lor filosofice până a ajuns pe căi greșite. Atunci apare *Hippocrate* un *Asclepiad* din *Kos*, contemporan cu *Pericle*, *Socrate*, *Platon* și *Xenofon* și cu esperințele lui cari și astăzi și-au păstrat valoarea, pune medicina iar pe baze științifice. După el *Asclepiazii* dispar și medicina merge iar mână în mână cu sistemele filosofice. Cea mai veche și mai importantă dovadă despre *Asclepios* o avem dela un anumit *Theopompus* cam pela anul 375 a. Chr. păstrată în cartea patriarhului dela *Constantinopol Photie* „*Miriobiblion*“, despre care vom pomeni mai târziu.

La Romani s'au zidit zeilor sănătății temple, probabil și preoții lor practicau medicina. Mai târziu și la Romani și la Greci medicina a căzut atât de jos încât numai sclavii o mai practicau.

La Evrei, preoții și leviții aveau cunoștințe medicale: ei trebuiau să judece dacă lepra era vindecată sau nu și deci individul putea să fie primit între ceilalți oameni sau nu („Dute și te arată preoților“), preoții și leviții aveau să facă spălăturile religioase și îngrijească de executarea poruncilor Testamentului Vechiu referitoare la sănătatea publică. Aveau cunoștințe medicale ceea ce se vede clar din mai multe locuri ale Testamentului Vechi.

La Germanii vechi și la Celți arta medicală a fost practică totdeauna de preoții lor: *Druizi*. Tot asemenea la toate popoarele.

Se impune întrebarea oare aveau preoții-medici cunoștințe anatomice? Astăzi cine nu cunoaște Anatomia (și cine nu disecă nu o poate cunoaște) nu poate fi medic. Un medic fără cunoștințe temeinice de Anatomie este ca un sobol: lucră în întunec și rezultatul muncii lui sunt mușuroaie de pământ (morminte). *Homer* în *Odissea* V. 66—72 zice că sufletul mortului zăbovește pe țărmul râului Styx până i se îngroapă trupul, de aceea Grecii îngropau cadavrele îndată după ce se constata moartea. La ei deci disecciunile nu au putut lua început. Cu toate acestea cunoșteau Anatomia disecând animalele de hrană și de jefă, îmbalsamând oamenii morți. *La Evrei* după învățăturile Testamentului Vechiu Cartea III și IV a lui Moise oamenii cari atingeau un cadavru erau *necurați* și nu era iertat să intre în templu o săptămână. *La Romani*, medicii au constatat care dintre leziunile lui Iulius Caesar au fost mortale dar fără autopsie. Când *știința medicală* s'a aliat cu *Anatomia* a fost o mare binefacere pentru oameni, când s'au despărțit au lucrat medicii din tradiția înaintașilor.

Alcmaeon din Croton un elev al lui Pitagora (500 ani a. Chr.) ar fi scris primul o lucrare despre Anatomie, după mărturia lui *Gallen Anaxagoras* din *Clazomene*, învățătorul lui Socrate, *Empedocle* din *Agrigent* și *Democrit Abderitul*, după *Plutarch* și *Chalcidius* s'au ocupat cu diseccări, ultimul făcea studii de anatomie comparativă, din care cauză concetățenii îl țineau de nebun și nu-i permiteau să locuiască într'un loc cu ei. Că oare *Hippocrate*, pe care istoria îl numește „*Divus pater medicinae*“, ocupatu-s'a cu Anatomia nu se poate vedea din scrierile sale recunoscute ca autentice. În școala preoțească a *Asclepiazilor* din care a eșit și *Hippocrate*, cunoștințele anatomice s'au moștenit prin tradiție. (*Gallen*). *Aristotel* învățător și prieten al lui Alexandru cel Mare prin lucrarea sa: „*Historia animalium*“ o operă fundamentală a istoriei

naturale, a dat atâtea noțiuni precise de Anatomia animalelor, încât pot fi admirate și astăzi, totuși anatomia umană probabil nu a cunoscut-o. (Ce Clerc, la Hyrtl Anatomie Wien 1851). Primul asyl al anatomiei umane a fost în școală medicală din *Alexandria* întemeiată la anul 320 înainte de Christos de către *Ptolemaeus I.* În școala aceasta s'a dezvoltat *Herophilus*, *Endemas* și *Erasistratus*, cari și-au dedicat toată viața științei acesteia. Scrierile lor nu au ajuns până la noi, despre rezultatele lor se păstrează indicii la *Celsus*, *Ruphus*, *Ephesius* și *Galen*. Despre *Herophil* și *Erasistrat* se crede că ar fi disecat *oameni vii* (mari criminali osândiți la moarte), cu permisiunea regelui Siriei *Seleuc* („*Nocentes homines a regibus ex carcere acceptos vivos inciderunt, consideraruntque etiam spiritu remanente ea, quae antea clausa fuere*“ (*Celsus de medicina, in proemio*). Este mai mult decât probabil, că au cunoscut vasele limfatice ale intestinelor, ceea ce de altcun concedea și *Kaspar Aselli*, care mult mai târziu a descoperit și descris aceste vase. În *Gallenus*: de usu partium bib. IV găsim următorul pasaj interesant: „*Toti mesenterio natura venas efficit proprias, intestinis nutriendis dicatas, haud quaquam ad hepar trajicientes. Verum, ut et Herophilus dicebat, in glandulosa quaedam corpora desinunt haec venae, cum ceterae omnes sursum ad portas ferantur*“. *Claudius Gallenus* născ. 131 a. Chr., medic al școlii de scrimă din Pergamo, a studiat medicina în *Alexandria*, unde anume a călătorit pentru ca să vadă un schelet de om.

Indrăznesc a emite o idee personală: oare dacă au văzut vasele limfatice (circulația limfei), nu este foarte probabil să fi cunoscut și *circulația sângelui*, despre care noi știm că abia *William Harvey* (1578—1657) în secolul 17-lea a descoperit-o. Oare când au disecat indivizii vii să nu fi văzut în abdomenul deschis mișcările ritmice ale aortei abdominale și ale celorlalte arterii, și să nu fi văzut inima lucrând și pompând sângele în întreg organismul? Eu tare cred că numai după ce au văzut circulația sângelui, prin analogie au văzut circulația limfei.

B) Preoții creștini și medicina.

Dacă la păgâni, din cele mai vechi timpuri aflăm obiceiurile și cultul religios împreună cu practica medicală a preoților, la creștini aflăm acest spirit cu mult mai dezvoltat. Spiritul cel nou al iubirii de aproapele s'a arătat prin întemeierea nenumăratelor

instituții de binefacere, de asistență publică, de îngrijirea bolnavilor, adăpostirea peregrinilor și întoarcerea celor păcătoși. La nici un popor din lumea veche nu aflăm instituții sistematice de asistență, și de îngrijire a copiilor și a bolnavilor. Este adevărat că la Grecii cei vechi erau ajutați de stat și societate cetățenii ajunși săraci fără vina lor și bătrânii neputincioși erau îngrijiți în asile de bătrâni (*Gero-Konii*), și că medicii dădeau consultații gratuite săracilor comunei care susținea pe medic. Este adevărat că Hippocrate zice: „Cine cinstește pe zei, iubește și pe oameni“, faptele milei așa cum s'au dezvoltat în creștinism au fost necunoscute. Nici jurământul *Asklepiazilor* cari și ei erau teologi nu pomenește de îndatorirea medicului de a trata gratuit pe săraci.

La Romani în vremuri de foamete se împărțea săracilor cereale din interese de stat, dar nu din simț de ocrotire pentru săraci. De unde era să incolțască în inima unui popor *mila* când mii și mii de oameni nevinovați erau aruncați în arenele publice pentru ca să se lupte cu animalele sălbatice ținute 2—3 zile flămânde, și se delectau privind la sfâșierile sclavilor de către animale. Chiar așa numitele „*Valetudinaria*“ ale Romanilor nu au nimic de a face cu instituțiile de binefacere ale creștinismului. Scopul *Valetudinariilor* era să îngrijească sclavii cari cădeau așa zicând în brazdă lucrând, după încordări prea mari și hrană prea puțină, pentru ca să fie capabili a 2-a zi de lucru.

Bătrânul Cato în „*De re rustica*“ zice: „Să se vândă toți sclavii bătrâni și bolnavi întocmai ca vitele bătrâne și slabe, ca și acareturile și fierul vechiu și nefavorabil.“ În *Valetudinarii* nu medicii îngrijeau și hrăneau pe sclavii căzuți la lucru ci administratorii de moșii. Fiecare administrator de moșie, seara după întoarcerea dela lucru trebuia să controleze inventarul, oamenii (sclavii), vitele, etc., și să-l îngrijească să fie capabil de muncă. Că în vechimea greco-romană sau evraică nu erau spitale în sensul nostru se vede mai bine din admirația păgânilor. Iulian Apostata zice: „Vedem ce face pe dușmanii zeilor noștri așa puternici: iubirea lor de oameni, de străini, de săraci, îngrijirea morților și sfințenia vieții lor; Și ce este mai interesant că Galileenii iubesc și îngrijesc nu numai de creștinii lor ci și de servitorii idolilor.“

Creștinismul s'a dedicat dela început spiritului de iubire frățescă și de îngrijire a săracilor și bolnavilor. Cea dintâi comunitate creștină din Ierusalim avea „*diaconi* și *diaconese*“, cari îngrijeau de cei năpăstuiți. Natural *mila creștinească* nu a putut în pri-

mele secole să creeze instituții mari, Creștinismul era persecutat, se lupta cu lipsuri, necazuri, boale și cu răutatea omenească. Îndată însă ce a ajuns religiune de stat sub protecția împăraților bizantini, îndată ce averile și comoarele templelor păgâne au ajuns în mâni creștinești, pretutindenea unde a pătruns învățătura iubirii deaproapelui se ridică un ne mai pomenit de mare număr de institute pentru săraci, bolnavi, copii etc. etc., așa că chiar pe vremea lui Ioan Gură de Aur (347—438) bisericile din Constantinopol hrăneau zilnic 3000 de săraci, afară de prizonieri străini leproși și bolnavi. (Omilia Matei 67).

La creștinii cei vechi îngrijirea bolnavilor era una dintre virtuțile cele mai de căpetenie. Toți membrii unei comunități se dedeau *ocasional* acestei îndatoriri, mai târziu numai femeile, și cu deosebire diaconesele. Din aceste diaconese s'au dezvoltat mai târziu ordinele călugărești, scopul vieții cărora era îngrijirea *profesională* a bolnavilor. Monahismul era considerat la început de întemeietorul său Vasile cel Mare ca o filosofie practică a creștinismului, spre a fi monahilor de ambele sexe de folos pentru mântuirea sufletului iar celorlalți oameni de folos practic. Se poate că fără spiritul organizator al lui Vasile cel Mare monahismul *murea* în pustietățile *Egiptului și Arabiei*. Lângă fiecare episcopie, iar mai târziu lângă fiecare biserică creștină s'au dezvoltat, spitale, case de ajutor servite de preoți, și lângă fiecare mănăstire erau infirmerii, asile de copii, de bătrâni, de călători streini, de bolnavi etc.

În Viețile Sfinților, prelucrate de d-l Al. Lascarov-Moldovanu, vol. I. pag. 33 ni să spune pe baza informațiilor unui *Eladiu*, bărbat vrednic de credință, despre Sf. Vasile cel Mare că a făcut o *vizită canonică*, sau o *inspecție inopinată* la un preot *Anastasiu* dintr'un sat. Anastasiu după slujbă i-a spus lui Vasile cel Mare că e om sărac și muncitor de rând. Sft.-ul Vasile îl provoacă: „Spune-mi și bunătățile tale“, iar Anastasiu a răspuns că el nu a făcut nimic bun pe pământ. Atunci Sf. Vasile cu suita sau dus la un *bordei*, a deschis ușa bordeiului cu cuvântul și a găsit acolo un om bolnav de lepră: Sfântul Vasile îl întreabă: „*Pentru ce ai voit să-mi tănuiești această comoară a ta.*“ Acești bolnavi erau **comorile** preoților și ale episcopilor creștini! Această concepție de viață nu s'a cunoscut până la Christos. Să ne închipuim că fiecare preot „*sărac și muncitor de rând*“ va fi fost dornic să-și aibă comoara lui pe care furii nu i-o fură și rugina nu o mânâncă, și

pe un moment ni se pare că cerurile s'au deschis și strălucire mare ne orbește ochii. Așa a fost creștinismul, așa ar trebui să fie.

Deosebită îngrijire s'a dat în creștinism copiilor nouilor născuți. La Greci și la Romani tatăl avea dreptul se omoară sau să'l arunce pe noul născut. Nenumărați copii, legitimi și nelegitimi au fost dați morții. Biserica creștină îngrijea de toți copiii lepădați. Împăratul Constantin cel Mare a dat ordin ca fiecare creștin să hrănească și să îmbrace un nou născut. Asile pentru noui născuți lepădați s'au ridicat de abia după încetarea persecuțiilor după sinodul dela Nicaea 325. După acest sinod răsar aceste asile în număr mare în toate țările creștine, conduse fiind de episcopii, sub protecția bisericii de către monahi, diaconi și diaconife.

Mai târziu cele mai înalte persoane din societatea constantinopolitană se dedicau îngrijirii bolnavilor. Însăși Ana Comnena, fiica împăratului Alexiu Comnenul avea cunoștințe medicale. Tot asemenea împăratul bizantin Manuil de Comnen.

Cea mai veche și cea mai mare instituție de binefacere creștină este Asilul făcut de Sf. *Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadochiei* în anul 370, probabil în urma groaznicii foamete din 368.

Acest institut numit „*Vasileia*“ se considera pe atunci ca o mai mare minune, decât Piramidele Egiptului și decât Colosii dela Memnon sau dela Rhodus: Cuprindea casă pentru săraci, pentru călători, asil pentru bătrâni și neputincioși, asil pentru copii și pentru femei căzute și *bolniță* (leprozerie) și alte boli infecțioase. (Referitor la bolnița pentru leprozerie am găsit date noi în opul de curând apărut alui Iadasohn Handbuch der Haut und Geschlechts Krankheiten Vol. X/1, Berlin 1930 despre **Lepră** de Victor Klingmuhler).

Fiecare institut își avea atelierul propriu, meseriași și conducători unde copiii și femeile căzute învățau o meserie pentru a putea trăi onest în lume. Acest institut fără pereche, a fost făcut de Sf. *Vasile* din banii adunați de creștini pentru ca să-i dea lui Iulian Apostata pentru a cruța orașul creștin Cezarea, iar după ce *Iulian* a murit, nu i-au mai cerut îndărăt ci i-au lăsat Sf. Vasile. Întreținerea se făcea din venitele Sfântului Vasile ca arhiepiscop. (Vezi Eusebie Popovici Ist. bis. Vol. I. pag 175 și Lascarov-Moldovanu, Viețile Sfinților, vol. I. pag. 20.)

Dintre spitalele ridicate mai târziu în Orient, cel mai renumit era: „*Orphanotropaem*“ făcut de împăratul Alexiu I. (1081—1118)

în jurul bisericii Sfântului Pavel, în Constantinopol, care se ase-măna cu un oraș așa era de mare, și era locuit de 10.000 (zece mii) bolnavi de tot felul, de toate vârstele, toate neamurile și de toate religiunile. Tot asemenea a fost Spitalul „*Celor 40 mucenici*“, clădit de Isac al II. (1185—1195) tot la Constantinopol.

Donațiunile principilor munteni și moldoveni pentru locurile sfinte din Orient trebuie să le considerăm tot la faptele milei creștine și numărate între operele de asistență socială creștină ale lumii. Din acest punct de vedere ar trebui să avem o listă completă a acestor danii.

Tot scopul *asistenței sociale* l-au avut mănăstirile din Moldova și Muntenia din a căror averi până azi se mențin instituttele Brâncovenești și alte spitale și dispensare pe cari încă ar fi bine să le știm.

Școli medicale creștine în cele dintâi secole creștine nu găsim dar se menținea încă gloria vechilor școli grecești. Abia în veacul IV. se ivesc școli creștine, întâi în Nisibi în Persia, devenită mai târziu școală Nestoriană.

Cele mai vechi școli medicale grecești și cele mai renumite erau:

1. În *Kyrene*, o colonie grecească înfloritoare în Africa de Nord.
2. În *Kroton* (Croton) în Italia de sud. Din aceasta școală a eșit *Alcmaenon din Croton*, elev al lui Pitagora 500 a. Hr., care am zis că a fost primul care a scris o Anatomie după mărturia lui Gallen.
3. În *Rhodus*. 4. În *Kos*, o insulă între Milet și Rhodus. Aici era școala Asclepiazilor. 5. În *Knidos*, la țărmul Asiei mici și
6. În *Alexandria* Egipt, întemeiată de către Ptolomaeu I. la anul 320 înainte de Hristos.

După ce împăratul Iustinian a persecutat și a alungat pe Nestorianii din Antiohia, aceștia s'au refugiat în Persia și la *Nisibi* au continuat școala întemeiată probabil de Sf. Efrem Sirul († 379) sau de Sf. Iacob din Nisibi. Aceasta școală după părerea lui H. Haeser „*Geschichte der Medizin*“ se poate considera ca modelul după care s'au întocmit universitățile europene de mai târziu. Nestorianii au întemeiat o școală în Edessa în Mesopotania, Episcopul Nomus a clădit acolo un spital. În *Dsandisapor* era a 3-a școală medicală creștină, în care o parte din elevi erau călugări, o parte laici. Aceasta școală a avut legături continue cu școlile medicale din Indii, ba unii profesori ai acestei școli erau aduși din India. Aceștia au tradus cărți din limba lor în limba persă. Școala me-

dicală creștină din Dsandisapor, cu spitalul de lângă ea avea și farmacie (Vezi Haeser „Geschichte der Medizin“ 1875, Al. Sprenger și Mayer „Geschichte der Botanik“.) Prin mijlocirea acestor 3 școli medicale creștine, a trecut influința și spiritul școalelor grecești asupra *Arabilor*.

Este deci mai mult decât probabil, că din cele 6 școale grecești și din aceste 3 școale creștine, se recrutau medicii preoți și călugări precum și întreg personalul ajutător pentru toate *instituțiile* de toate categoriile, cari au răsărit după mănoasa învățătură a *Mântuitorului Hristos* despre iubirea deaproapelui și mila creștinească.

Vom lua acum întrucât este posibil în ordine cronologică pe unii preoți binefăcători ai săracilor, întâi din Orient, apoi din Apus. Să nu uităm că în Orient condițiunile de viață creștină au fost și sunt încă cu mult mai grele. Abia scăpată biserica creștină a orientului de persecuțiile împăraților romani, îndată încep desbinările ereticilor; apoi lupta pentru icoane încă nu era terminată și Islamul ridică flamura verde a intoleranței religioase.

În occident viața creștină s'a putut desvolta mai liniștită.

Mântuitorul Iisus Christos, fiul lui Dumnezeu a aprins focul iubirii deaproapelui în sufletele oamenilor și prin aceasta a pus bazele *adevăratei asistente sociale*. Exemplul Mântuitorului l'au urmat apostolii și urmașii lor episcopii, preoții și diaconii, susținând focul sacru al iubirii deaproapelui.

Evangelistul *Luca* era medic născut în Antiohia, metropola Siriei. Studiase medicina în Grecia, se perfecționase în Egipt. Deși medicina era atunci meseria sclavilor, nu a considerat lucru rușinos a se dedica ei, întâi ca medic practic pentru bani, iar după ce s'a încreștinat, din dragoste de oameni „nu înceta a se aplica la meșteșugul său prea iubitul nostru frate“ zice Sf. apostol Pavel.

Călugărul Constantin din Cartagina era numit Hippocrate al timpului său.

Molitvelnicul nostru amintește pe unii din Sfinții doctori fără de arginți. Aceștia sunt Cosma și Damian, Chir și Ioan, Pantelimon și Ermolae, Samson și Diomid, Mochie și Anichit, Thalaleu și Trifon.

Cosma și Damian erau frați, arabi de naștere. Studiaseră în Syria, aveau cunoștințe medicale. Se numeau *anargyres*—fără argint, pentru că nu primeau bani. Au murit decapitați în Syria, sub Dioclețian. Moaștele lor se păstrează în Roma, Paris și Veneția.

Chyr și Ioan: Chyr era născut în Alexandria, avea școala medicală de acolo. Ioan era ostaș din Edessa. S'a lăsat de miliție, s'a dus la Chyr în Arabia, s'a făcut și el călugăr, a învățat dela Chyr știința medicală. Au murit sub Dioclețian moarte de martir.

Pantelimon și Ermolae: Pantelimon era medicul împăratului Galerius Maximilian. Ermolae era prietenul și sfătuitorul lui Pantelimon. Au fost decapitați sub Dioclețian. O parte din moaștele Sfântului Pantelimon se păstrează în biserica St. Denis din Paris, iar capul într'o catedrală din Lyon, unde a fost dus în secolul al IX-lea. Medicii onorează pe mucenicul Pantelimon ca al doilea protector al lor, primul protector fiind evangelistul Luca.

Samson și Diomid: Cuviosul părinte Samson din Roma, era din neamul lui Constantin cel Mare, a trăit în Constantinopol. A deprins meșteșugul doftoricesc nu din lipsă, pentru că era bogat, ci pentru a nu petrece viața în deșertăciuni și pentru a folosi celor bolnavi. A vindecat pe împăratul Iustinian de o boală, pe care ceilalți medici nu au cunoscut-o. A fost hirotonit preot de patriarhul Mina. A murit în Constantinopol.

Diomid a fost din Tarsul Ciliciei de neam mare. După ce a învățat medicina, tămădui sufletele prin Dumnezeiasca credință, iar trupurile cu meșteșugul doftoricesc. A murit sub Dioclețian moarte de martir.

Mochie și Anichit: Mochie era preot bisericeii din Amfipole, se trăgea din Roma veche și era de bun neam și bogat. Se nevoia pururea la învățătură. A murit martir sub Dioclețian după multe chinuri. Anichit era unul din cei 33 martiri din Melet, mort tot sub Dioclețian.

Thalaleu și Trifu. Thalaleu se nevoia la meșteșugul doftoriei, avea mare putere de tămăduirea boalelor trupești și sufletești. Trifu era din Frigia, scoase pe diavolul din Gordonia preafrumoasa față a împăratului Gordon.

Cuviosul Iacob episcopul și probabil întemeietorul școlii medicale din Nisibe a vindecat mulți oameni.

Sfântul Grigorie de Nazianz, de Dumnezeu cuvântatorul, a lăsat episcopia și s'a dus într'o mănăstire unde slujea bolnavilor. Școala o făcuse în Alexandria, deci putea avea cunoștințe medicale. Viețile sfinților (Lascarov-Moldovanul vol. II., pag. 32) îl numesc hrănitorul săracilor, slujitorul bolnavilor și odihnitorul streinilor.

Sfântul Efrem Sirul, născut la a. 300 în Nisibi „multă grijă avea pentru îngrijirea bolnavilor, deschizând cu graiul vorbirii în-

țelepte și dulci pungile celor bogați, căci el sărac era. După unii Efrem Sirul a înființat școala din Nisibi (†379).

Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadochiei a intrat în bordeiul bolnavului de lepră, comoara preotului Anastasie, a stat o noapte cu el acolo și l'a vindecat prin rugăciuni. (Lascarov-Moldovanul, vol. I., pag. 33).

Sfântul marele mucenic Nicolae, arhiepiscopul din Mira Lichiei este cinstit și în Orient și occident pentru milostenia și vindecările ce făcea săracilor.

Spre sfârșitul secolului IV. găsim o carte populară medicală scrisă de episcopul *Nemesius din Emessa* în Syria despre natura oamenilor. Istoria medicinei lui H. Haeser îl numește: „ein gründlich Gebildeter, mit den Schriften des Hippocrates und Galen vertrauter Gelehrter“, — „un învățat, familiarizat cu scrierile lui Hipocrat și Galen“ (vezi H. Haeser: Istoria med. pag. 483—484). La el aflăm prima dată principiul recunoscut de Teologia fundamentală, că toată știința omenească se bazează pe cunoașterea Naturii și revelațiunea dumnezeiască a Sf. Scripturi. Convins de acest adevăr, episcopul Nemesius a combătut în scrierile sale Astrologia și Fatalismul. *Suscitata Istorie a medicinei* este plină de laude despre cartea lui Nemesius *περι φύσεως ἀνθρώπου*, = despre fiziologia oamenilor, tradusă în latină și publicată grecește și latinește în Antwerpen 1565 (foarte rară). Este tradusă și în limba engleză, italiană și germană.

Ar însemna să luăm pe rând viețile sfinților pentru a arăta măcar în parte pe toți cari s'au nevoit pentru ajutorarea deaproapelui.

Intre medicii cu renume în secolul al VII-lea este a se aminti Theophil Monahul, numit și Philotheus, care a trăit la curtea împăratului Heraclius (603—461). Dintre scrierile lui ni s'a păstrat *περι τῆς τοῦ ἀνθρώπου παρασκευῆς βιβλία*, o lucrare de anatomie în care se face amintire că forma oaselor șirei spinării și a craniului depinde de evoluția măduvei spinării și a creierului. El a descris întâi Nervul olfactiv. Scrierile lui despre puls și despre urină, au fost în mare cinste în tot evul mediu.

Din a doua jumătate a secolului VII. este probabil și un anumit *presbyter* și medic Aron din Alexandria. A scris o carte constătoare din 30 părți, intitulată „Pandectae medicae“, care a fost tradusă în limba sirică. Din ea ni-s'au păstrat câteva fragmente în traducere arabă. După unii acest presbiter Aron a trăit în sec. V.,

căci traducătorul în limba siriacă s'a constatat sigur, că a trăit în secolul V. (Vezi Meyer: *Geschichte der Botanik*).

În veacul VIII a trăit Meletius un monah din Tiberiopolis din Phygia, care a scris despre natura oamenilor.

Pe vremea domniei împăratului bizantin Mihail III. a apărut o lucrare compilatorică-enciclopedică a lui *Photius* patriarhul Constantinopolei, care avea cunoștințe medicale. *Photius: Myriobiblon*.

Nu se știe dacă Simion Seth care a scris despre puterea de hrănire a alimentelor este identic cu acel Simon, care în anul 1034 a fost exilat dela curtea lui Mihail IV. și s'a călugărit într'o mănăstire din Olimp.

Un călugăr grec *Nicolaus* a fost prieten și *colaborator* al lui Abu Iusuf Hasdai Ibn Schapront, medic evreu din Andalusia, care a trăit în Cordova, a scris lucrări de medicină în veacul X. (949).

Dacă considerăm că timpuri neprielnice scrisului au trecut peste Orient, nu putem tăcea că și ceace s'a scris nu s'a păstrat, focul și furia oamenilor au nimicuit biblioteci întregi. Altcum a fost în Occident.

Carol cel Mare, care a bătut pe Avari (799), a poruncit la 805 ca medicina să se propună în școlile catedrale. Cele mai renumite școli catedrale erau în Poitiers, Fontanel, Luxenil și Soissons. La curtea împăratului era Schola Palatii.

Episcopul Abogard în veacul XI. încearcă stărpirea superstițiunilor, cari aproape de o mie ani înecau știința Hipocratică cu patologia demonică. Medicina a mai rămas încă mult timp în mâinile preoților și călugărilor. Medicii puteau fi primiți între preoți și călugări. Cei mai renumiți preoți medici din veacul al VIII-lea până la al XII-lea au fost Theodor arhiepiscopul din Canterbury, Cuthbert călugăr în Anglia, Campo călugăr în Italia, Hugo abatele din St. Denis, Didon abate din Sens, Dominicus abate din Pescara, Ioan din Ravena abate în Dijon, Wigworth episcop în Hildesheim. *Gerbert*, mai târziu numit Papa Silvestru al II-lea, a învățat medicina dela Arabi. În secolul XI-lea mănăstirea Benedictinilor din Monte Cassino în Salerno învață călugării străini în arta medicinei. Astfel s'a pus baza renumitei școli Salernitane, în care studiau medicina, Greci, Romani și chiar Arabi. La sfârșitul secolului XI Desiderius abatele mănăstirii Monte Cassino ajunsese papă sub numele de *Victor* al III-lea, și era medic și profesor de medicină la școala Salernitană.

După veacul al XI pe timpul *Cruciadelor* lepra din orient s'a răspândit peste întreg occidentul. Biserica creștină a orientului și occidentului a ridicat pretutindeni Spitale și lazarete conduse de călugări, toate îngrijitoarele fiind călugărițe. În Europa întregă erau 19.000 lazarete și leprozerii conduse de preoți. Profesorul Dr. Victor Klingmühler în opera sa despre Lepră apărută în Berlin 1930 ca volumul al X-lea al cărții: Iadasohn: Handbuch der Haut und Geschlechtskrankheiten la pag. 12 combate numărul de 19.000 lazarete și leprozerii din Europa cari s'a luat pe baza unor articole din cartea lui *Virchow*, vol. 18—20 Zur Geschichte des Ausatzes und der Spitäler, în Archiv für Pathologische Anatomie și zice că erau cel mult 3000 leprozerii. La pagina 14 constată că au murit în Europa de lepră peste 25 milioane de oameni. Are însă și el o eroare: Spune că papa Leon al X-lea a culcat cu sine în pat un lepros. De fapt acest lucru l-a făcut Leon IX. Leon al X de Medici a fost papă dela 1513—1512 pe când Leon al IX-lea a domnit ca papă dela 1048—1054, *Bruno* arhiepiscopul din Tul, ales mai târziu papă sub numele de Leon al IX-lea, nemai fiind paturi în leprozeria lui, a culcat pe un lepros cu sine în pat. Dealtcum acelaș lucru îl făcuse și Sf. Vasile cel Mare arhiepiscopul Cesareei Capadochiei, când a cercetat pe preotul *Anastasiu* și a petrecut o noapte întregă în bordeiul leprosului pe care l-a făcut sănătos.

Ca și în Orient și în Occident mulți călugări și preoți erau autori de cărți și scrieri medicale. *Petru din Spania* arhiepiscop în Braga cunoscut mai târziu sub numele de papa *Ioan al XXI*, a publicat o colecție de rețete împotriva a tot felul de boale (*Vezi Köhler*: „Nachricht vom Papst Johannes XXI Göttingen 1760.) *Theodorich* chirurg, călugăr, duhovnicul papei *Inocentiu al IV* a scris un manual de Chirurgie. *Johann* din *St. Amand* canonic în *Tournay* a scris o carte bună despre terapie.

Isidor episcopul din *Sevilla*, născut din *Cartagina* 595—636 a scris: *Origenes seu Etimologiae*, în 20 cărți. Cartea IV conținea medicină, arată că sunt 3 metode medicale: a) *Metodica*, întemeiată de *Apollo*, b) *empirica*, întemeiată de *Aesculap* și c) *Rațională* întemeiată de *Hippocrates*.

Beda Venerabilis (672—735) renumitul presbiter al mănăstirii *Wearmouth* în *Anglia*. A scris: „*Elementa philosophiae*“ cuprinde și chestiuni de *Physiologie* umană și „*De minutione sanguinis*“, în care arată din care vine se poate face lăsar de sânge.

Rabanus Maurus 774—856 abate în Fulda apoi arhiepiscop în Mainz, a scris „de homine et partibus ejus“ și „de medicina et morbis.“

Thomas Cantimpratanus 1186—1262 canonic a lucrat 15 ani la o scriere: „De naturis rerum“ în 20 cărți. Cartea I tratează: „De anatomia humani corporis et singulis ejus partibus“ etc. etc.

În veacul 14 mai erau preoți și călugări cari practicau medicina. Guilelmus Laufet medicul lui Filip al IV a ajuns mai târziu arhiepiscop în Paris. Petru din Aichspalt a tratat pe papa Clemente al V, și drept onorar a primit principatul de Mainz. Cred că este cel mai mare onorar din lume.

Între sfinții bisericii apusene sunt mulți preoți și călugări medici. Roch din Montpellier, Ludovic din Toulouse, Andreas Corsinus, Aegidius Columnius etc.

În sec. 15 și 16 preoții rar se mai ocupau cu medicina. În veacul 17 călugării Rosei cruci (Rosenkreuzer) exercitau practica medicală dar după fantasmagorii teosofice și după Teofrastus Paracelsus. Uitaseră sau nu știuseră ce zicea Nemesius în sec. IV că toată știința este dela Dumnezeu și dela natură. Încă de prin veacul 13 începuseră unii a se emancipa de sub intoleranța bisericii catolice și a scoate știința medicală din mâinile călugărilor. Începutul l-a făcut tot un călugăr: englezul Roger Bacon. Lumina științei nu se pune sub *obroc* nici de cătră preoți. Abatele mănăstirei Senores (Vogezii) *Augustin Kalmet* scrie și tipărește la 1720 în Paris o carte în care ocupându-se cu aetiologia (cauza) *leprei* spune că trebuie să fie niște viermi mici care nu se văd cu ochii. (Vezi Iadassohn, Vol. X: „Die Lepra von V. Klingmüller“).

Abatele Lazzaro Spallanzani (1729—1799) profesor în Pavia, a pus baze științifice noi prin cercetările sale în domeniul științelor naturale. Cine voește să vadă ce a fost Spallanzani pentru știința de astăzi să citească prea frumoasa carte a lui P. de Kruiff „Vânătorii de microbi“ tradusă în românește de dl prof. Dr. V. L. Bologa și dsoara Dr. Lia Dima și apărută de curând în Cluj. *Lepage*.

După Oskar Hertwig („Entwicklungsgeschichte p. 17) Spallanzani a fost primul care a făcut experimentul fecundării artificiale a unei cățele ținută absolut separată și după 63 de zile a fost tată artificial a 3 căței. Experiențele le făcea cu animale, mai ales broaște. Pentru ca să vadă cum se face digerarea cărnii în stomac, lega părțile de carne de bețișoare de lemn, pe cari le înghitea și după anumit timp le *voma*, până s'a bolnăvit.

Cum se face digerarea cărnii în stomac a arătat după 1830 un chirurg al armatei americane numit *William Beaumont*. Un indian a fost împușcat în stomac. Chirurgul a făcut de s'a vindecat așa ca el să se poată uita în burta negrului ca prin fereastră. A legat o bucată de carne crudă cu o sforcică și a cufundat-o în stomacul negrului. După un ceas, carnea încă nu era digerată, după 2 ceasuri, a scos numai sfoara, carnea dispăruse. A introdus un tub de cauciuc și a scos într'o sticlură suc stomacal, și l-a trimis la Universitatea din Virginia să-i spună ce conține. Răspunsul a fost că conținutul sticlurii avea acid Chlorhidric adecă H. Cl. În 1833 a publicat observațiunile făcute. După 100 de ani, astăzi, nu știm mai mult despre fiziologia stomacului, iar primul diverticol nu a fost a lui Pavlov.

Călugărul Grigore Mendel (1822—1884) mai târziu abatele mănăstirii *Brno* (Brün) în Moravia s'a făcut celebru prin cercetările sale experimentale asupra legilor eredității făcute pe garoafe. Pe baza legilor stabilite de el s'au început în lumea întreagă studiile de prophylaxia raselor, și de Eugenie (Ludwig Aschoff Path. Anat. Bd. I. pag. 33).

Se cade să nu uităm pe preotul *Sebastian Kneip* din *Wörishoffen* în Bavaria care deși nu era medic, nu dubităm că lângă patul unui pacient a avut mai mari rezultate cu o cârpă udă decât mulți profesori cu concursuri protejate sau cu § 84, cari dispun de laboratoare întregi de sticlure și siringi. „*Nu medicina ajută bolnavului ci încrederea.*“

Tot asemenea cu cinste trebuie amintit călugărul *Pancratie Sidorovici* din Suceava Bucovinei, care de vre-o 40 ani, pe baze empirice, după cunoștințe primite prin tradiție dela țărani, și pe baze de cunoștințe, ce le culege ca o albină harnică din diferite cărți și calendare, se ocupă cu medicina fără să primească bani.

Poate vor mai fi și alți călugări și preoți nevoindu-se întru alinarea durerilor lumii acesteia, pe cari din neștiință nu-i putem aminti în aceasta prea scurtă lucrare.

Din veacul al 18-lea au început *medicii* să scrie cărți medicale pentru preoți. Cel dintâi care a scris o pastorală medicală pentru preoți a fost Dr. Mezler din Sigmaringen în 1794. După el au urmat apoi mai mulți atât catolici cât și protestanți. Acum este foarte mult întrebuițată Pastorală medicală a lui Dr. C. Cappelmann edată de Dr. W. Bergmann în Aachen în 1910 în ediția 16. Autorii toți sunt medici, nici unul nu a fost și preot și medic.

Cărți folosite:

1. Geschichte der Medizin de H. Haeser 1875.
2. Viețile Sfinților de Lascarov-Moldovanul.
3. Viețile Sfinților de episcopul Dr. Ger. Timuș București 1898.
4. Pastoral Medizin de Dr. Matthäus Macher 1846.
5. Pastoral Medizin de Dr. Cappelman, edată de Dr. Bergmann 1910.
6. Istoria bisericească de Eusebie Popovici.
7. Ludwig Aschoff: Pathologische Anatomie.
8. Paul de Ruiff: Vânătorii de microbi, tradusă de Prof. Dr. L. Bologa și D-șoara Dr. Lia Dima.
9. Iadasohn: Handbuch der Haut und Geschlechtskrankheiten Vol. X/1.
10. Virchow: Zur Geschichte des Aussatzes und der Spitäler in Archiv für Pathologische Anatomie vol. 18—20.
11. Realencyclopédie, Diaconi și Diaconițe.
12. Haeser Geschichte Christlicher Krankenpflege Berlin 1857.
13. E. Chastel: Christliche Wohltätigkeits anstalten, tradusă din franceză și publicată Hamburg 1854.
14. Alex. Monnier: Histoire gen. de l'assistance, in Dicționarul enciclopedic 1867.
15. Ios. Hyrtl: Antiquitatis anatomicae rariores, Kridob. 1835.
16. Ios. Hyrtl: Vergangenheit und Gegenwart des Museums für menschliche Anatomie an der Wiener Universität Wien 1869.



INDATORIRILE ȘI CONDIȚIUNILE DE VIAȚĂ ALE ADEVĂRATULUI PĂSTOR SUFLETESC

de Prof. Dr. V. PETRAȘCU

I. Considerațiuni generale.

Dacă în genere omul este creat pentru a se desăvârși prin fapte alese și bune, spre a se ridica cât mai aproape de Dumnezeu, apoi cu atât mai vărtos preotul, omul ales între credincioșii Mântuitorului Hristos, având să exceleze înaintea tuturor în toate, va trebui să aibă vocație și chemare sfântă, pentru a putea păstori cu deplin efect credincioșii încredințați pazei sale părintești și sufletești.

Precum însuși Domnul nostru Iisus Hristos întemeietorul credinței creștine, fiind trimis de Tatăl cel ceresc, ca să mântuiască lumea din robia păcatului strămoșesc, a săvârșit această mântuire prin rugăciuni, suferințe și moarte, astfel preotul, alesul și urmașul său, primind darul dumnezeesc și binecuvântarea cerească de a săvârși sfintele taine, a lega și deslega păcatele, va trebui să devină prin cuvânt și faptă pildă vie credincioșilor săi.

Cuvintele sfintei Scripturi dela Matei c. 5, v. 48: „*Fii desăvârșit precum și Tatăl vostru din ceruri desăvârșit este*“, nu vor avea răsunetul cuvenit, dacă nu vor fi urmate prin exemple vii mai întâi de cei aleși între credincoși, cari au primit darul preoției pentru a mijloci între Dumnezeu și om și a fi asemenea lui Iisus: „*calea, adevărul și viața.*“

Știința vastă teologică, înțelepciunea, tactica pedagogică și indemnul bun al preotului vor da rezultate practice și mântuitoare numai dacă vor fi secondate de purtarea demnă și exemplară a propagatorului lor, căci învățăturile bune trebuie să fie consfințite prin propriile fapte pilduitoare.

Preotul posedând cunoștințe generale și speciale câștigate în școală, întărit fiind în virtuți creștinești și înainte de toate având educația morală necesară, va putea păși în practica vieții cu toată încrederea succesului ce îl așteaptă.

Fericitul Mitropolit Andrei Șaguna sfătuia pe clerici, ca: *„Frica lui Dumnezeu să și-o înrădăcineze în inimile lor, așa, încât aceea să fie îndreptarul tuturor faptelor lor.”* Iată deci o primordială recerință, care trebuie să stea pururea la baza cunoștințelor și aptitudinilor preotului.

Precum în trecut, așa și azi, cea mai aleasă tagmă din viața noastră socială, care are îndatorirea să contribuie desinteresat la refacerea moralului scăzut al societății omenești și este în primul rând chemată a îndruma cu cuvântul și cu fapta pe cărări mai bune cursul rătăcit al societății omenești, este preoția. Exemplul viu de preot model, este arma cea mai sigură și ducătoare la scop în lupta pentru refacerea moralului.

Candidatul la preoție intră în viața practică cu o mulțime de îndatoriri și obligațiuni ce îl așteaptă și pe cari trebuie să le îndeplinească. Are să învingă multe obstacole și greutăți numai și numai cu ajutorul calităților ce trebuie să-l incununeze. Deci cu drept cuvânt pe cât de aleasă și frumoasă, pe atât de grea chemare, este preoția.

II. Considerațiuni speciale.

În cele următoare să vedem în special principalele îndatoriri și condițiile vieții practice recerute unui preot model, ca adevărat păstor și părinte sufletească:

1. Cultura generală a preotului.

Pe lângă cunoștințele de specialitate teologică preotul mai are nevoie de multe și variate cunoștințe, cu alte cuvinte el trebuie să aibă o cultură generală. Fiind reprezentantul unei parohii, el este sfătuitorul, îndrumătorul și călăuzitorul credincioșilor, ajungând ca atare în atingere cu indivizi de toate păturile sociale și de toate categoriile posibile. El trebuie să urmărească progresele noi și să stea la nivelul culturii timpului, căci altfel pierde din prestigiul său.

Preotul cu o cultură mai înaltă, este mai cu influență, mai prețuit și mai stăpân pe orice acțiune a sa, cunoscând, că în general cultura contribuie la ridicarea prestigiului, la respectul și buna apreciere în societate a individului.

Deci preotul bun se va îngriji să-și procure cărți și reviste pe seama bibliotecii sale și a parohiei sale, pe cari să le utilizeze cu folos, având să le țină în deplină ordine, mărinind necontentit numărul cărților de folos cultural și științific.

Mare avantaj în consultarea autorilor străini îl au cunoscătorii de limbi străine.

Preotul fiind de drept și catechet al școlilor primare conform art. 61 din legea învățământului primar din anul 1934, va trebui să-și însușească suficiente cunoștințe pedagogice, având obligația să se ocupe și în direcția pedagogică școlară pentru a nu fi inferior unui învățător în chestii pedagogice școlare.

Practica vieții îi reclamă acea cultură generală, care pe deo-
parte și-o va manifesta în predici, în cuvântări ocazionale, în conferințe, în scrieri, pe de altă parte în convorbirile sale cu oamenii de știință și credincioșii de toate categoriile, ca duhovnic și de câteori va necesita buna ocazie.

2. Conduita sau purtarea preotului.

Preotul atât în biserică în timpul săvârșirii sfințelor slujbe religioase, adică în exercițiul funcției sale preoțești de slujitor la altarul Domnului, cât și în afară de biserică, în viața de toate zilele, în afacerile oficioase bisericesti sau particulare, trebuie să aibă o ținută demnă, curată, aleasă și cât mai lipsită de slăbiciuni omenești. Înalta sa demnitate de păstor duhovnicesc nu-i îngăduie excese și abateri necuviincioase, ci el trebuie să se distingă de credincioșii săi prin o viață morală, prin zelul unei credințe tari, însoțite de fapte bune și prin cele mai nobile însușiri sufletești, pentru ca astfel din toate acțiunile vieții sale, să se evidențieze îndată personalitatea sa distinctă de preot. În calitatea sa are nevoie de o conștiință morală sănătoasă, de o inimă bună, curată și caldă, precum și de o voință tare pentru a putea învinge ispitele vieții acesteia.

El va întrebuința în convorbirile sale cu credincioșii cuvinte alese, dulci și blânde, va fi pururea treaz, serios și cuviincios, evitând nepotriveala dintre cuvinte și fapte. Precum se distinge preotul de alți credincioși printr'o îmbrăcăminte specială, având

formă și culoare demnă, astfel trebuie să se deosebească și în mentalitatea gândirilor și în forma exprimării lor. Credința și convingerea sa religioasă să se evidențieze din toate purtările și faptele sale. Să creadă în adevărul bisericii, nu numai în necesitatea ei. Preotul are datoria sfântă de a introduce sentimentul creștin în inimile oamenilor pentru realizarea împărăției cerești pe Pământ. El trebuie să-și pască turma cu blândețe, așa precum a făcut însuși Domnul nostru Iisus Hristos, care s'a jertfit pe sine pentru mântuirea oamenilor, pe cari atât de mult i-a iubit. Ignoranța, nepăsarea, ura și trufia protejate de dușmanul nevăzut și necurat al omului, să le învingă preotul mai întâiu în persoana sa proprie printr'o credință tare, printr'o disciplină morală a conștiinței sale examinate cât mai des.

Dacă Societatea credincioșilor laici „*Frăția Ortodoxă Română*” creiată sub imboldul crizei morale își precizează ca scop primordiaj: „*Realizarea învățăturilor Mântuitorului în viața personală și familiară a membrilor săi*”, cu atât mai vartos preoția mea ajutată în scopul mântuirii omenesți, va premerge cu exemple vii, sprijinind acțiunea nobilă a unei atare societăți morale laice, care la timp oportun vine în ajutorul bisericii, sprijinindu-i și propagându-i preceptele morale.

Mai departe preotul conștient indemnând pe credincioșii săi la venerarea icoanelor sfinte, înainte de toate va introduce în casa sa proprie atari icoane, cari trebuie să împodobească pereții caselor credincioșilor. Va fi totdeauna sincer și iubitor cu credincioșii pe cari să nu-i părăsească, după pilda lui Hristos, până la moarte. Va da ajutor, mângăieri și sfaturi celor avizați, va fi prevenitor și primitor față de toți, și mai ales cu săracii, nenorociți, orfanii, părăsiții și intristații.

În zilele de azi, când plutește deasupra tuturor preocupărilor vieții, egoismul și lăcomia, desigur că exemplul viu de viață curată creștină a preotului convins, va contribui mai mult ca ori câte conferințe religioase, cărți sau reviste cu îndrumări moralizatoare la ridicarea moralului scăzut.

El e întâiul chemat să țină în societatea oamenilor pururea aprinsă facla idealismului și să se preocupe de necesitățile spirituale atât ale ființei sale proprii, cât și ale credincioșilor săi mai mult decât de interesele pur materiale. Cunoscut este, că amorțea și stagnarea spirituală va duce mai curând sau mai târziu la

pieirea vieții sufletești, iar unde lipsește viața sufletească, acolo va pătrunde în curând moartea cu întunecimea ei nesuferită și lipsită de orice roadă.

O viață mai puțin materialistă, dar mai mult contemplativă va aduce mai multă pace și mulțumire între oameni. Mulțimea crimelor, omorurilor și sinuciderilor pe cari le auzim și citim zilnic, este fructul imoralității și lipsei de creștere religioasă, ca și rezultatul unei vieți sociale infectate de obiceiuri rele, ce nu se pot combate îndeajuns de cei în drept. Puterea credinței trebuie sădită în inimile fragede și trebuie dezvoltată neconținut prin cuvinte și fapte morale creștinești urmate de indemn la păzirea preceptelor bisericești. Preotul fiind reprezentantul moralei creștine, trebuie să aibă însușirile cele mai alese și o viață curată nepătată demnă de urmat, căci orice faptă rea și imorală a sa are repercursiune și influență dezastruoasă asupra menținerii moralului societății. Intregă tagma preoțească suferă critică aspră de câteori un slujitor al altarului Domnului nu-și îndeplinește misiunea sa sfântă și este condus de anumite vici. În schimb preotul, care trăiește după evanghelia Domnului, aduce servicii însemnate bisericii și credincioșilor ei. Preotul cu purtări bune, conștient și în serviciul său, este copleșit de iubirea credincioșilor săi, ca cea mai valoroasă răsplată și mângăiere a faptelor sale.

Preotul va ținde să merite și să câștige încrederea tuturor credincioșilor săi prin intruchiparea moralului creștinesc. Să fie lesne iertător, îndelung răbdător și lipsit de lăcomie. Să evite căciunile, petrecerile sgomotoase, vorbele ușurate, clevetirile, bârfele sau vorbirea de rău, să fie întotdeauna cumpătat, gânditor, serios și demn. Cu un cuvânt să urmeze învățăturile propagate și vestite de dânsul dela altar, să urmeze lui Hristos dela care a primit harul său de păstor și duhovnic sufletească al credincioșilor.

Pentru a putea realiza scopul bisericii vii, în fruntea căreia preotul demn este așezat să lucreze și acționeze în tot timpul vieții sale, trebuie înainte de toate să personifice el însuși idealul bisericii pentru care s'a dedicat și pentru care viețuiește.

El va ținde să fie pătruns de o profundă cucernicie, să stea la dispoziția credincioșilor săi cu sfaturi bune, să urmeze fidel promisiunii sale de a duce o viață curată de adevărat slujitor al Domnului, făcându-se pildă vie păstoriiilor săi, întru urmarea cuvintelor apostolului Pavel către Timotei (Ep. I. C. IV. v. 12). „Te fă pildă

credincioşilor cu cubântul, cu petrecerea, cu dragostea, cu duhul, cu credinţa, cu curăţia”.

Toate slăbiciunile şi ispitele trupeşti sau sufleteşti inerente vieţii pământeşti le va învinge treptat, tinzând la desăvârşirea vieţii sale. Văzând credincioşii, că în preotul şi duhovnicul lor vrednic de numirea sa, lucrează viu simţirea religioasă, impresionaţi o să urmeze exemplele bune. Procedând astfel preotul, va avea satisfacţia şi mângăerea împlinirii cuvintelor evanghelice dela Matei (cap. V. vers. 16): *„Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri”.*

3. Preotul şi pastoraţia individuală.

Este cazul să stăruim asupra efectului pastoraţiei individuale, spre deosebire de cea colectivă. Pastoraţia individuală nu se va reduce numai la taina sfintei mărturisiri, prin care de fapt se face instrucţia morală individuală cea mai temeinică, ci ea se va face de câte ori numai se iveşte necesitatea şi trebuinţa în viaţa individuală şi familială.

Exemple de pastoraţie individuală ne-a dat, afară de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, apostolii şi Sfinţii părinţi. Preotul intrând în parohia sa, trebuie să înveţe a cunoaşte pe toţi credincioşii săi, după cum ne mărturisesc şi cuvintele Evanghelistului Ioan (cap. X, vers. 14.): *„Eu cunosc oile mele şi ele mă cunosc pe mine şi cubântul meu ascultă.”*

Sunt cazuri speciale şi individuale a credincioşilor păstoriţi, cari cazuri nu se pot trata cu deplin efect, prin predică obişnuită, ci preotul va trebui să caute pe credincioşi acasă, la locuinţa lor. Prin contactul individual şi personal cu credincioşii săi preotul poate mai bine instrui şi câştiga inimile lor, predispunându-i spre primirea învăţăturilor folositoare, cari de altcum nu ar fi băgate în seamă. În tot decursul păstoririi sale preotul are înaintea sa un câmp vast de muncă, ce trebuie lucrat cu raţiune şi metodă bine definită. Învăţătorul în şcoală în cercul ocupaţiei sale instruiază metodic şi programatic, pe când preotul nu se restrânge numai la serviciile strict bisericeşti, ci ca un păstor suflesc, îngrijeşte în orice timp şi în orice loc de turma sa, care constă din toţi fiii şi ficele sufleteşti ai parohiei sale, fie mici sau mari, fie tineri sau bătrâni, dela naşterea şi până la moartea lor. Luând contact cu credincioşii în familiile şi casele lor, va deprinde parochienii săi,

să țină legătură strânsă cu biserica și școala, căci prin acestea li se face educația și dela acestea primesc învățături și precepte folositoare vieții și fericirii lor temporale și vecinice.

Păstorul bun îngrijindu-se de toate oile turmei sale, va căuta pe toate căile a fericii familiile credincioșilor săi. Va insista individual pentru buna creștere a copiilor dela vârsta cea mai fragedă și până la timpul capacității, de a întemeia o nouă familie, îndrumându-i pe calea morală. Controlând casele credincioșilor, le va recomanda cărți religioase și folositoare din cari să se lumineze. Va cerceta și mângăia cu preferință pe cei slabi, săraci, infirmi, nevoiași, părăsiți, disperați sufletește, orfani și văduviți, neajutorați și muribunzi, consolându-i și încurajându-i după învățăturile înțelepte ale mântuitorului nostru Iisus Hristos. Orice vizită va face preotul familiei credincioșilor săi, să caute a fi bine venită și la timp oportun, iar nici decum nepotrivită cu timpul sau momentul.

Nu se va amesteca în gâlcevile credincioșilor, dar va încerca unde este cazul favorabil a potoli spiritele, îndrumând cu blândețe cuvenită pe cei impricinați. Va certa cu blândețe și va pedepsi la nevoie cu înțelepciune cazurile de competența sa, iar pentru ajungerea scopului va conlucra iubirea și tăria cuvântului său pacinic.

Dacă vizitarea bolnavilor este o datorie de căpetenie creștinească, preotul îi va sfătui să se cureze pentru salvarea vieții lor dăruită de Dumnezeu și îi va întări în credință pentru mântuirea sufletului lor. Preotul trebuie să știe cum să trateze cu bolnavii dela începutul boalei, iar în cazuri de boli molipsitoare să le dea sfaturi de izolare pentru salvarea celorlalți membrii expuși molipsirii. Pe cei grav bolnavi, ca și pe muribunzi îi va sfătui, înainte de toate, la îngrijirea sufletului prin mărturisire și împărtășire cu sfânta cuminecătură.

Se pot ivi cazuri diferite, când va trebui să facă pastorație individuală, așa bunăoară cu un credincios căzut sub povara unor păcate grele, sau chiar cu un criminal, cu un deținut, cu un păcătos fără remușcare sufletească, și cu alți păstoriți rătăciți și îndepărtați de adevărata credință, cari poate încunjură de obicei biserica unde se propagă învățăturile lui Hristos și cuvântul lui Dumnezeu. Preotul trebuie să-și cunoască bine oile pe cari le păstorește și să alerge în căutarea oilor rătăcite, spre a le aduce pe calea dreaptă a mântuirii.

Preotul va indemnă membrii rămași ai familiei să respecte și păstreze întotdeauna cultul morților prin îngrijirea mormintelor din cuprinsul cimitirului, sfătuindu-i cu cuvântul și fapta a le împodobi cu flori. Se va mai îngriji ca inscripțiile pe cruci să corespundă regulilor ortografice și gramaticale. Preotul în primul rând va îngriji și controla curățirea regulată a cimitirului și a altor cruci din sat, din hotarul comunii parohiale, nepermițând să pască vite, porci sau pasări în cimitire.

În toate îndrumările și sfaturile sale date individului și familiilor, va fi cu deosebită precauțiune, fără ironie și cu toată bunăvoința și blândeța posibilă.

Va propovădui cuvântul Domnului neîncetat, în tot locul și momentul cu entuziasm apostolesc, după cuvintele de învățătură a Apostolului Pavel către Timotei (Ep. II. Tim. 4, 2.): „*Propovăduiește cuvântul, stai asupra cu vreme și fără de vreme, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată răbdarea și cu învățătura.*”

4. Misionarism și propagandă religioasă.

Pentru îndreptarea și povățuirea turmei sale cuvântătoare pe calea vieții creștinești, bunul preot, care își cunoaște menirea sa, va căuta momentele și mijloacele potrivite cu trebuințele și necesitățile vieții. Va ști când și cum trebuie să facă propagandă religioasă și misionarism creștin.

Acomodat cu progresele omenirii își va lărgi și adânci metodele de păstorire duhovnicească. Un preot conștient de chemarea sa nici odată nu poate sta pe loc și nu poate spune că a făcut deajuns, căci zi de zi i se vor deschide altele și altele mijloace și metode noi de apostolat până la sfârșitul vieții sale.

Sufletele credincioșilor nu încetează a fi însetate după apa vie a Evangheliei lui Iisus Hristos. Un preot în adevăratul înțeles al cuvântului, pentru a nu-și pierde busola conducătoare în fața curentului valurilor mării vieții acesteia izbite de viforul ispitelor crescânde, trebuie să fie în totdeauna la înălțimea chemării sale, și să se acomodeze după curentul vremii schimbătoare, întru păstoria înțeleaptă a turmei sale.

În predicile și învățăturile sale evanghelice va ști prinde momentele cele mai potrivite, precum grele încercări, care pot obveni în ani plini de necazuri și mizerii, în vremuri de secetă sau ploii torențiale cu inundații, când sufletele credincioșilor sunt mai

deschise și mai accesibile pentru îndreptare și ridicare morală. În astfel de împrejurări, o propandă religioasă morală duce mai curând la rezultatul dorit.

Păstorul sufletesc va trebui să lupte zi și noapte în via Domnului, pentru a pogorâ împărăția lui Dumnezeu pe Pământ. Mai întâi însuși preotul trebuie să fie disciplinat și ordonat în ale sale, pentru a putea da sfaturi cu efect și rezultat bun credincioșilor parohiei sale. Înainte ca preotul să propovăduiască oamenilor, trebuie să se sălășuiască într'ansul duhul evangheliei lui Hristos.

Pentru a avea rezultat favorabil misionarismul său, preotul trebuie să fie pătruns de Duhul Sfânt, să trăiască, să creadă și să simtă tot ceea ce dorește dela credincioșii săi, către care cuvințează.

În aceste timpuri cu mentalități și caractere schimbate, cu oameni ce au pretenții exagerate, preotul e dator să lupte și să muncească cu o râvnă pastorală tot mai potențată. Tactul său pastoral, precum am amintit mai sus, trebuie să varieze după mediul și mentalitatea locală, după modul și felul vieții credincioșilor, cari trebuiesc tratați individual de multe ori. Mijlocul pastorației trebuie să fie acomodat stării sufletesti și individuale a sinuraticilor păstorii.

Pe toți credincioșii, fără deosebire de situație, de rang și clasă îi va ține strâns în jurul bisericii.

Prima propagandă activă religioasă și directă o va face în parohia sa, iar în alte parohii numai cu încuviințarea și în coințelegere cu parohul lor.

Între mijloacele potrivite pentru propaganda religioasă, afară de serviciile divine oficiate fastuos, cele mai de efect sunt pe lângă exemplul bun, publicistica, editarea de broșuri scurte și cărți potrivite religioase, încuviințate de forurile superioare bisericești, apoi cercurile religioase, înființarea de societăți caritative, conferințele religioase, șezătorile literare și audțiile sau concertele corale religioase.

Prin aceste mijloace întrebuințate cu tactul cuvenit se pot combate viciile sociale, îndemnându-se neincetat la supunere necondiționată față de legile bisericești și civile în scopul menținerii neconturbate a ordinii publice și a disciplinei în general.

Un cler strădalnic, conștient de chemarea sa, va combate cu sârguință la loc și timp potrivit devierile și aberațiile sociale, dând

cu precauție o contradotă otravei comunismului distrugător, al secretarilor, sau altor subminători ai ordinii sociale constructive.

Față cu credincioșii de altă confesiune va fi cu toată rezerva și la nevoie va ști să apere competent ortodoxia bisericii noastre. Atacul îndreptat contra bisericii îl va respinge demn și fără întârziere, aducând cazul la cunoștința autorităților bisericești.

În tot cazul va căuta să combată inamicii bisericii și să-i convingă de adevăr, întrebuițând cuvinte blânde, neocărătoare și demne după cuvintele înțelepte ale Apostolului Pavel (Tim. II., 2, 25): „*Cu blândețe certând pe cei potrivnici ca doară cândva le-ar da Dumnezeu pocăință spre cunoștința adevărului*”.

Educația morală și propaganda religioasă pentru întărirea credinței viitoarei generații se poate face numai apropiindu-ne de tineret cu cuvântul și sfatul bun.

Însuși apelul înalt Prea Sfințit Sale Patriarhului nostru, îndreptat către preoțime, dă oarecari directive în această privință, îndemnând întreaga preoțime: „*să dea toată atenția organizațiilor tineretului, pregătindu-se de câte ori e lipsă de a vorbi tineretului și când li-se cere ajutorul lor*”.

Copiii dela vârsta de 7-18 ani crescând în organizațiile: „*Străjerii neamului*” și a „*Cercetășiei*”, ca apoi să continue cu „*Instrucția preregimentară*”, trebuie întăriți din timp în convingerea, că numai prin credință, perseverență și muncă cinstită vor birui greutățile din zi în zi mai mari ale traiului vieții din lumea aceasta.

Preotul gata oricând, nu va întârzia momentul potrivit pentru îndeplinirea chemării sale misionare religioase, care nu este legată de loc și timp, urmând îndemnul apostolesc: „*să predice cuvântul cu timp și fără timp, să mustre, să crute, să îndemne cu toată știința și înbăfătura*”.

5. Viața politică și socială.

Pentru ca preotul să-și poată păstra demnitatea și prestigiul său în fața enoriașilor săi, trebuie să procedeze consecvent atât în biserică, cât și afară de biserică în viața publică și particulară.

Atitudinea socială și politică a unui preot va avea influență asupra modului de acționare a păstoriților săi.

Preotul este călăuză sufletească a poporului incredințat păstoririi sale și ca atare trebuie să aibă rol de părinte împăciuitoare al celor învrăjbiți, protejând în totdeauna concordia, liniștea și buna înțelegere.

Mai ales în ultimul timp al frământărilor și prefacerilor politice, este mult conturbată pacea, liniștea și iubirea propagată de creștinism, oferindu-se teren prielnic feluritelor curente subversive și distrugătoare împotriva Bisericii și ordinii în Stat.

Preotul trebuind să fie apostolul înfrățirii și iubirii creștinești, nu poate sluji nestingherit acestui nobil apostolat, amestecându-se în lupte politice de partid. Chiar la timp oportun a venit mai întâiu „*Decretul Regal de modificare a legii pentru reprimarea unor infracțiuni contra ordinii publice și a legii pentru apărarea ordinii de Stat*“, publicat în Monitorul Oficial din 18 Februarie 1938, conform căruia potrivit art. 2 se interzice preoților ca și altor funcționari publici de a face parte dintr'un partid ori grupare politică și de a lua parte la orice manifestațiuni cu caracter politic.

La câteva zile după această publicare, în ziua de 24 Februarie 1938, votându-se prin plebiscit noua Constituție promulgată la 27 Februarie 1938, potrivit art. 8 din această lege fundamentală, se oprește preoțimea de a-și pune autoritatea în slujba propagandei politice, mai precizându-se în alineatul ultim al acestui art., că: „*In afară de persoanele de condițiunile și de formele prevăzute în legi, nimeni nu poate lua ori presta jurăminte de credință.*“

Sfântul Sinod de acord cu hotărîrea luată de Inaltul Guvern a hotărît în consecință, ca preoții și cântăreții să-și dea demisiile din toate partidele la care au aparținut, apoi a dispus, că de ziua Duminecii Ortodoxiei din 13 Martie 1938, în toate bisericile din țară după Sfânta Liturghie să se citească credincioșilor pastorală Inalt Prea Sfinției Sale Patriarhului României și Președintelui Consiliului de Miniștri, prin care se indeamnă credincioșii la bună frățietate, pace și liniște, la respect față de legi și autorități.

Tot atunci după oficierea serviciului religios cu ectenii ocazionale întocmite de Sfântul Sinod, s'au deslegat credincioșii de jurămintele făcute, în afară de cele rânduite de legile țării.

Prin toate aceste dispozițiuni și măsuri luate s'a urmărit păstrarea neatinsă a prestigiului Bisericii și a slujitorilor ei, scoțându-se din Biserică politica laică.

Adevărata politică a preotului deci nu poate fi politica de partid, ci politica pur națională și bisericească, prin care se ținde la apărarea drepturilor Națiunii și Bisericii noastre străbune.

Preotul în interesul bisericii sale este în drept a cere conđu-

cătorilor politici sprijinul moral și material de care are nevoie în îndeplinirea misiunii sale de păstor sufletesc al credincioșilor săi, cari toți sunt cetățeni ai Statului. Interesul Statului este doar de a avea cetățeni buni, credincioși, morali, patrioți păstrători de lege și de ordinea socială, la ceea ce în cea mai mare măsură contribuie și ajută biserica prin slujitorii săi și prin preceptele sale bisericesti. Preoțimea Bisericii noastre reprezintă un corp select, valoros și necesar pentru bunul mers al Statului, pe care îl ajută în cea mai mare măsură în păstrarea ordinii sociale, în respectarea legilor și obligațiunile cetățenilor săi.

Preotul va rămâne la datoria sa, militând pentru politica bisericască, în cadrele principiilor propagate de ea, și va căuta prin o bună tactică să țină pe toți credincioșii strâns legați de Biserică, Neam și Rege, apărând interesele Patriei, iar la nevoie a se jertfi pentru ea.

Activitatea sa politică se manifestă prin modul de bună organizare și conducere a parohiei sale, lucrând în conțelegere cu credincioșii săi întru realizarea scopurilor nobile și a intereselor bisericesti. Acomodat împrejurărilor locale, preotul are menirea la sate de a fi apărătorul veteii naționale în toate manifestările ei. El este cel mai chemat a priveghia, ca să nu-și piardă viața dela sate farmecul și pecetea sa specifică de cea orășenească.

Va stăruii în păstrarea vechilor obiceiuri, jocuri, porturi, gospodării și industriei casnice, cari caracterizează atât de distinct pe țaranul nostru.

Va griji a se păstra intactă limba de un deosebit farmec al țaranului nostru, limbă pornită din o gândire limpede clară și aprofundată, bazată pe o experiență de generații și pe un trecut de veacuri.

Această limbă cu expresie controlată specifică cărților bisericesti, se va păstra ca un sanctuar al limbii străbune și băstinașe românești, izolându-se de sub influențele altor limbi străine.

6. Administrația bisericască.

Preotul ca păstor sufletesc și șef responsabil al parohiei pe care o conduce, pe lângă principala îndatorire sufletească și morală, va trebui necondiționat să poarte grije și de treburile materiale ale parohiei.

Biserica asemenea indivizilor singuraticei, pentru a putea corespunde chemării sale, misiunii sale religioase, culturale și filan-

tropice, precum și pentru a putea satisface de multe ori cerințele credincioșilor din parohia sa, are nevoie neapărată și de mijloace materiale.

Toate acele mijloace materiale asupra cărora poate dispune parohia prin membrii săi în cadrele dispozițiilor legale și cari sunt cuprinse în inventarul bisericii, compun averea parohiei.

Averea sau patrimoniul parohiei ca persoană juridică, este încredințată chivernisirii și îngrijirii parohului în primul rând, ca președintele consiliului parohial și reprezentatul parohiei.

În cadrele dispozițiilor legii și statutului pentru organizarea bisericii ortodoxe române din 6 Mai 1925 toate afacerile parohiei le îndeplinește parohul cu factorii săi ajutători.

Preotul fiind în primul rând responsabil de corectitatea administrării bisericești, va pune în practică și cunoștințele sale de aritmetică și contabilitate. De cele mai multe ori progresul economic material al bisericii depinde de felul cum preotul știe să procedeze mai rațional la creșterea și înmulțirea averii bisericești. Un preot neglijent desinteresându-se de venitul parohiei, nu va adăuga nimic la cele preluate de antecesorul său. Un asemenea cap al bisericii va fi criticat și desconsiderat de credincioșii săi, iar biserica printr'un astfel de conducător va suferi nu numai materialcește, ci și moralcește. În schimb un preot harnic, conștiințios și cu interes pentru progresul bisericii, va ști să caute modalitățile și căile oneste potrivite pentru mărirea inventarului și augmentarea fondurilor bisericești.

Este în spiritul creștinesc, să nu se alege după averi și comori, dar aceasta să nu împiedice biserica și nici pe preot ca să cruțe câștigul lor, să muncească, să gospodărească cinstit și pe căi permise fără a neglija principala preocupare și îndatorire a chemării sale.

Lăcomia și cămătăria necinstită, este combătută de biserică și va detrage mult din prestigiul preotului. Preotul trebuie să fie pildă credincioșilor și în felul rațional de a gospodări și înmulți avutul bisericii, ca și al său propriu. Prin îndemn și exemplu vor putea fi îndrumați credincioșii spre o bună stare materială, pe care să o atingă prin muncă cinstită, prin cruțare și viață cumpătată. Preotul gospodar, care premerge cu exemplu, de sigur, că pe lângă rezultatul bunei stări materiale, va câștiga încrederea și respectul credincioșilor săi.

Preotul mai are datoria de a lucra și în direcția organiza-

toare, să dea îndrumări și să ia inițiative în conducerea de societăți culturale morale și chiar economice financiare. El nu poate lipsi dintre membrii conducători ai societăților din cuprinsul parohiei sale, și de multe ori nici dintre membrii societăților economice și financiare, cari ating adeseori în mod direct sau indirect interesele Bisericii din care fac parte unii, sau chiar toți membrii respectivei societăți.

Nu se va condamna preotul, care afară de timpul serviciilor sale preoțești va contribui prin cunoștințele speciale și cu iscusința sa la administrarea și buna conducere a unei astfel de societăți, fie ea lucrativă sau nelucrativă.

Preotul ca îndrumător în gospodăria țărănească, se va nîzuia ca toți credincioșii săi să-și poată clădi locuințe igienice și confortabile, să se nutrească pe sine și vitele lor rațional și fără pradă, să cultive pământul rațional și să se îngrijească de curățenia lor trupească și sufletească.

Un preot bun și harnic va atrage pe credincioșii săi spre toate lucrurile frumoase și folositoare, ca să fie cruțători, strângând bani albi pentru zile negre, să iubească ordinea și progresul economic.

Acolo unde împrejurările sunt prielnice și favorabile, va înființa case de economii și cooperății sătești pentru valorizarea diferitelor produse economice și pentru procurarea de mărfuri și articole necesare locuitorilor îndepărtați de orașe.

Băncile populare ca „*Societăți cooperative de credit și economii*” reglementate printr'o lege specială, care le acordă anumite favoruri față de Băncile Societăților pe acțiuni, pot fi de folos real membrilor ei lipsiți, dar harnici în a lucra cu capital împrumutat la timp oportun.

La sate de obicei preotul este conducătorul sau directorul acestor cooperative și ca atare condus de scopul măreț și nobil de a ajuta pe membrii, cari sunt credincioșii parohiei sale, va supraveghea bunul mers și întărirea acelei instituții economice pe baze cât mai solide și altruistice.

Capitalul pus în circulație și bine întrebuințat de cei isteți și pricepuți, prin hărnicie va aduce roade bogate. Creditul dat la timp și bine întrebuințat este o adevărată binefacere pentru omenire.

Ajutorul preotului nu va lipsi când este vorba de înființarea unei societăți de binefacere, a unui cămin sau internat, a unei societăți corale, a unei reuniuni de înmormântare sau a unei societăți morale pentru educarea tineretului.

Va da sfatul său benevol la aranjarea de ședințe literare-artistice, de concerte și teatre, sau alte spectacole admise în scop de binefacere și culturalizare. Conducerea morală, sufletească și culturală a preotului nu va lipsi în nici o organizație alcătuită la sate sau orașe, trebuind să facă totdeauna parte în alcătuirea și conducerea societăților morale. Mai ales la sate preotul va fi motorul indispensabil al tuturor organizațiilor sociale, al reuniunilor muncitorești și industriale. Se va nizuși dacă nu are în parohie, să înființeze cât mai neîntârziat o casă culturală cu bibliotecă, pe care să o pună la dispoziția credincioșilor dornici și se toși după cultură.

Cu un cuvânt, un preot conștient de adevărata sa chemare, stăruitor și harnic, totdeauna va putea avea o adevărată mângăere, muncind pentru înaintarea și progresul comunei sale.

In concluzie.

Bunăstarea, fericirea și mulțumirea parohienilor depinde în mare parte de bunăvoința, calitatea sufletească, cultura generală și personalitatea excepțională a conducătorului și păstorului lor sufletec.

Precum în școală personalitatea unui învățător sau profesor, are influență vădită asupra elevilor, astfel și în Biserică personalitatea preotului contribuie la moralizarea și educarea parohienilor săi.

Progresul din toate punctele de vedere al unei comune cu un preot demn și harnic în fruntea sa, este asigurat și s'ar putea asemăna cu cel al unui bun gospodar, care înaintează văzând cu ochii.

Preotul cucernic destinat pentru înalta mistune, după cuvintele dumnezeiescului Mântuitor: „*Precum m'a trimis pe mine Tatăl și Eu vă trimit pe voi*”, satisfăcând conștiințios chemării sale de păstor sufletec, va fi o adevărată binecuvântare pentru comuna sa bisericască și politică.

Biserica va da cel mai însemnat aport vieții culturale și naționale românești, numărând cât mai mulți preoți, întrunind cele mai multe din îndatoririle și condițiile de viață înșirate mai sus.

Cluj, 25 Martie 1938.

Anul școlar 1937-38

la Academia Teologică ortodoxă română din Cluj

I. RECTORATUL:

Rector: *Dr. Galacteon Liviu Munteanu.*

Prorector: *Dr. Ioan Pașca.*

Bibliotecar: *Dr. Gheorghe Stănescu.*

Prin dimisia profesorului Dr. Ioan Vască, din 26 August 1937, pe lângă catedra de Teologie Fundamentală, rămâne vacant la Academie și postul onorific de Rector. Consiliul eparhial prin adresa Nr. 6190 din 10 Septembrie 1937, cere Consiliului profesoral să aleagă un nou Rector în persoana unui profesor titular definitiv. Consiliul profesoral în ședința extraordinară din 13 Septembrie cu unanimitate de voturi se pronunță pentru prof. Dr. Munteanu. Consiliul eparhial în ședința din 15 Septembrie, numește pe noul ales Rector al Academiei pe răstimp de 3 ani, începând cu 1 Octombrie 1937.

În ziua de 27 Septembrie Dr. Ioan Vască cu Proces verbal în prezența martorului delegat Dr. Stănescu, predă agendele Rectoratului noului numit.

De drept rămâne Prorector antecesorul Rectorului demisionat, prof. Dr. Pașca.

Bibliotecar rămâne și pe mai departe prof. Dr. Gh. Stănescu.

Până la data de 15 Iunie 1938 Rectoratul a înregistrat și rezolvit 560 acte; a tipărit dosare pentru fiecare student; a introdus fișa personală a studenților și profesorilor; a introdus Registrul de prezență, în care fiecare profesor semnează oară de oară materia tratată și frecvența studenților; a procurat pentru cancelaria profesorală, Rectorat și bibliotecă mobilier în valoare de 8600 Lei.

Rectorul a supravegheat în deaproape ordinea în Academie și bunul mers al Internatului, luând măsuri după împrejurări față de cei insubordonați. Doi studenți au fost exmatriculați; la trei li s'a redus moralitatea cu două grade; la cinci cu un grad.

A reprezentat Instituția la toate ocaziile, fie direct, fie prin delegați.

A fost substituit de Prorector dela 15—19 Aprilie, fiind absent din Cluj.

II. PERSONALUL DIDACTIC

A) Profesori titulari:

1. **Andrei Buzdug**, doctor în Teologie al Universității din Cernăuți. Profesor suplinitor de religie la liceul din Bistrița dela 5 Septembrie 1918, în aceeaș calitate la liceul Gh. Barițiu, Cluj dela 5 Septembrie 1919. Dela 1 Iunie 1921 până la 1 Septembrie 1924 prof. de religie titular definitiv la Seminarul Pedagogic din Cluj. In 1 Septembrie 1924 ocupă catedra de teologie practică la Academia noastră. E definitivat la aceeaș catedră în 1927.

Hirotonit preot în 1925; hirotesit protoiereu onorar în 1933.

Rector al Academiei în anul școlar 1925—26.

2. **Galacteon Liviu Munteanu**, absolvent al Institutului Teologic din Sibiu, doctor în Teologie al Universității din Cernăuți. Profesor de religie la școalele secundare minoritare din Sibiu, dela 1 Septembrie 1922 și la liceul de fete din Sibiu, dela 1 Septembrie 1923. Ocupă catedra de „Studiile biblice“ la Academia noastră în 1 Septembrie 1924. E definitivat la catedra Noului Testament în 1927.

Hirotonit preot în 1925; hirotesit protoiereu onorar în 1933.

Președinte al Consistorului spiritual Cluj dela 1929—1938.

3. **Ioan Pașca**, doctor în Teologie al Universității din Innsbruck. Preot paroh unit dela 24 Decembrie 1914, până la 31 Ianuarie 1917 în Măgureni; dela 1 Februarie 1917 până la 30 Septembrie 1922 în Remetea. Prof. la Academia Teologică unită din Gherla dela 1 Octombrie 1922, până la 30 Decembrie 1923. Preot misionar al Ep. Cluj dela 1 Ianuarie 1924, până la 1 Septembrie 1924. Profesor la Academia noastră, catedra Teologia morală în 1 Septembrie 1924. Definitivat la aceeaș catedră în 1927.

Hirotonit preot în 1914; distins cu brâu roșu în 1924.

4. **Vasile Petrașcu**, absolvent al Institutului Teologic Sibiu, absolvent al Conservatorului de Muzică, absolvent al Academiei Comerciale Budapesta, Doctor în drept al Universității din Cluj. Ocupă catedra de „Cântări bisericești și Tipic“ în 1 Septembrie 1924. E definitivat la aceeaș catedră în 1927.

5. **Gheorghe Stănescu**, absolvent al Institutului Teologic din Sibiu, doctor în Teologie al Universității Cernăuți. Studii din specialitatea istorie la Universitatea Viena. Ocupă catedra de „Istorie bisericească universală și patristică“ la Academia noastră în 1 Septembrie 1924. E definitivat la aceeaș catedră în 1927.

B) Profesori suplینitori:

1. **Iarion V. Felea**, absolvent al Academiei Teologice din Sibiu, licențiat în Teologie al Universității din București. Preot paroh în Valea Bradului dela 6 August 1927 până la 30 August 1930, dela 1 Septembrie 1930 paroh Arad. Numit profesor suplینitor al catedrei de „Teologie dogmatică“ la Academia noastră în 29 Septembrie 1937.

C) Conferențieri:

1. **Dr. Ioan Lupaș**, profesor titular la catedra „Istoria modernă a Românilor“ și „Istoria Transilvaniei“ dela Universitatea din Cluj.

Propune la Academia noastră „Istoria bisericii române“ din 1 Octombrie 1934.

2. **Dr. Vasile Sava**, consilier eparhial. Propune „Dreptul bisericesc“ din 1 Octombrie 1924.

3. **Dr. Virgil Ciobanu**, inspector sanitar. Propune „Medicina pastorală“ din 1 Octombrie 1932.

4. **Dr. Octavian Stanca**, medic. Propune „Igienă“ din 1 Octombrie 1933.

5. **Dr. Constantin Martinovici**, prof. titular la Academia de înalte studii Agronomice din Cluj. Propune „Indrumări agricole“ din 1 Octombrie 1935.

6. **Dr. Coriolan Petran**, prof. titular la catedra „Istoria Artelor“ dela Universitatea din Cluj. Propune „Elemente din istoria artelor“ din 25 Ianuarie 1938.

Activitatea didactică.

I. Studiile biblice ale Noului Testament*)

prof. titular def. *Dr. L. G. Munteanu.*

1. Introducere în Noul Testament, 2 ore săptămânal.
2. Exegeza Noul Testament, 3 ore săpt.
3. Istoria Sfânta Noul Testament, 1 oră săpt.
4. Gramatica greacă și interpretare după orig., 2 ore săpt.
5. Ermineutica Biblică, 1 oră săpt.
6. Seminar Noul Testament, 1 oră săpt.

II. Istoria Bisericii Universale

prof. titular def. *Dr. Gh. Stănescu.*

1. Istoria bisericii universale, 6 ore săptămânal.
2. Patrologie, 2 ore săpt.
3. Seminar de istorie bisericească, 1 oră săpt.

III. Teologia Fundamentală

suplinire prof. *Dr. Munteanu, Dr. Stănescu, Dr. Buzdug, Dr. Pașca,*

1. Teologie Fundamentală (Dr. Munteanu), 3 ore săptămânal,
2. " " (Dr. Stănescu), 3 ore săpt.
3. Seminar Teol. Fundamentală (Dr. Munteanu) 1 oră săpt.
4. Misionarism (Dr. Buzdug), 2 ore săpt.
5. Enciclopedie și Metodologie (Dr. Pașca), 1 oră săpt.

IV. Teologia Dogmatică

suplinire prof. *Pr. Il. V. Felea.*

1. Dogmatica specială, 5 ore săptămânal.
2. Simbolica, 2 ore săpt.
3. Sectologie, 2 ore săpt.
4. Seminar dogmatic, 1 oră săpt.

V. Teologia morală

prof. titular def. *Dr. I. Pașca.*

1. Teologia morală, 5 ore săptămânal.

*) Ne fiind sistemizate două catedre la studiile biblice, disciplinele „Vechiului Testament” și ale „Noului Testament” se fac alternativ bienal cu câte două cursuri combinate. În anul școlar 1937—38 s'a făcut „Noul Testament” cu anii I și II, în anul școlar 1938—39 se va face „Vechiul Testament” cu I și II.

2. Sociologie, 2 ore săpt.
3. Filozofie creștină, 2 ore săpt.
4. Seminar de morală, 1 oră săpt.

VI. Teologia practică

prof. titular def. *Dr. A. Buzdug.*

1. Pastorală, 2 ore săptămânal.
2. Liturgica, 1 oră săpt.
3. Omiletica, 3 ore săpt.
4. Catehetica, 3 ore săpt.
5. Seminar de teol. practică, 1 oră săpt.

VII. Cântări bisericești și Tîpic

prof. titular def. *Dr. V. Petrașcu.*

1. Cântări bisericești, 8 ore săptămânal.
2. Tîpic, 4 ore săpt.
3. Contabilitate, 1 oră săpt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CONFERINȚE:

I. Drept bisericesc

Dr. V. Sava.

1. Drept bisericesc, 4 ore săptămânal.

II. Istoria bisericii Române

Dr. I. Lupaș.

1. Istoria bisericii Române, 2 ore săptămânal.

III. Medicina Pastorală

Dr. V. Ciobanu.

1. Medicina Pastorală, 2 ore săptămânal.

IV. Istoria Artelor

Dr. C. Petran.

1. „Cum să cunoaștem și să păstrăm monumentele de artă religioasă“, 2 ore săptămânal.

V. Economia

Dr. C. Martinovici.

1. Indrumări agricole, 2 ore săptămânal.

VI. Igienă

Dr. O. Stanca.

1. Igienă, 1 oră săptămânal.

Tabloul cursurilor repartizate pe anii de studii.

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Special	Total
1	<i>Dr. Andrei Buzdug</i>	Pastorală	IV	1	12
		Liturgică	IV	2	
		Omiletică	III	2	
		Catehetică	III	1	
		Catehetică	IV	2	
		Seminar Omiletic	IV	2	
		Misionarism (suplin.)	III	2	
2	<i>Ilarion V. Felea</i>	Dogmatică	III	4	10
		Dogmatică	IV	1	
		Simbolică	III	2	
		Simbolică	IV	1	
		Sectologie	IV	1	
		Seminar dogmatic	III	1	
3	<i>Dr. Galaction Liviu Munteanu</i>	Introd. în cărțile N. T.	I-II	2	14
		Comentar la cărțile Noului Testament	I-II	3	
		Gramatică I. grecești	I-II	2	
		Istoria sf. a N. T.	I-II	1	
		Ermeneutica biblică	I-II	1	
		Seminar la N. T.	I-II	1	
		Teologia fundamentală (suplinire)	II	3	
		Seminar la teol. fundamentală (suplin.)	II	1	

Nr. curent	Numele profesorului	A propus materiile de învățământ	În anul	Nr. orelor săptămânale	
				Special	Total
4	<i>Dr. Ioan Pașca</i>	Teologia morală Seminar moral Sociologia Filosofia creștină Enciclopedie și metodologie (suplinire)	III III III II I	5 1 2 2 1	11
5	<i>Dr. Gheorghe G. Stănescu</i>	Istorie bis. univ. Istorie bis. univ. Patrologie Seminar Istoricopatologic Teologia fundamentală (suplinire)	I II II II III	6 1 2 1 3	13
6	<i>Dr. Vasile Petrașcu</i>	Cântări bisericești " " " " " " Tipic " " " " " " Contabilitate	I II III IV I II III IV IV	2 2 2 2 1 1 1 1 1	13
Conferințe					
7	<i>Dr. Virgil Ciobanu</i>	Medicină pastorală	IV	2	2
8	<i>Dr. Ioan Lupaș</i>	Istoria Bis. Române	I-II	2	2
9	<i>Dr. C. Martinovici</i>	Indrumări agricole	IV	2	2
10	<i>Dr. Coriolan Petran</i>	Cum să cunoaștem și să păstrăm monumentele de artă religioasă	IV	2	2
11	<i>Dr. Vasile Sava</i>	Drept bisericesc	IV	4	4
12	<i>Dr. Oct. Stanca</i>	Igienă	IV	1	1

Activitatea științifică literară și misionară a profesorilor.

1. **A. Buzdug:** a) Editează 1 vol. „Predici la toate duminicile anului bisericesc“, ed. II. și „Cărți de religie pentru cl. I—VII primară, ed. II. In curs de tipărire: „Cuvântări pentru cununii“ și „Invățămintul religios de azi la noi“.
b) Colaborează la „Renașterea“ și „Viața Ilustrată“.
c) A conferențiat: „Importanța și folosul cărții“, Ciunga-Uioara; „Rolul și importanța vieții religioase în trecutul neamului nostru“, Dej; „Ce trebuie să știe muncitorul român despre țara și neamul său“; „Datoriile muncitorului român“, Cluj.
d) A predicat de 6 ori în biserica catedrală Cluj.
2. **II. V. Felea:** a) A tipărit: „Critica ereziei baptiste“; „Dumnezeu și sufletul“.
b) A conferențiat: „Creștinism și erezii“; „Martorii învierii“, Arad.
c) Colaborează la „Viața Ilustrată“, „Telegraful“, „Revista Teologică“.
d) A predicat de două ori în Cluj, regulat în Arad.
3. **L. Munteanu:** a) A tipărit: „Vechiul Testament și Creștinismul“ Cluj, 1937; „Pe urma lui Hristos“. Cluj 1938.
b) Colaborează la „Renașterea“, „Viața Ilustrată“ și „România Eroică“.
c) A conferențiat: „Ortodoxie și sectarism“, Războeni; „Cultură și ortodoxie“ la Universitatea Cluj; „Iubirea creștină“ Orăștie.
d) A predicat: de 9 ori în catedrala Cluj; odată în Războeni; odată în Orăștie.
e) A ținut două oare la săptămână prelegeri: Părți alese din Sf. Scriptură la mănăstirea de maice „Sf. Elisabeta“.
4. **I. Pașca:** a) A tipărit: „Atmosfera în care s'a desăvârșit desbinarea bisericească dela 1054“.
b) Colaborează la „Renașterea“.
c) A predicat de 5 ori în catedrala Cluj.
5. **Gh. Stănescu:** a) Colaborează la „Renașterea“ și „Viața Ilustrată“.

- b) A urmat cursurile la școala de „comandanți străjieri“ Sf. Gheorghe.
6. V. Petrașcu: a) A tipărit: *„Indatoririle și condițiile de viață ale adevăratului păstor sufletesc“*. — *„Lăudați pe Domnul“*, *„Ochiul inimii mele“*, *„La râul Vavilonului“*, *„Spune-mi Doamne“*, *„Ostenit-am“*, *„Pleacă Doamne urechea“*, *„Ridicat-am ochii mei“*, *„Ascultă Doamne“*, *„Nădejdea mea“*, *„Paharul mântuirii“*, *„Al Domnului este“*, *„Doamne nu mă lăpăda“* (pricesne).

Istoricul anului școlar 1937/38.

Prin dimisia prof. Dr. Ioan Vască și Dr. Orest Bucevschi, primul fiind numit inspector misionar al Mitropoliei de Cernăuți și preot al catedralei mitropolitane, iar al doilea profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, la Academia noastră rămân vacante catedrele de Teologie Fundamentală și Teologie Dogmatică.

La catedra de Teologie Dogmatică prin adresa Nr. 6807 din 29 Septembrie 1937, Consiliul Eparhial numește ca profesor suplinitor pe Pr. Il. Felea.

Catedra de Teologie Fundamentală, după ce prof. de religie Dr. S. Vlad n'a acceptat numirea de suplinitor, este încredințată spre suplinitură profesorilor titulari dela Academie.

Înscrierile studenților se fac în zilele de 27—30 Septembrie. Au fost înscriși 53 studenți, dintre cari 2 s'au retras în cursul anului, iar 2 au fost exmatriculați. Repartizați pe anii de studii: 14 an. I; 13 an. II; 13 an. III; 12 an. IV; 1 pentru licență. Cursurile s'au început în 1 Octombrie 1937.

Inaugurarea festivă s'a făcut într'un cadru solemn în ziua de 1 Noiembrie 1937. După serviciul religios și invocarea Duhului Sfânt — în sala festivă a Episcopiei în prezența P. S. Sale Episcopului *Nicolae*, a Consilierilor Eparhiali, a Profesorilor și studenților, Rectorul vorbește despre frumusețea și importanța misiunii preoțești. Pune la suflet tinerilor, cari se pregătesc pentru această misiune, să depună toată străduința pentru a ieși cât mai bine înarmați în viața de muncă neșovăelnică ce-i așteaptă. Mulțumește P. S. Sale și P. Cucernicilor Consilieri pentru sprijinul moral și material dat Academiei în trecut, cerându-l și pe viitor.

P. S. Sa Episcopul Nicolae răspunzând mărturisește, că se simte atașat cu tot sufletul de această școală, după ce 15 ani a propovăduit și condus destinele Academiei surori dela Sibiu. Va face tot ce-i stă în putință, ca în cel mai scurt timp Internatul Teologic să poată fi instalat într'o clădire mai confortabilă, unde să nu lipsească studenților nici una din condițiile prielnice unei cât mai rodnice munci intelectuale și educații profesionale.

Cursurile s'au ținut regulat, fiind suspendate numai în vacanțele reglementare. Frecvența obligatorie pentru toți studenții. Absențele având un caracter eliminatoriu din Academie.

Profesorii au ținut 8 ședințe lunare ordinare și 4 extraordinare.

Au ținut examenele reglementare. În sesiunea Septemvrie s'au supus la examenul I general 5 candidați; la al II-lea general 2 candidați. În sesiunea Februarie s'au făcut 310 colocvii.

În sesiunea Iunie s'au supus la examenul I general 13 studenți; la al II-lea 12. S'au făcut 485 colocvii.

Fiecare student a fost obligat la 3 teze de seminar.

Academia Teologică a fost vizitată în decursul anului de două ori de P. S. Sa Episcopul Nicolae, odată de P. S. Sa Episcopul Policarp Morușca al Americii.

Sub conducerea Rectorului și profesorilor Dr. Buzdug, Dr. Stănescu, Dr. Petrașcu în zilele de 12, 13 și 14 Iunie, s'a făcut cu studenții o excursie misionară în protopopiatul Luduș, în parohiile mai expuse sectarismului.

În fine trebuie să remarcăm cu o deosebită bucurie faptul că în ziua de 19 Mai a fost promulgată „Legea de organizare a învățământului teologic“, prin care Academiiilor teologice li se dă locul de drept în învățământul superior, ștergându-se astfel o nedreptate, pe urma căreia a avut de suferit întreg clerul ardelean. Meritul acestei legiuiri, revine într'o bună măsură P. S. Sale Episcopului nostru Nicolae Colan, care în calitate de ministru al Educației Naționale a stăruit din răpputeri, ca proiectul Sf. Sinod să primească cuvenita formă legală. Academiiile teologice, Biserica întreagă trebuie să-i fie recunoscătoare. S'a pus peatra de temelie pentru o eră nouă în evoluția bisericii noastre, spre înălțimile fixate de Mântuitorul.

Biblioteca Academiei.

Bibliotecar prof. *Dr. Gh. Stănescu.*

În cursul anului școlar numărul cărților a sporit cu 191 volume, dintre cari cumpărate 53 în suma de: 9854 Lei, iar donate 138 în valoare aproximativă de 36.022 Lei.

Au donat:

Academia Română	17	„	5140	„
Pr. Eug. I. Bărbulescu	1	„	32	„
C. Cernăianu	8	„	520	„
Prof. C. Iordăchescu	2	„	80	„
Prof. I. Mateiu	1	„	10	„
Societ. pentru cult. și lit. din Bucovina .	1	„	200	„
Prof. Gh. Stănescu	1	„	40	„
Dr. Ioan Vască	107	vol.	30.000	Lei
	138			

Valoare deosebită prezintă cele 107 volume din opera „Bibliothek der Kirchenväter“ Iosef Kösel — Kemten între 1869—1885, donată de Dr. I. Vască, pentru care și pe această cale Academia noastră ține să-i aducă cele mai călduroase mulțumiri.

Situația actuală a bibliotecii se prezintă astfel: 1645 opere în 1793 volume, dintre cari majoritatea zdrobitoare, opere teologice apărute în ultimele 4 decenii în țară și străinătate.

În cursul anului Academia a abonat și primit gratuit 25 reviste de specialitate din țară și 3 reviste streine; 14 reviste și foi diverse.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Atât biblioteca, cât și revistele au fost puse la dispoziția profesorilor și studenților.

S'au împrumutat 425 cărți la 62 cititori. De notat, profesorii și studenții noștri sunt în bună parte singurii cercetători ai cărților și revistelor teologice dela biblioteca Universității.

Internatul teologic.

Personalul conducător.

1. Director și Spiritual: Pr. Ioan Goron.
2. Administrator: Ioan Bodea.
3. Pedagog: Liviu Buzdug.

Datele personale și de serviciu.

1. *Ioan Goron*, absolvent al Institutului Teologic din Sibiu, Licențiat al Facultății de Filosofie și Litere dela Universitatea din Cluj. Distins cu brâu roșu și cu răsplata muncii pentru biserică cl. I.

Spiritual al Academiei Teologice din 1 Octomvrie 1928. Director al Internatului Teologic din 1 Mai 1930.

În anul școlar 1937/38 a publicat „Tălmăciri“ un volum de meditații; a colaborat la „Viața Ilustrată“ și „Renașterea“; a predicat în biserica catedrală și în mai multe parohii din Eparhie.

2. *Ioan Bodea*, absolvent al Academiei Teologice din Cluj și licențiat al Facultății de Teologice dela Universitatea din Cernăuți.

Administrator al Internatului Teologic din 1 Decembrie 1937.

3. *Liviu Buzdug*, absolvent al Academiei Teologice din Cluj și licențiat al Facultății de Teologie dela Universitatea din Cernăuți.

Pedagog din 1 Octombrie 1936.

Anul școlar 1937/38 la Internatul Teologic.

În Internat au fost adăpostiți în cursul anului școlar, 46 studenți, având locuință, hrană și favorabile posibilități de studiu. Taxa de întreținere a fost 8000 Lei anual, plătită în rate.

24 Studenți au primit burse variind între 6000 și 3000 Lei, în suma totală de 100.000 Lei.

Alimentația s'a făcut în condițiuni mulțumitoare. Înregistrându-se urcări de prețuri pe piață, s'a ridicat și rația zilnică de persoană dela 21 Lei, la 26 Lei. Am avut și avantajul de a procura 32 porci dela moșia Episcopiei cu 27 Lei kg. netto, față de 32—38 prețul pe piață. Episcopia ne-a cedat o grădină pentru cultura zarzavaturilor.

S'a pus un deosebit pond pe educația studenților în Internat. În afară de oarele de cursuri studenții au avut acces în oraș între oarele 14—19, pentru frecvența diferitelor conferințe, a bibliotecii Universității, a anumitor cursuri dela Facultatea de Filosofie.

Dela ora 19 până la 22 cu o întrerupere de 30 minute timp de studiu obligator.

De două ori la săptămână spiritualul a făcut exerciții spirituale. Zilnic dimineața și seara a supravegheat rugăciunile, în lunile de vară a făcut utrenia și vecernia în biserica catedrală, studenții având a conduce strana repartizați în grupe.

Pedagogul a controlat în deaproape viața fiecăruia, în și afară de Internat, raportând orice abatere dela Regulamentul după care se normează viața studenților. Pentru abateri s'au luat măsuri disciplinare imediate, variind dela dojana verbală până la exmatriculare.

Internatul în cursul anului a fost vizitat de două ori de P. S. Sa Episcopul Nicolae, odată inopinat luând masa împreună cu studenții.

Inventarul a crescut în cursul anului cu obiecte necesare în valoare de 10.406 Lei.

Activitatea Societății „Credința Ortodoxă” a studenților Academiei Teologice, pe anul școlar 1937/38.

În decursul acestui an școlar activitatea Societății s'a dezvoltat normal atât în intern cât și în extern. Comitetul Societății ales în ziua de 6 Noembrie 1937, în persoanele dlor:

Vasile Hodoș: președinte
Dragutin Georgiu: vice-președinte
Vasile Hardă: secretar general
Vasile Ursucașiu: secretar de ședințe
Augustin Triteanu: econom
Iosif Ciorbea: Bibliotecar
Simion Hărăguș: controlor
Ioan Voica: cassar
Lazar David: președintele secției propagandă
Iosif Naghiu: președintele secției literare
Ion Crăciun: președintele secției muzicale,

și-a dat toată silința ca Societatea să activeze în toate domeniile. El nu a fost lipsit în acest timp de concursul binevoitor al P. S. Sale Episcopului Nicolae Colan, Dr. L. G. Munteanu Rectorul Academiei și al corpului profesoral.

2. *Activitatea Societății.* Comitetul astfel constituit, dornic de a realiza cele mai mari performanțe cultural-religioase, a pornit la lucru. S'au ținut 10 ședințe de comitet în cari s'au desbătut probleme de ordin economic-financiar, sau s'au pus la cale ședințe literare. În Februarie a demisionat dl Vasile Hodoș dela postul de președinte al Societății și dl Ioan Voica dela postul de cassar. La conducere a rămas dl vice-președinte Dragutin Georgiu, iar în postul de cassar s'a aies prin aclamație dl Iuliu Coman.

Ședințe festive. Una dintre ședințele literare a luat caracter festiv. Ea a avut loc în ziua de 30 Noembrie 1937 în sala festivă a sf. Episcopii. La ședință a asistat P. S. Sa Episcopul Nicolae Colan, Veneratul Consiliu Eparhial, profesorii Academiei și invitați din oraș. În fața numeroasei și selectei asistențe, s'a desfășurat următorul program:

1. Tatăl nostru (cor).
2. Cuvânt de deschidere de Vasile Hodoș.
3. La mormântul marelui Andrei (cor).
4. Creștinism, naționalism, românism (conferință, dl prof. univ. Marin Ștefănescu).
5. Priceasnă, (solo) de David Lazăr.
6. Ție se cuvine (cor).
7. Cuvânt de închidere.

Di profesor universitar Marin Ștefănescu cu verva-i oratorică ce-l caracterizează a reușit să arate indisolubila legătură ce există între acești termeni. La sfârșit a luat cuvântul P. S. Sa Episcopul Nicolae Colan exprimându-și bucuria de a vedea cuvântul Domnului răspândit nu numai de clerici, ci și de laici.

La căminul studenților din strada Ișilor, s'au ținut alte 4 ședințe literare, dintre cari una a fost de comemorare: a regretatului Vlădică Nicolae Ivan.

Di David Lazăr a prezentat lucrarea: „*Vieța și opera Episcopului Nicolae Ivan.*“

S'a făcut lectură din scrierile neuitatului Ierarh. Di Iosif Naghiu, prezentând recenzia lucrării, a făcut câteva complectări biografice.

Atât lucrarea cât și recenzia au reușit să prezinte fidel icoana vieții aceluia, ce a fost reîntemeietorul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Ședințe plenare. Problemele administrative au fost discutate în 4 ședințe administrative. Pretutindenii la aceste ședințe n'a lipsit armonia și dorul tuturor de a face din ședințe adevărate momente de recreare și înălțare suflească.

Misionarism. În acest an s'a mai luat inițiativa unui program de activitate în extern. Cu aprobarea prealabilă a P. S. Sale și a dlui Rector al Academiei și cu concursul binevoitor al dlui prof. Dr. Andrei Buzdug, o parte din membrii Societății, s'au deplasat în ziua de 19 Februarie 1938 la Dej, unde au dat un concert de cântece religioase și profane. Corul condus de studentul Ion Crăciun, președintele secției muzicale a executat următoarele bucăți în fața numeroasei și selectei asistențe din oraș:

I.

Tatăl nostru . C. Porumbescu.
Sfânt, Sfânt . Dima.
Ție se cuvine . Vorolchievici.
Cerurile Spun . Davidoff.
Luminează-te . C. Porumbescu.

II.

Hi, Hai murgule . Kiriac.
Idilă bihoreană .
Bobocel și inele . Vidu.
Solo, David Lazăr .
Ernani Verdi.

A conferențiat d-l Profesor Dr. Andrei Buzdug despre „*Biserica și Statul în cursul vremurilor*“. Conferința bine documentată și expusă într'un stil foarte atrăgător, a impresionat lumea și a prilejuit un moment de refugiere în trecut. Pe lângă câștigul material, Societatea s'a ales cu câștigul moral, care-i va fi și de aci înainte un stimulent de activitate animată de devotament pentru biserică și neam.

În postul mare, corul a descins în cartierul Dâmbul Rotund (Cluj), unde a dat răspunsurile la Liturghie și a dat un concert religios în sala Armonia. Aci d-l David Lapor, președintele secției de propagandă, a tratat subiectul: „Pregătiri pentru Inviere“, Stilul plastic precum și actualitatea subiectului a făcut o bună impresie în auditor. În afară de aceste descinderi, corul a mai luat parte la sfințiri de biserici, la Gâlgău, Blăjeni, precum și în orașul Cluj la diferite serbări și momente solemne.

3. *Biblioteca.* Biblioteca Societății cu un număr total de 1035 volume s'a îmbogățit cu cărțile donate de d-l profesor al Academiei Ilarion V. Felea. Domnia-Sa a donat 5 cărți de o reală valoare teologică în preț de 146 lei, pentru cari Societatea ține să-i mulțumească călduros și de astădată. Un mare număr de cărți s'a împrumutat studenților.

Încă dela începutul anului Societatea a beneficiat și de abonamentele gratuite ale următoarelor ziare și reviste: Buna-Vestire, Cuvântul, Porunca Vremii, Ofensiva Română, Renașterea, Viața Ilustrată, Tomis, Biserica Ort. Rom., Gândirea, Cele trei Crișuri, Gazeta Transilvaniei.

4. *Averea Societății* constă din următoarele obiecte de primă necesitate: 4 dulapuri pentru cărți, reviste, registre, etc., 1 masă, o cruce de lemn, 3 sigile, 3 lăcate.

Starea pecuniară a Societății e înfloritoare.

Au fost întrate: Lei 2518.—,

eșite: „ 2121.—,

rest: Lei 397.—.

Fond inatacabil: venitul dela Dej, Lei 740.—.

În aceste timpuri de adevărat războiu economic, membrii Societății prin comitetul ei de conducere au încercat realizarea unui program religios artistic, oriunde li s'a dat ocazie. Societatea, prin activitatea ei în extern depășește cadrul oficial al compartimentului ei în intern. Activitatea sa, o vădită intenție de promovare a bineului și frumosului s'a apropiat de țelul ei final: consolidarea ortodoxiei și a românismului.

La sfârșitul acestui an de muncă și a modestelor ei realizări, Societatea ține să aducă prinos de recunoștință Patronului ei P. S. Sale Episcopului Nicolae Colan și tuturor acelor cari i-au stat în ajutor.

BIBLIUNIV CLUJ